

Stan zrównoważonych zamówień publicznych w 2017 roku – raport

**Rzeczpospolita
Polska**

**Urząd
Zamówień
Publicznych**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

**Efektywne zamówienia publiczne
– wzmocnienie potencjału administracji**

Stan zrównoważonych zamówień publicznych w 2017 roku – raport

Urząd Zamówień Publicznych

Warszawa, 2018

Stan zrównoważonych zamówień publicznych w 2017 roku – raport

Sporządzono w oparciu o raport z badania przygotowany przez dr Marcina Smagę oraz mgr Mateusza Winiarza z Uniwersytetu Jagiellońskiego

Skład, łamanie i druk:
CC Professionals Group, www.ccp.com.pl

Wydawca:
Urząd Zamówień Publicznych, www.uzp.gov.pl
e-mail: uzp@uzp.gov.pl

Opracowanie i druk współfinansowane
przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ISBN: 978-83-88686-68-9

© Urząd Zamówień Publicznych

Warszawa 2018 r.

SPIS TREŚCI

1. Przedmiot i cel badania	6
2. Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych – zarys problematyki	9
3. Zielone zamówienia publiczne – zarys problematyki	11
4. Analiza ilościowa zrównoważonych zamówień publicznych w roku 2017 .	15
5. Analiza wyników wywiadów telefonicznych.....	17
5.1 Struktura zamawiających, których reprezentują respondenci	17
5.2 Analiza wywiadów dotyczących zamówień społecznych	20
5.2.1 Zasadność uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.....	20
5.2.2 Cele społeczne realizowane w zamówieniach publicznych.....	22
5.2.3 Wewnętrzne regulacje dotyczące uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.....	23
5.2.4 Doświadczenie w uwzględnianiu aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.....	25
5.2.5 Powody stosowania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.....	27
5.2.6 Przyczyny niestosowania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.....	28
5.2.7 Uwzględnianie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych	29
5.2.8 Weryfikacja uwzględniania aspektów społecznych na etapie realizacji zamówienia	35
5.2.9 Trudności w stosowaniu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych	37
5.2.10 Korzyści z udzielania zamówień społecznych	38
5.2.11 Koszty uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych	38
5.2.12 Adekwatność przepisów prawnych dotyczących uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych do sytuacji rzeczywistej.....	38

5.2.13	Planowanie uwzględnienia aspektów społecznych w przyszłych zamówieniach publicznych	40
5.2.14	Wnioski z przeprowadzonych telefonicznych badań ankietowych	40
5.3	Analiza wywiadów dotyczących zamówień środowiskowych	42
5.3.1	Zasadność uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego	42
5.3.2	Cele środowiskowe realizowane w zamówieniach publicznych	45
5.3.3	Wewnętrzne regulacje dotyczące uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego	46
5.3.4	Doświadczenie w uwzględnianiu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego	48
5.3.5	Powody stosowania aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego	52
5.3.6	Przyczyny niestosowania aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego	54
5.3.7	Uwzględnianie aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych	55
5.3.8	Weryfikacja uwzględniania aspektów środowiskowych na etapie wykonania zamówienia	58
5.3.9	Trudności w stosowaniu aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych	58
5.3.10	Korzyści z udzielania zielonych zamówień publicznych	59
5.3.11	Koszty uwzględniania aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych	59
5.3.12	Adekwatność przepisów prawnych dotyczących uwzględniania aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych do sytuacji rzeczywistej	59
5.3.13	Planowanie uwzględnienia aspektów środowiskowych w przyszłych zamówieniach publicznych	60
5.3.14	Wnioski z przeprowadzonych telefonicznych badań ankietowych	61
6.	Analiza dokumentacji postępowań o udzielenie zamówienia publicznego	63
6.1	Przedmiot analizy	63
6.2	Zamówienia uwzględniające aspekty społeczne – przykłady	64
6.2.1	Udzielenie zamówienia jako zamówienia zastrzeżonego, o którym mowa w art. 22 ust. 2 ustawy Pzp	66

6.2.2	Wymóg zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, o którym mowa w art. 29 ust. 3a ustawy Pzp.....	67
6.2.3	Odwołanie się do aspektów społecznych lub związanych z zatrudnieniem, w ramach wymogów związanych z realizacją zamówienia, o których mowa w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp	73
6.2.4	Wymogi dotyczące dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników z art. 29 ust. 5 ustawy Pzp	80
6.2.5	Odwołanie się w opisie przedmiotu zamówienia do oznakowania, o którym mowa w art. 30a ustawy Pzp	80
6.2.6	Odwołanie się w kryteriach oceny ofert do oznakowania, o którym mowa w art. 30a ustawy Pzp.....	80
6.2.7	Odwołanie się w kryteriach oceny ofert do innych aspektów społecznych.....	81
6.3	Zamówienia uwzględniające aspekty środowiskowe – przykłady.....	84
6.3.1	Sporządzenie opisu przedmiotu zamówienia zawierającego wymagania środowiskowe.....	87
6.3.2	Odwołanie do systemów i środków zarządzania środowiskowego w ramach warunków udziału w postępowaniu	88
6.3.3	Odwołanie do aspektów środowiskowych w ramach wymogów związanych z realizacją zamówienia, o których mowa w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp	89
6.3.4	Odwołanie w opisie przedmiotu zamówienia do oznakowania, o którym mowa w art. 30a ustawy Pzp, związanego z aspektami środowiskowymi	90
6.3.5	Odwołanie w kryteriach oceny ofert do oznakowania, o którym mowa w art. 30a ustawy Pzp, związanego z aspektami środowiskowymi.....	90
6.3.6	Zastosowanie kryterium kosztu z wykorzystaniem rachunku kosztów cyklu życia, o którym mowa w art. 91 ust. 3b ustawy Pzp	91
6.3.7	Odwołanie w kryteriach oceny ofert do innych aspektów środowiskowych.....	92
6.4	Postępowania nieuwzględniające aspektów społecznych lub środowiskowych....	97
6.5	Zamówienia, do których ze względu na wartość nie stosuje się przepisów ustawy Pzp.....	99
7.	Podsumowanie.....	100

1. PRZEDMIOT I CEL BADANIA

Celem ogólnym badania, którego wyniki prezentuje niniejszy raport było przeprowadzenie pogłębionej analizy stanu zrównoważonych zamówień publicznych w Polsce, w tym analizy podejścia i praktyk stosowanych w tym zakresie przez zamawiających. Badanie przeprowadzono w formie telefonicznego badania ankietowego oraz analizy konkretnych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego¹ przeprowadzonych na podstawie ustawy Prawo zamówień publicznych (dalej: ustawa Pzp) i zamówień, do których przepisów tej ustawy ze względu na wartość nie stosuje się.

Analiza jest badaniem jakościowym, komplementarnym w stosunku do analiz ilościowych prowadzonych przez Urząd Zamówień Publicznych w oparciu o informacje przekazywane Prezesowi UZP przez zamawiających w ramach rocznych sprawozdań o udzielonych zamówieniach, na podstawie art. 98 ustawy Pzp.

Informacje z wywiadów telefonicznych obejmowały odpowiedzi na szereg pytań dotyczących zarówno stosowania lub niestosowania poszczególnych instrumentów, motywacji w tym zakresie, zrozumienia celów, które mogą być za ich pomocą realizowane, jak również praktyk dotyczących kontroli wypełniania odpowiednich wymogów społecznych czy środowiskowych na etapie realizacji zamówienia, a także praktyk dotyczących oceny kosztów i korzyści wynikających z zastosowania tych instrumentów. Badaniem ankietowym objęto 168 respondentów odpowiedzialnych za udzielanie zamówień publicznych w swoich macierzystych jednostkach lub uczestniczących w sporządzaniu dokumentacji przetargowej. Ankietowani reprezentowali:

- 63 zamawiających, którzy udzieli zamówień, w których uwzględniono aspekty społeczne
- 63 zamawiających, którzy udzielili zamówień, w których uwzględniono aspekty środowiskowe
- 42 zamawiających niestosujących zrównoważonych zamówień publicznych.

Telefoniczny wywiad ankietowy miał na celu uzyskanie odpowiedzi:

- 1) na temat ogólnego postrzegania społecznych i zielonych zamówień publicznych, w tym:

¹ Tj. postępowań o udzielenie zamówienia publicznego wszczętych od dnia 2 stycznia 2017 r. i zakończonych do dnia 29 grudnia 2017 r.

- a) opinii zamawiających na temat zasadności uwzględniania aspektów społecznych i środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego;
 - b) posiadania lub braku własnych strategii w tym zakresie oraz
 - c) posiadania lub braku doświadczenia w realizacji takich zamówień;
 - d) w przypadku uwzględniania przez zamawiających aspektów społecznych i/lub środowiskowych w udzielanych przez nich zamówieniach – na temat powodów, które zdecydowały o ich uwzględnieniu;
 - e) świadomości w zakresie powiązania zastosowanych przez nich instrumentów prospołecznych i/lub prośrodowiskowych z realizacją określonych celów społecznych i/lub środowiskowych;
 - f) opinii na temat adekwatności przepisów prawnych dotyczących uwzględniania aspektów społecznych i/lub środowiskowych;
 - g) identyfikacji regulacji w ustawie Pzp w przedmiotowym zakresie, które sprawiają największe trudności w praktycznym zastosowaniu ze wskazaniem na czym trudności te polegają;
 - h) oczekiwań co do ułatwień stosowania aspektów społecznych i/lub środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego;
 - i) planów na przyszłość dotyczących uwzględnienia aspektów społecznych i/lub środowiskowych w zamówieniach publicznych
- 1) na temat wykorzystanych instrumentów prospołecznych i/lub prośrodowiskowych w przeprowadzonych postępowaniach przetargowych oraz ich wpływu na przebieg postępowania i koszty (ewentualnych powodów braku zastosowania ww. instrumentów), w tym na temat:
- a) formy i sposobu uwzględnienia aspektów społecznych i/lub środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, w szczególności w:
 - i) sposobie dokonania opisu przedmiotu zamówienia,
 - ii) warunków określonych na potrzeby kwalifikacji podmiotowej wykonawców,
 - iii) zastosowanych kryteriów oceny ofert oraz
 - iv) warunków realizacji zamówienia;
 - b) oceny skuteczności stosowanych przez zamawiających metod weryfikacji, czy wykonawca w trakcie realizacji zamówień uwzględnił aspekty społeczne i/lub środowiskowe zgodnie z wymaganiami zawartymi w SIWZ;

- c) ewentualnych trudności, jakie wystąpiły w związku z zastosowanymi aspektami społecznymi i/lub środowiskowymi w toku postępowania o udzielenie zamówienia publicznego oraz jego realizacji (np. duża ilość pytań do SIWZ, duża ilość odwołań, konieczność unieważnienia postępowania, problemy z weryfikacją realizacji wymogów postawionych przez zamawiającego na etapie realizacji umowy itp.);
- d) ewentualnych korzyści (bezpośrednich lub pośrednich) uzyskanych w wyniku udzielonego zamówienia prospołecznego i/lub prośrodowiskowego, ich charakteru, możliwości ich określenia i oszacowania;
- e) oddziaływania na koszty ponoszone w związku z zamówieniem publicznym (np. uzyskane oszczędności krótko- i długookresowe lub wzrost kosztów zamówienia, charakter oszczędności/kosztów, możliwości ich oszacowania i zobrazowania);
- f) opinii zamawiających na temat przyczyn nieuwzględniania aspektów i/lub środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego (np. jak często osoby odpowiedzialne za opracowanie SIWZ mają problem z odpowiednim sformułowaniem sposobu uwzględnienia aspektów społecznych i/lub środowiskowych) oraz sposoby minimalizowania oddziaływania tych barier.

Druga część badania koncentrowała się na analizie wybranych losowo dokumentacji postępowań o udzielenie zamówienia publicznego. Badanie objęło:

- 90 postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, do których stosuje się ustawę Pzp i w których zastosowane zostały aspekty środowiskowe;
- 120 postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, do których stosuje się ustawę Pzp i w których zastosowane zostały aspekty społeczne;
- 63 postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, do których stosuje się ustawę Pzp, a w których nie zastosowano aspektów środowiskowych lub społecznych;
- 210 zamówień, których wartość nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30 000 euro.

2. ASPEKTY SPOŁECZNE W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH – ZARYS PROBLEMATYKI

Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne to zamówienia publiczne, w ramach których bierze się pod uwagę co najmniej jedną z następujących kwestii społecznych:

1. możliwości zatrudnienia,
2. godną pracę,
3. zgodność z prawami społecznymi i z prawem do pracy,
4. integrację społeczną (w tym także osób niepełnosprawnych),
5. równość szans,
6. dostępność,
7. projektowanie dla wszystkich,
8. uwzględnianie kryteriów zrównoważonego rozwoju, w tym kwestii etycznego handlu oraz szerszego dobrowolnego przestrzegania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu (corporate social responsibility — CSR), z jednoczesnym uwzględnieniem zasad ujętych w Traktacie Unii Europejskiej oraz w dyrektywach dotyczących zamówień publicznych.

Społecznie odpowiedzialne zamówienia mogą być silnym narzędziem wspomagającym zarówno zaawansowany, zrównoważony rozwój, jak i osiągnięcie celów społecznych UE i państw członkowskich. Obejmują one szeroką gamę zagadnień społecznych, które instytucje zamawiające mogą wziąć pod uwagę na właściwym etapie postępowania

o udzielenie zamówienia publicznego. Kwestie społeczne można połączyć z zagadnieniami ekologii, tworząc zintegrowane podejście do zrównoważonego rozwoju w zamówieniach publicznych².

W Polsce ustawa Pzp umożliwia uwzględnienie kwestii społecznych m.in poprzez możliwość/obowiązek:

- zdefiniowania przesłanek wykluczenia wykonawców z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego o charakterze społecznym na podstawie art. 24 ust. 1 pkt 13, 14, 15 oraz art. 24 ust. 5 pkt 5-8,
- zastrzeżenia zamówienia na podstawie art. 22 ust. 2 oraz 2a,
- zastrzeżenia zamówienia na wybrane usługi społeczne, zdrowotne i kulturalne na podstawie art. 138p,
- uwzględnienia w opisie przedmiotu zamówienia wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania dla wszystkich użytkowników na podstawie art. 29 ust. 5,
- określenia w opisie przedmiotu zamówienia wymagania zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zgodnie z art. 29 ust. 3a,
- uwzględnienia w opisie przedmiotu zamówienia aspektów społecznych związanych z realizacją zamówienia, w tym m.in. zatrudnienia do realizacji zamówienia osób z grup marginalizowanych na podstawie art. 29 ust. 4,
- wskazania na oznakowania społeczne w opisie przedmiotu zamówienia, kryteriach oceny ofert lub wymaganiach dotyczących realizacji zamówienia zgodnie z art. 30a,
- zdefiniowania pozacenowych kryteriów oceny ofert dotyczących aspektów społecznych na podstawie art. 91 ust. 2 pkt 2,
- badania elementów społecznych przy ocenie oferty pod kątem rażąco niskiej ceny zgodnie z art. 90 ust. 1.

Jednak to zamawiający są podmiotami, które mogą lub muszą uwzględniać kwestie społeczne na odpowiednich etapach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Ważne jest, aby działania zamawiających były zgodne z przepisami dotyczącymi zamówień publicznych i nie naruszały zasad traktatowych, takich jak zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, swobodny przepływ towarów, swoboda prowadzenia działalności gospodarczej, czy swoboda świadczenia usług.

² Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych., 2011 r., s. 7

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=pl&pubId=606&type=2&furtherPubs=no>.

3. ZIELONE ZAMÓWIENIA PUBLICZNE – ZARYS PROBLEMATYKI

Zielone zamówienia publiczne należą do grupy narzędzi służących łagodzeniu zmian klimatycznych, prowadzących przy tym do bardziej rozsądnego wykorzystywania zasobów oraz zrównoważonej konsumpcji i produkcji. Komisja Europejska definiuje je jako proces, w ramach którego instytucje publiczne starają się pozyskać towary, usługi i roboty budowlane, których oddziaływanie na środowisko w trakcie ich cyklu życia jest ograniczone w porównaniu do towarów, usług i robót budowlanych o identycznym przeznaczeniu, jakie zostałyby zamówione w innym przypadku³.

Uwzględnianie aspektów środowiskowych możliwe jest na etapie planowania i przygotowania postępowania, samego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego oraz w fazie realizacji umowy.

Każde zamówienie łączy się z innym katalogiem czynników mogących wpływać na środowisko, ale zasadniczo można wskazać, że w przypadku dostaw będzie to:

- skład i pochodzenie materiałów (recykling),
- przebieg procesów produkcji,
- zużycie zasobów (w tym energii i wody) przez przedmiot zamówienia na etapie użytkowania,
- trwałość/okres użytkowania produktu,
- możliwość recyklingu,
- opakowanie.

³ Komunikat Komisji Europejskiej *Zamówienia publiczne na rzecz poprawy stanu środowiska* COM (2008) 400, s. 4.

W przypadku usług będzie to np. wiedza techniczna i kwalifikacje pracowników w odniesieniu do wykonania zamówienia w sposób przyjazny dla środowiska, ale również opisane wyżej cechy przedmiotów potrzebnych do świadczenia usług oraz procedury zarządzania mające na celu zminimalizowanie wpływu usługi na środowisko. Zielone zamówienia na roboty budowlane pozwalają na uwzględnienie wszystkich wskazanych wyżej czynników oraz dodatkowo m.in. potencjalnego wpływu niektórych robót budowlanych na stan gruntów oraz poziom ruchu drogowego⁴.

Uzmysłowienie sobie tych czynników pokazuje, że osiągnięcie celu środowiskowego (niekoniecznie spektakularnego, prowadzącego do łagodzenia zmian klimatu) jest możliwe przez stosowanie bardzo prostych narzędzi. Ograniczenie zużycia surowców do produkcji opakowań jest możliwe przez określenie wymogów dotyczących stosowania opakowań zbiorczych lub o określonej charakterystyce (np. opakowań szklanych). Możliwe jest również ustanowienie określonych godziny dostaw, które pozwolą na ograniczenie emisji zanieczyszczeń oraz zużycia paliw przez pojazdy wykorzystywane do ich realizacji (np. transport poza godzinami dużego natężenia ruchu). To pokazuje, że możliwość zazielenienia zamówień nie zawsze musi łączyć się ze skomplikowanymi zapisami i jest możliwa nie tylko przez stosowanie rozwiązań wprost dedykowanych określonego rodzaju zamówieniom.

W świetle obowiązujących przepisów ustawy Pzp, aspekty środowiskowe mogą zostać uwzględnione m.in. poprzez:

- zdefiniowanie przesłanek wykluczenia wykonawców z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego o charakterze środowiskowym na podstawie art. 24 ust. 1 pkt 13, 14 oraz art. 24 ust. 5 pkt 5-7,
- sporządzenie opisu przedmiotu zamówienia przez określenie wymagań dotyczących wydajności i funkcjonalności, w tym wymagań środowiskowych na podstawie art. 30 ust. 1 pkt 1,
- uwzględnienie w opisie przedmiotu zamówienia aspektów środowiskowych związanych z realizacją zamówienia na podstawie art. 29 ust. 4,
- wskazanie na oznakowania środowiskowe w opisie przedmiotu zamówienia, kryteriach oceny ofert lub wymaganiach dotyczących realizacji zamówienia zgodnie z art. 30a,
- zdefiniowanie pozacenowych kryteriów oceny ofert dotyczących aspektów środowiskowych na podstawie art. 91 ust. 2 pkt 3,

⁴ Ekologiczne zakupy! Podręcznik dotyczący zielonych zamówień publicznych, Wydanie trzecie, 2016 r., s. 35-36, http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm

- zastosowanie w ramach kryteriów oceny ofert kryterium kosztu, które można określić z wykorzystaniem rachunku kosztów cyklu życia na podstawie art. 91 ust. 2, 3b, 3c i 3d.
- badania elementów środowiskowych przy ocenie oferty pod kątem rażąco niskiej ceny zgodnie z art. 90 ust. 1.

Instrumenty proekologiczne to przede wszystkim opis przedmiotu zamówienia (rozumiany bardzo szeroko, również jako wymagania dot. realizacji zamówienia), kryteria oceny ofert oraz warunki udziału w postępowaniu.

Opis przedmiotu zamówienia nadaje się najlepiej do określania minimalnych wymogów, jakie musi spełniać ten przedmiot. Szczególnie dedykowanym do osiągnięcia efektów środowiskowych jest tzw. opis funkcjonalny, który wskazuje poziom pożądanego rezultatu, nie ograniczając przy tym wykonawców w metodzie jego osiągnięcia. Zastosowanie takiego opisu może czasami powodować konieczność zaangażowania większej liczby osób do jego sporządzenia (co spowoduje zwiększenie kosztów administracyjnych po stronie zamawiającego). Aspekty środowiskowe w opisie przedmiotu zamówienia mogą być uwzględnione również przez wskazanie określonych oznakowań (etykiet – art. 30a ustawy Pzp), które potwierdzają określone cechy wyrobu lub usługi stanowiącej przedmiot zamówienia. Poręczność oznakowań wynika zasadniczo z faktu, iż samo ich wskazanie w ramach opisu przedmiotu zamówienia, kryteriów oceny ofert, czy też wymagań dotyczących realizacji zamówienia zwalnia zamawiających z obowiązku opisywania wymogów, które wynikają ze specyfikacji danej etykiety. Stosowanie oznakowań rodzi po stronie zamawiającego inne trudności, w szczególności w zakresie konieczności wskazania równoważności oznakowania oraz weryfikacji wymogów innych etykiet celem ustalenia czy równoważność oznakowań została zapewniona.

Kryteria oceny ofert stanowią pochodną opisu przedmiotu zamówienia. Od opisu różni je stopniowalność. Zamawiający ma możliwość zadecydowania, czy zadowolą go osiągnięcie minimalnego nasilenia jakiejś cechy określonej w OPZ, czy też jest zainteresowany wyborem lepszego z punktu widzenia tej cechy rozwiązania. Aspekt środowiskowy może zostać ujęty w ramach kryterium oceny ofert gdy zamawiający nie jest świadomy ceny lub dostępności dobra, które spełniają określone cechy środowiskowe. Przez włączenie tych czynników do kryteriów oceny ofert zamawiający może punktować te oferty, które przewidują realizację zamówienia w oparciu o rozwiązania bardziej zaawansowane technologiczne lub charakteryzujące się mniejszym negatywnym wpływem na środowisko. Przykładem kryterium oceny ofert jest również kryterium kosztu pozwalające na zastosowanie rachunku kosztów cyklu życia. Niezależnie od ryzyka niepewności, które generuje, jak wszystkie inne poza ceną kryteria, pozwala na uwzględnienie wpływu na środowisko zobrażowanego w postaci kosztowej. Stosując rachunek kosztów cyklu życia zamawiający uwzględnia koszty użytkowania, w tym zużycia energii i innych wykorzystywanych zasobów, koszty utrzymania i unieszkodliwienia, które nie są ujęte w cenie nabycia.

Warunki udziału w postępowaniu mogą być wykorzystywane jako element zielonych zamówień w kontekście weryfikacji zdolności technicznych wykonawców. Dotyczy to zarówno wiedzy i doświadczenia, jak i dysponowania odpowiednimi urządzeniami. Warunki udziału w postępowaniu mogą również dotyczyć wdrożenia środków i systemów zarządzania środowiskowego, co wpływa na sposób realizacji zamówienia. Należy przy tym pamiętać, że regulacja warunków udziału w postępowaniu jest bardzo rygorystyczna tak co do możliwości stawiania tych warunków (wymóg proporcjonalności w odniesieniu do przedmiotu zamówienia), jak i sposobów kontroli ich spełnienia (zasadniczo zamknięty katalog dokumentów podmiotowych).

4. ANALIZA ILOŚCIOWA ZRÓWNOWAŻONYCH ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH W ROKU 2017⁵

Jak wynika ze *Sprawozdania Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2017 r.*, w roku 2017 udzielono 139 133 zamówienia o wartości 163,2 mld zł, co stanowiło ok. 8,23% produktu krajowego brutto.

W 24 052 zamówieniach publicznych o łącznej wartości 42 080 960 339,09 zł (bez podatku od towarów i usług) uwzględniono aspekty społeczne. Stanowiło to 17% ogółu zamówień w ujęciu ilościowym i 26% w ujęciu wartościowym.

W liczbie tej mieści się 5358 zamówień publicznych o charakterze społecznym na łączną kwotę 11 733 877 313,89 zł (wartość bez podatku od towaru i usług) udzielonych przez zamawiających, którzy podlegają monitoringowi, zgodnie z przyjętymi przez Radę Ministrów w dniu 29 marca 2017 r. „Zaleceniami w sprawie uwzględniania przez administrację rządową aspektów społecznych w zamówieniach publicznych” (22,28% ogółu społecznych zamówień publicznych ilościowo, 27,88% wartościowo).

Zamówienia społeczne zostały udzielone przez 2257 spośród 33 690 zamawiających (6,7%) z czego 534 zamawiających podlegało monitoringowi, o którym mowa wyżej.

Zamawiający wskazali, że aspekty społeczne były w 2017 roku uwzględniane 28 000 razy (w niektórych postępowaniach uwzględniono więcej niż jeden aspekt).

Najczęściej (czterokrotnie więcej niż pozostałe instrumenty społeczne łącznie) zamawiający zastosowali instrument z art. 29 ust. 3a ustawy Pzp (por. Tabela nr 1). Kolejnym stosowanym wymogiem był ten wynikający z art. 29 ust. 5 ustawy Pzp. Generalnie można powiedzieć, że jeżeli zamawiający stosują już aspekty społeczne to przede wszystkim w opisie przedmiotu zamówienia. Zastosowanie tych instrumentów w opisie warunków podmiotowych jest śladowe. Podobnie śladowe są oznaczenia jako kryterium oceny ofert. Co prawda na inne aspekty społeczne jako kryterium przypada prawie 1300 wskazań, ale stanowi to nieco ponad 4,5% wszystkich i dotyczy olbrzymiej ilości zróżnicowanych kwestii.

⁵ Przygotowano na podstawie *Sprawozdania Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w 2017 r.*, Warszawa czerwiec 2018 r., www.uzp.gov.pl.

Tabela 1 Liczba postępowań o udzielenie zamówienia publicznego wg rodzajów aspektów społecznych w 2017 roku

Aspekt społeczny	Warunki udziału w postępowaniu	Opis przedmiotu zamówienia				Kryteria oceny ofert		Zamówienia o szczególnym reżimie – art. 138p
	art. 22 ust. 2	art. 29 ust. 3a	art. 29 ust. 4	art. 29 ust. 5	art. 30a	art. 30a	inne	
Liczba postępowań	126	22139	980	3009	115	99	1278	254

Częstotliwość stosowania w społecznych zamówieniach publicznych instrumentów prawnych z art. 29 ust. 3a oraz art. 29 ust. 5 ustawy Pzp wynika z ich obligatoryjnego charakteru.

W 2017 r. 344 zamawiających (spośród 33 690) sprawozdało, że udzieliło 1212 zamówień publicznych uwzględniających aspekty środowiskowe lub innowacyjne o łącznej wartości 3 237 075 405,76 zł (bez podatku od towarów i usług). Udział zielonych lub innowacyjnych zamówień publicznych w ogólnej liczbie udzielonych zamówień publicznych wyniósł niespełna 1% ilościowo i ok. 2% wartościowo.

W udzielonych w 2017 r. zamówieniach, aspekty środowiskowe najczęściej były uwzględnione w opisie przedmiotu zamówienia. Zamawiający przede wszystkim odwoływali się do wymogu z art. 29 ust. 4 ustawy Pzp. Relatywnie często stosowano środowiskowe kryteria oceny ofert. Jeśli chodzi o liczbę zastosowań określonych instrumentów środowiskowych w udzielonych zamówieniach, nie obserwuje się tu dysproporcji wskazanej w zamówieniach społecznych (por. Tabela nr 2).

Tabela 2 Liczba postępowań o udzielenie zamówienia publicznego wg rodzajów aspektów środowiskowych w 2017 roku

Aspekt środowiskowy	Warunki udziału w postępowaniu art. 22 ust. 1b pkt 3	Opis przedmiotu zamówienia		Kryteria oceny ofert		
		art. 29 ust. 4	art. 30a	art. 30a	art. 91 ust. 3b	inne
Liczba postępowań	87	589	186	86	17	421

Należy jednak pamiętać, że prowadzone przez Urząd Zamówień Publicznych statystyki zielonych zamówień publicznych nie obejmują wszystkich przypadków zastosowania przez zamawiających aspektów środowiskowych w opisie przedmiotu zamówienia. Odnotowywane są jedynie przypadki wskazania w ramach OPZ określonego oznakowania środowiskowego (na podstawie art. 30a ustawy Pzp) oraz ustanowienia środowiskowych wymagań związanych z realizacją zamówienia (na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy Pzp). Aspekty środowiskowe mogą być natomiast uwzględniane również w ramach wymagań dotyczących wydajności i funkcjonalności przedmiotu zamówienia.

5. ANALIZA WYNIKÓW WYWIADÓW TELEFONICZNYCH

5.1 STRUKTURA ZAMAWIAJĄCYCH, KTÓRYCH REPREZENTUJĄ RESPONDENCI

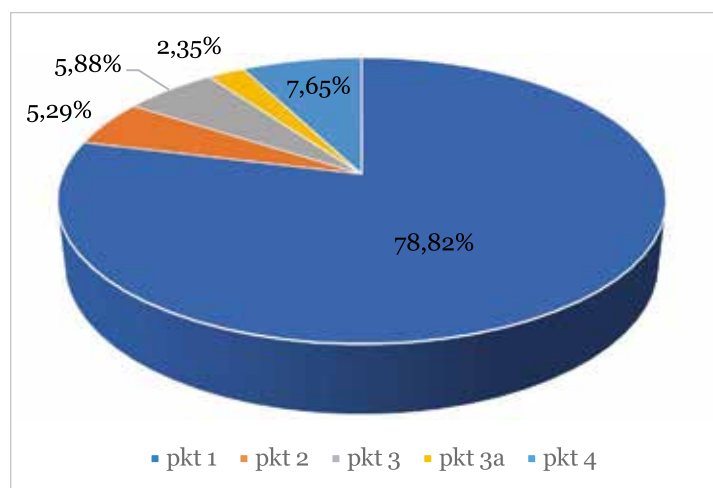

Grupa respondentów, z którymi przeprowadzono telefoniczny wywiad ankietowy liczyła 168 osób. Respondenci reprezentowali większość kategorii zamawiających. Zgodnie z art. 3 ustawy Pzp, ustawę tę stosuje się do udzielania zamówień publicznych, przez:

- 1) jednostki sektora finansów publicznych w rozumieniu przepisów o finansach publicznych (zamawiający z pkt 1);
- 2) inne, niż określone w pkt 1, państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej(zamawiający z pkt 2);
- 3) inne, niż określone w pkt 1, osoby prawne, utworzone w szczególnym celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym niemających charakteru przemysłowego ani handlowego, jeżeli podmioty, o których mowa w tym przepisie oraz w pkt 1 i 2, pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot:
 - a. finansują je w ponad 50% lub
 - b. posiadają ponad połowę udziałów albo akcji, lub
 - c. sprawują nadzór nad organem zarządzającym, lub
 - d. mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego
 - o ile osoba prawna nie działa w zwykłych warunkach rynkowych, jej celem nie jest wypracowanie zysku i nie ponosi strat wynikających z prowadzenia działalności(zamawiający z pkt 3);
- 4) związki podmiotów, o których mowa w pkt 1 i 2, lub podmiotów, o których mowa w pkt 3 (zamawiający z pkt 3a);

- 5) inne niż określone w pkt 1-3a podmioty, jeżeli zamówienie jest udzielane w celu wykonywania jednego z rodzajów działalności, o której mowa w art. 132, a działalność ta jest wykonywana na podstawie praw szczególnych lub wyłącznych albo jeżeli podmioty, o których mowa w pkt 1-3a, pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot wywierają na nie dominujący wpływ, w szczególności:
- a. posiadają ponad połowę udziałów albo akcji lub,
 - b. posiadają ponad połowę głosów wynikających z udziałów albo akcji, lub
 - c. mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego (zamawiający z pkt 4);
- 6) inne niż określone w pkt 1-4 podmioty, jeżeli zachodzą następujące okoliczności:
- a. ponad 50% wartości udzielanego przez nie zamówienia jest finansowane ze środków publicznych lub przez podmioty, o których mowa w pkt 1-3a,
 - b. wartość zamówienia jest równa lub przekracza kwoty określone w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust. 8,
 - c. przedmiotem zamówienia są roboty budowlane w zakresie inżynierii lądowej lub wodnej określone w załączniku II do dyrektywy 2014/24/UE, budowy szpitali, obiektów sportowych, rekreacyjnych lub wypoczynkowych, budynków szkolnych, budynków szkół wyższych lub budynków wykorzystywanych przez administrację publiczną lub usługi związane z takimi robotami budowlanymi.

Wykres 1 Struktura grupy respondentów wg rodzajów zamawiających

Największą grupę w badaniu stanowią przedstawiciele jednostek sektora finansów publicznych. Respondenci reprezentujący zamawiających z art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy Pzp to pracownicy jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych. W badaniu jest też reprezentowana niewielka grupa zamawiających sektorowych oraz tzw. instytucji prawa publicznego.

Jednostki sektora finansów publicznych to grupa bardzo zróżnicowana przede wszystkim ilościowo, ale też jakościowo. Z punktu widzenia zamówień publicznych pewne znaczenie może mieć forma organizacyjna takiej jednostki, a przede wszystkim sposób jej finansowania. Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych, sektor finansów publicznych tworzą:

1. organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały;
2. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki;
3. związki metropolitalne;
4. jednostki budżetowe;
5. samorządowe zakłady budżetowe;
6. agencje wykonawcze;
7. instytucje gospodarki budżetowej;
8. państwowe fundusze celowe;
9. Zakład Ubezpieczeń Społecznych i zarządzane fundusze oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze zarządzane przez Prezesa tej Kasy;
10. Narodowy Fundusz Zdrowia;
11. samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej;
12. uczelnie publiczne;
13. Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne;
14. państwowe i samorządowe instytucje kultury;
15. inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego.

Cześć z tych jednostek ma osobowość prawną i dysponuje własnym majątkiem, część otrzymuje środki finansowe na realizację zamówień publicznych z zewnątrz (z różnych budżetów). Badana grupa składała się przede wszystkim z przedstawicieli różnych jednostek budżetowych (ponad 80% respondentów). Pojedynczy respondenci reprezentowali instytucje kultury, samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, uczelnie publiczne i fundusze oraz związki gminne.

Pewne znaczenie dla diagnozy sytuacji może również mieć to, czy dana jednostka jest częścią administracji rządowej (i np. podlega monitoringowi w zakresie stosowania

aspektów społecznych zamówień publicznych na podstawie „Zaleceń w sprawie uwzględniania przez administrację rządową aspektów społecznych w zamówieniach publicznych”), samorządu terytorialnego czy też jest innego rodzaju instytucją publiczną. Ten podział nawiązuje również do podziału zamawiających w zależności od tzw. progu unijnego w przypadku zamówień na dostawy i usługi.

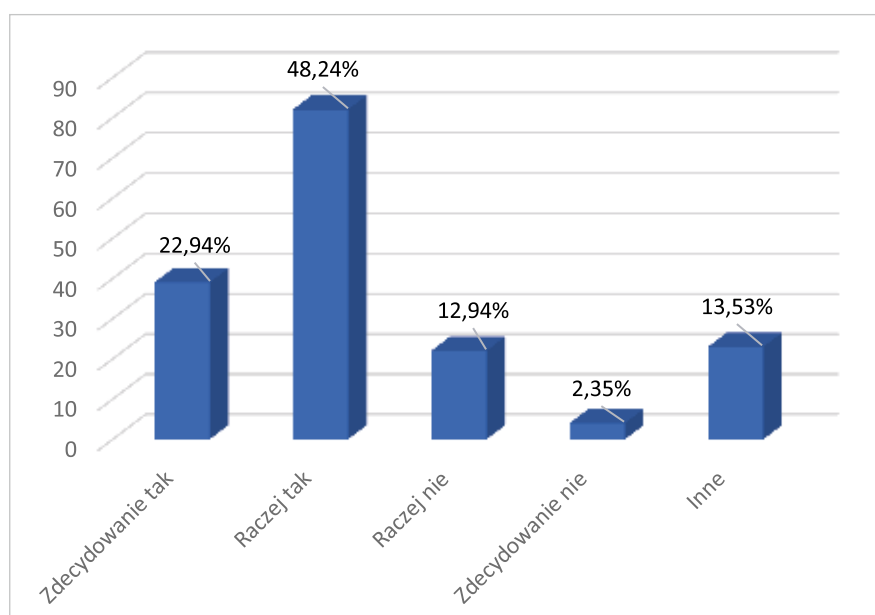
W badanej grupie dominują przedstawiciele samorządu terytorialnego (44,71%), zdecydowanie mniej jest przedstawicieli administracji rządowej (31,76%) i zamawiających spoza sektora. Reprezentacja innych jednostek sektora finansów publicznych jest praktycznie symboliczna (8 respondentów – 4,71%).

5.2 ANALIZA WYWIADÓW DOTYCZĄCYCH ZAMÓWIEŃ SPOŁECZNYCH

5.2.1 ZASADNOŚĆ UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

W pierwszym pytaniu zamawiający zostali poproszeni o ocenę, czy uzasadnione jest uwzględnianie aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

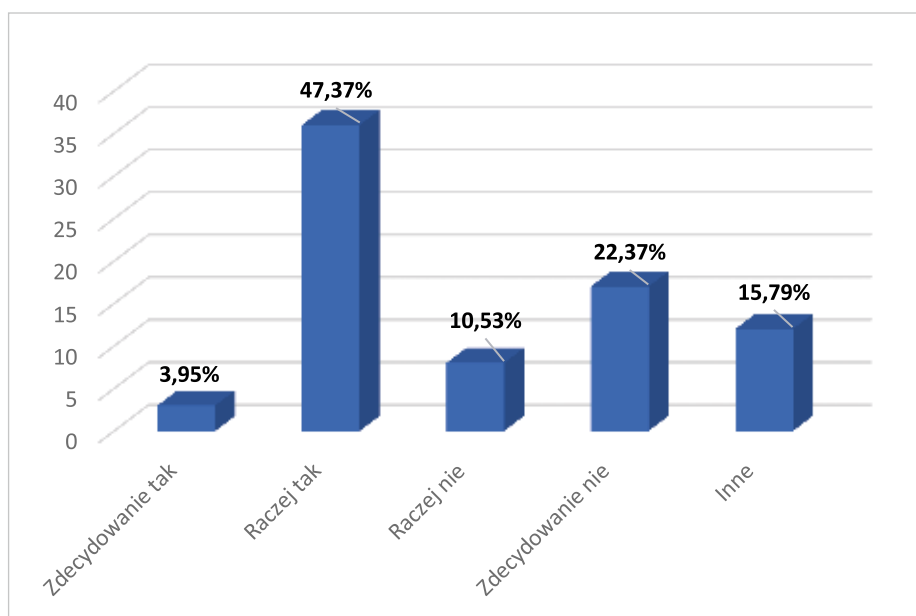
Wykres 2 Ocena zasadności uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego

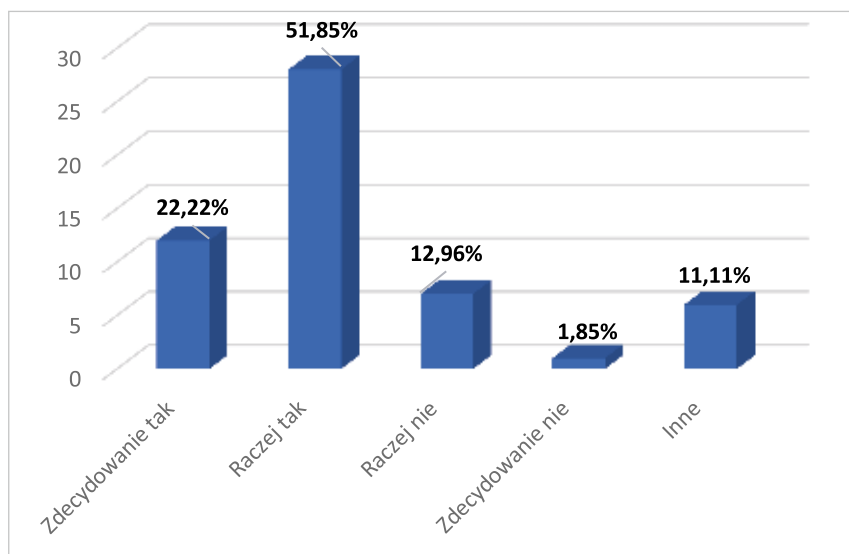
Ponad 70% badanych uznaje za uzasadnione uwzględnianie aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego (suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Jednak zdecydowanie pozytywnie wypowiedziało się niespełna 23% badanych. Prawie 30% respondentów uznało, że uwzględnianie takich aspektów przy udzielaniu zamówień publicznych nie jest uzasadnione (suma odpowiedzi „raczej nie”, „zdecydowanie nie”, „inne”). Wśród „innych” dominowały odniesienia do braku doświadczeń odpowiadającego, czy brak odpowiednich zamówień.

Warto zwrócić uwagę na porównanie odpowiedzi udzielanych przez jednostki z tzw. podsektora samorządowego i administracji rządowej. Jednostki samorządowe udzieliły odpowiedzi pozytywnej w 51%, natomiast podmioty administracji rządowej – w 74%. W samorządzie jest też o wiele większa grupa oceniająca uwzględnianie aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego zdecydowanie negatywnie (ponad 22%) w stosunku do podsektora rządowego (niespełna 2%).

Wykres 3 Ocena zasadności uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego przez zamawiających z podsektora samorządowego

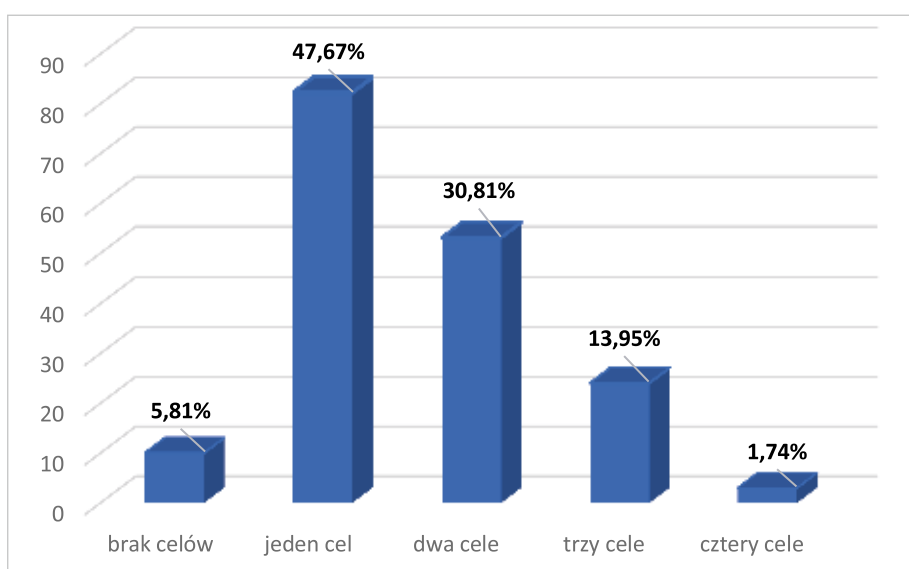
Wykres 4 Ocena zasadności uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego przez zamawiających z podsektora rządowego

5.2.2 CELE SPOŁECZNE REALIZOWANE W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Analiza odpowiedzi na pytanie *Jakie, zgodnie z Pana/i wiedzą, cele społeczne można realizować dzięki uwzględnianiu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych?* zmierza do oceny poziomu wiedzy osób związanych z zamówieniami publicznymi na temat tego, istotnego dla systemu zamówień publicznych, zagadnienia.

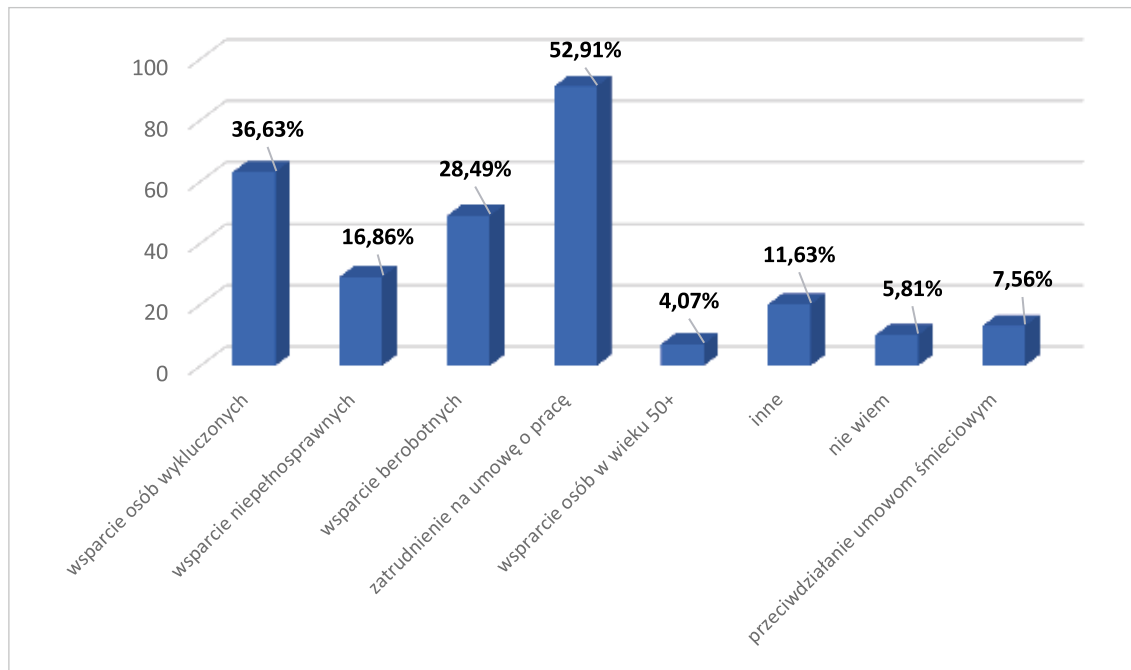
Wykres 5 Ilość celów społecznych, jakie można realizować dzięki uwzględnianiu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych

Prawie połowa badanych podała tylko jeden cel. 31% respondentów było w stanie wymienić dwa cele, a ok 14% – trzy; 6% nie potrafiło podać ani jednego celu. Dane

pozwalają na wysnucie wniosku o dosyć niskim poziomie wiedzy respondentów. Tezę tę potwierdza analiza celów wymienionych przez respondentów.

Wykres 6 Cele społeczne, jakie można realizować dzięki uwzględnianiu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych

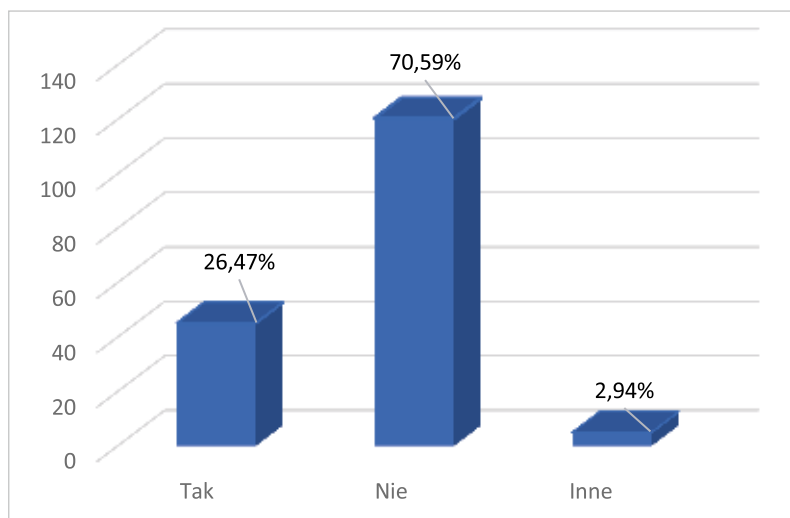
Uwagę zwraca odwołanie się w ponad 60% do zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, gdzie badani wskazywali na to wprost lub określali jako cel przeciwdziałanie zatrudnieniu na podstawie tzw. umów śmieciowych. Wśród celów „innych” badani wskazywali między innymi „likwidację szarej strefy”, a także wsparcie lokalnego rynku pracy.

Znajomość celów uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych w przeważającej większości sprowadza się zatem do kwestii zatrudnienia, a w 17% – do wsparcia osób niepełnosprawnych. Należy zaznaczyć, że pytanie dotyczyło znajomości tych celów, a nie subiektywnego odniesienia do nich, w tym subiektywnej oceny ich ważności.

5.2.3 WEWNĘTRZNE REGULACJE DOTYCZĄCE UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

Pytanie o posiadanie wewnętrznych regulacji dotyczących uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego dotyczyło wiedzy respondentów. Odpowiedzi odzwierciedlały też w istotnej części stan obiektywny w tym zakresie.

Wykres 7 Wprowadzenie wewnętrznych regulacji dotyczących uwzględnienia aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego

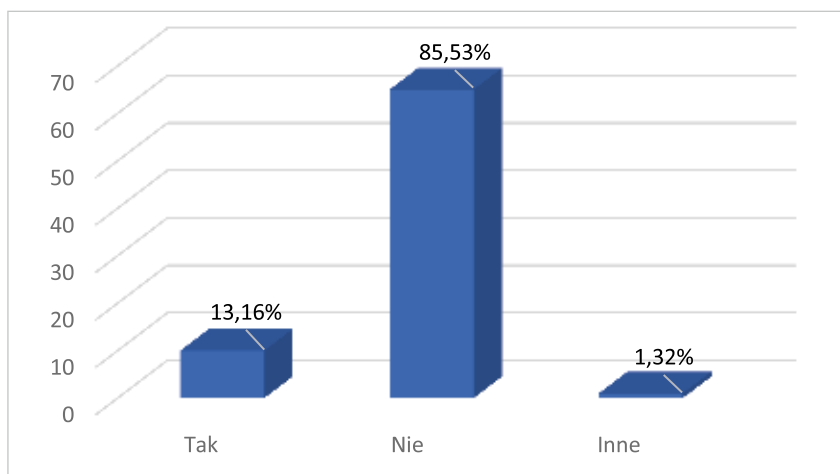

Ponad 70% badanych stwierdziło, że nie posiada żadnych regulacji wewnętrznych odnoszących się do uwzględnienia aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego. Ponad 26% potwierdziło funkcjonowanie w ich jednostkach takich regulacji. Wśród „innych” znalazły się między innymi odpowiedzi „być może w centrali jest”, „kierownictwo nie wspominało o tym”.

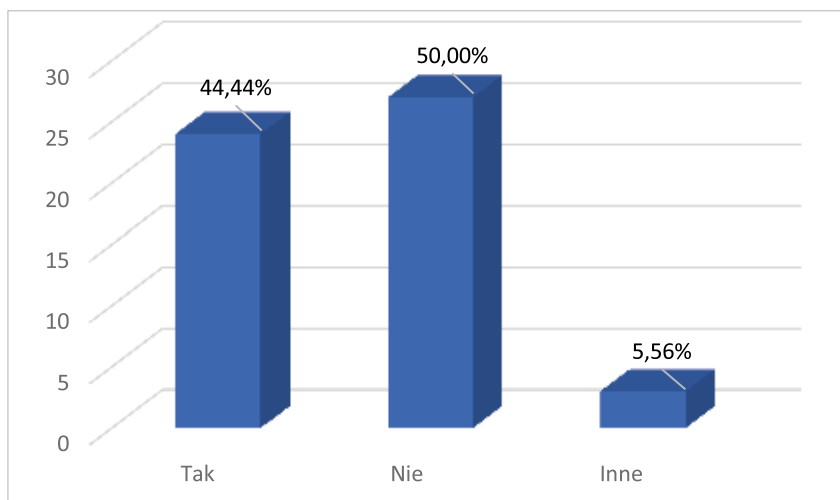
Wśród poszczególnych rodzajów zamawiających największy odsetek podmiotów (44,44%), które wprowadziły regulacje dotyczące uwzględnienia aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego stanowią zamawiający będący państwowymi jednostkami organizacyjnymi innymi niż jednostki sektora finansów publicznych. W badanej próbie są to jednostki organizacyjne Lasów Państwowych. Spośród zamawiających sektorowych ponad 92% regulacji nie wprowadziło.

Porównanie odpowiedzi osób reprezentujących jednostki z podsektora samorządowego i podsektora rządowego prowadzi do wniosku, że wśród badanych zamawiających samorządowych ponad 85% regulacji wewnętrznych nie wprowadziło. W sektorze rządowym, wśród badanych jednostek 44,44% takie regulacje posiadało. Wynika to zapewne ze stopnia scentralizowania administracji rządowej i w większości bezpośredniej podległości odpowiednim ministrom, którzy stosowne regulacje wprowadzają w ramach sprawowania kontroli zarządczej w resorcie. Może to być również związane z realizacją Zaleceń Rady Ministrów w sprawie uwzględniania przez administrację rządową aspektów społecznych w zamówieniach publicznych.

Wykres 8 Wprowadzenie wewnętrznych regulacji dotyczących uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego przez zamawiających z podsektora samorządowego

Wykres 9 Wprowadzenie wewnętrznych regulacji dotyczących uwzględniania aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego przez zamawiających z podsektora rządowego

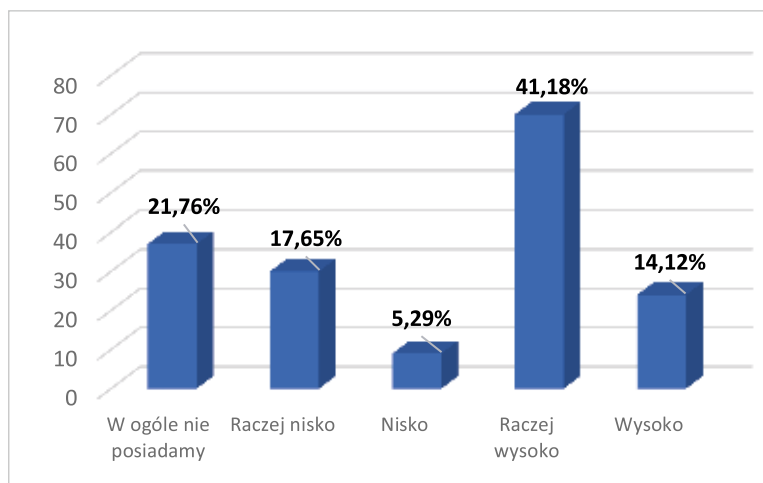

5.2.4 DOŚWIADCZENIE W UWZGLĘDNIANIU ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

Respondenci zostali w toku badania poproszeni o ocenę ich doświadczenia w uwzględnianiu aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Prawie 22% wskazało na brak doświadczenia. Ponad 55% badanych oceniło doświadczenie wysoko. Prawie 23% oceniło doświadczenie raczej nisko i nisko.

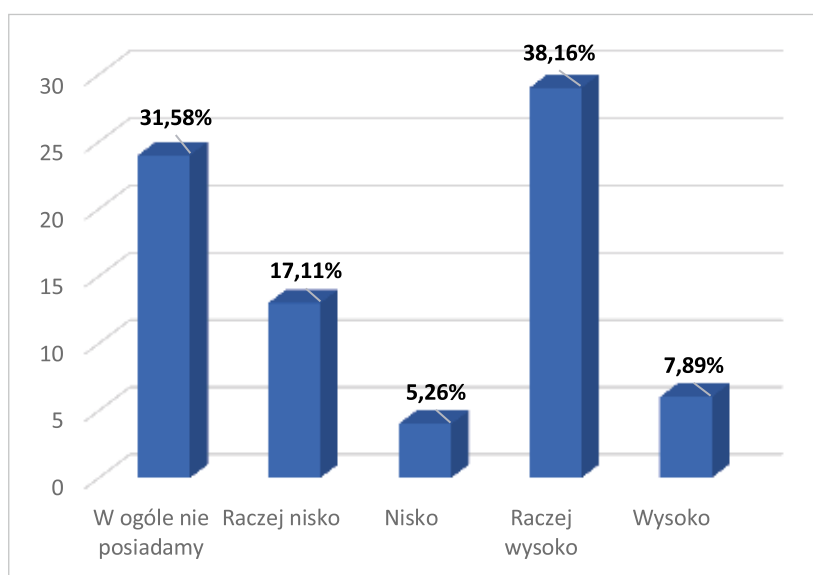
Spośród poszczególnych kategorii zamawiających najwięcej pozytywnych ocen doświadczenia w uwzględnieniu aspektów społecznych sformułowali zamawiający będący państwowymi jednostkami organizacyjnymi innymi niż jednostki sektora finansów publicznych (66,66%) oraz jednostki sektora finansów publicznych (ponad 58%).

Wykres 10 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego

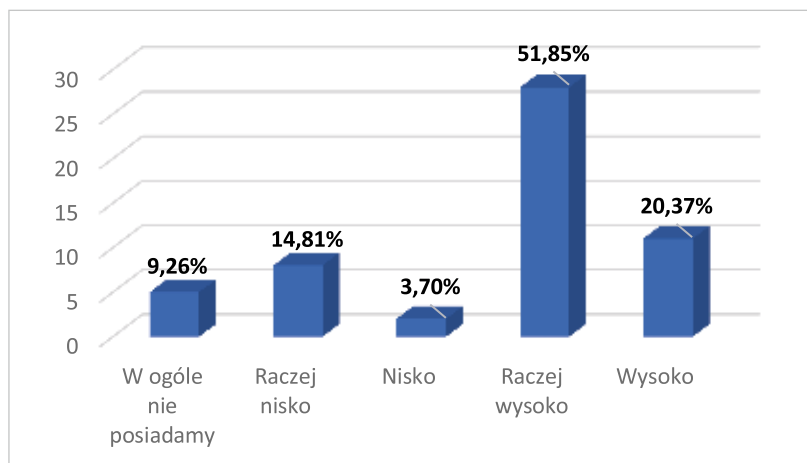

Ocena doświadczenia wypada bardziej pozytywnie w podsektorze rządowym. Ponad 31% zamawiających z podsektora samorządowego nie wykazuje doświadczenia (9,26% w podsektorze rządowym). W podsektorze rządowym ponad 72% zamawiających ocenia doświadczenie raczej wysoko i wysoko.

Wykres 11 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z podsektora samorządowego

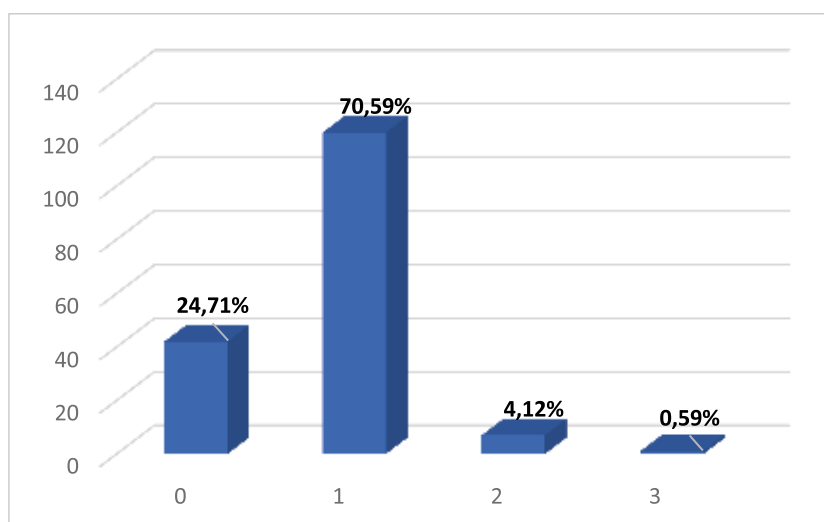
Wykres 12 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z podsektora rządowego

5.2.5 POWODY STOSOWANIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W POSTĘPANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

Respondenci odpowiadali na pytanie o czynniki, które przesądziły o podjęciu decyzji o stosowaniu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych. Prawie 25% badanych nie wymieniło żadnego czynnika. Ponad 70% wskazało jeden czynnik, a siedmiu badanych wymieniło dwa.

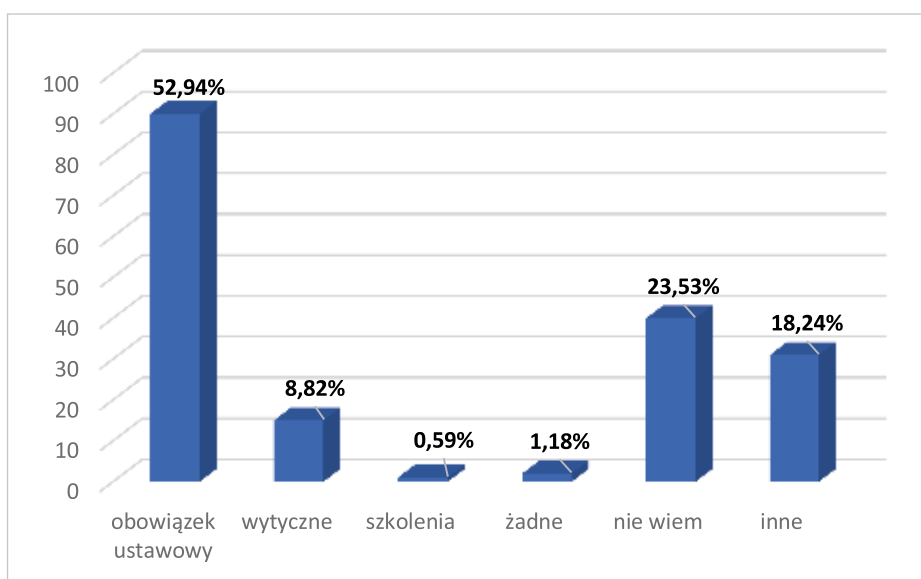
Wykres 13 Ilość czynników, które przesądziły o podjęciu decyzji o stosowaniu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych

Jako powody uwzględnienia aspektów społecznych w zamówieniach publicznych wymieniono: obowiązek ustawowy, wytyczne, szkolenia i inne. Ponad 23% badanych nie znało odpowiedzi na to pytanie. Prawie 53% badanych jako najistotniejszy czynnik, który przesądził o podjęciu decyzji o stosowaniu aspektów społecznych w zamówieniach

publicznych wskazało obowiązek ustawy. Bez mała 9% powołało się na wytyczne (w rozumieniu wytycznych sformułowanych przez organ nadrzędny). Wśród „innych” czynników wymieniono między innymi: „zapobieganie wykluczeniu społecznemu”, „uwzględnienie w kryteriach możliwości oceny wykonawcy”, „świadczony usługi są na wyższym poziomie poprzez duże zaangażowanie u wykonawców”, „wytyczne CBA przeciwdziałaniu korupcji”.

Wykres 14 Czynniki, które przesądziły o podjęciu decyzji o stosowaniu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych

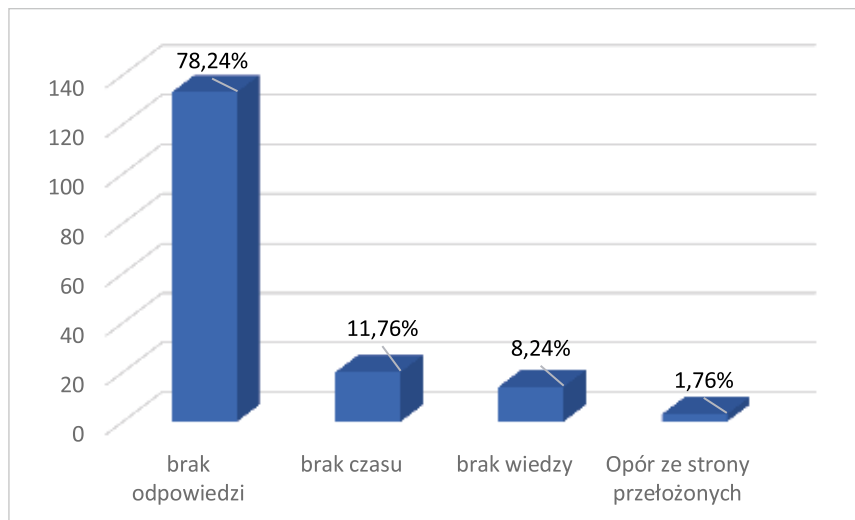
Spośród zamawiających wskazujących na obowiązek ustawy, prawie 78% stanowili zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp. Natomiast w podziale na podsektory sektora publicznego udział administracji rządowej i samorządu terytorialnego był porównywalny (ok 38%).

Wśród zamawiających powołujących się na wytyczne prawie wszyscy należeli do kategorii jednostek sektora finansów publicznych. Tylko jeden badany reprezentował państwową jednostkę organizacyjną nienależącą do sektora finansów publicznych. Zdecydowana większość powołujących się na wytyczne (prawie 87%) należała do administracji rządowej.

5.2.6 PRZYCZYNY NIESTOSOWANIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

Zdecydowana większość badanych (78,24%) nie udzieliła odpowiedzi na pytanie o powody niestosowania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Pozostali wskazali na brak czasu (prawie 12%), brak wiedzy (prawie 9%) i opór ze strony przełożonych (prawie 2%).

Wykres 15 Powody niestosowania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego

Brak czasu i brak wiedzy wskazywali zamawiający będący jednostkami sektora finansów publicznych, państwowymi jednostkami organizacyjnymi nie będącymi jednostkami sektora finansów publicznych oraz tzw. instytucjami prawa publicznego. Opór ze strony przełożonych wymieniali respondenci z jednostek sektora finansów publicznych.

W kolejnym pytaniu podjęto próbę ustalenia przyczyn wystąpienia wskazanych barier stosowania aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Wydaje się jednak, że odpowiedzi nie są satysfakcjonujące z punktu widzenia celów prowadzonego badania. Wśród zebranych 36 odpowiedzi jako bariery wskazywano bowiem najczęściej braki kadrowe, finansowe, czy brak potrzeb. Nie uzyskano jednak odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób można tym barierom przeciwdziałać.

5.2.7 UWZGLĘDNIANIE ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

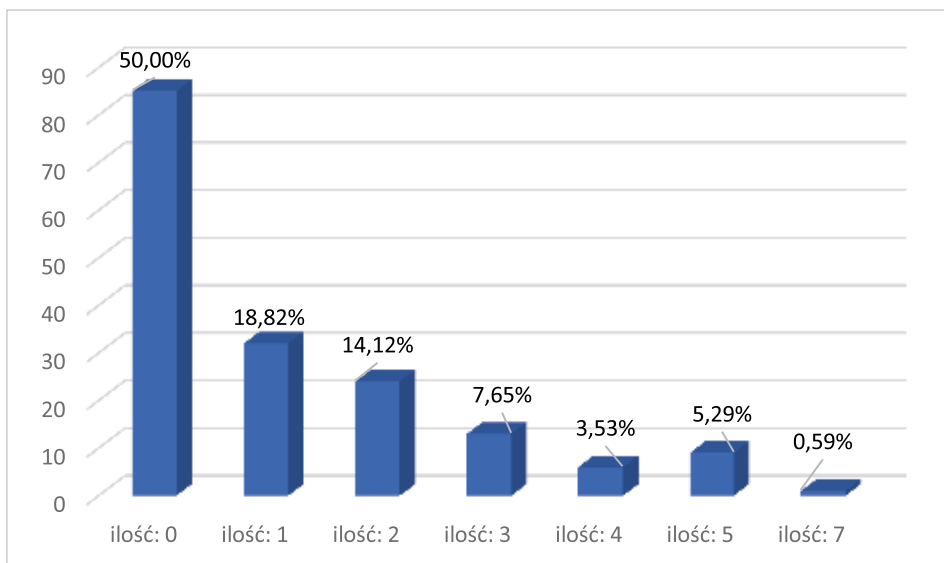
Ankietowanym zadano pytania o uwzględnienie aspektów społecznych w zamówieniach publicznych w roku 2017. W przeciwieństwie do pozostałych, pytanie to miało charakter zamknięty i respondenci mogli wyłącznie wskazać czy stosowali poszczególne aspekty, czy też nie. Zadano takie pytania odnośnie do zamówień o wartości równej lub większej niż 30.000 euro oraz zamówień o wartości mniejszej od tego progu. Zatem badanym zadano pytania, czy uwzględnili w zamówieniach publicznych:

- 1) Udzielenie zamówienia jako zamówienia zastrzeżonego (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *zamówienie zastrzeżone*),

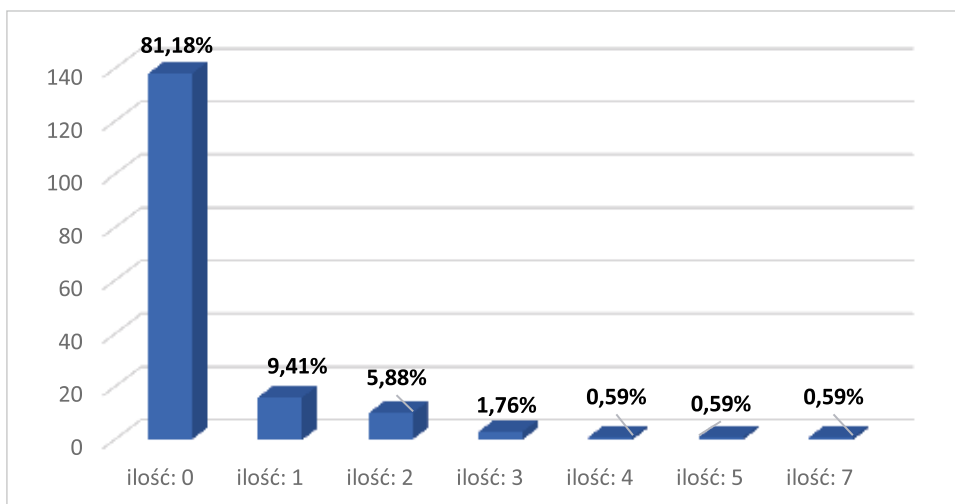
- 2) Wymóg zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *umowa o pracę*),
- 3) Określenie w opisie przedmiotu zamówienia wymagań związanych z realizacją zamówienia, które obejmują aspekty społeczne lub związane z zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia osób bezrobotnych, młodocianych i niepełnosprawnych (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *przedmiot zamówienia*),
- 4) Sporządzenie opisu przedmiotu zamówienia z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *dostępność*),
- 5) Odwołanie się w opisie przedmiotu zamówienia/kryteriach oceny ofert do oznakowania związanego z aspektami społecznymi (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *oznakowanie*),
- 6) Zastrzeżenie zamówienia na podstawie art. 138p ustawy Pzp na wybrane usługi społeczne, zdrowotne i kulturalne tj. tylko do wykonawców, którzy spełniają łącznie określone w ustawie warunki (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *zastrzeżone usługi społeczne*),
- 7) Odwołanie się w kryteriach oceny ofert do aspektów społecznych (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *kryteria*),
- 8) Zastrzeżenie zamówienia tylko dla spółdzielni socjalnych na podstawie art. 15a ustawy o spółdzielniach socjalnych (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *spółdzielnie socjalne*),
- 9) Inne aspekty społeczne (odpowiedzi na wykresach oznaczone jako *inne*).

Przy dziewięciu aspektach zaproponowanych badanym do wyboru w ankiecie, wskazywali oni od 0 do 7 zastosowanych aspektów. W przypadku zamówień o wartości powyżej progu stosowania ustawy Pzp 50% badanych nie uwzględniło żadnego aspektu społecznego, a przy zamówieniach o wartości niższej niż 30.000 euro – ponad 81% respondentów. Zatem 50% w pierwszym przypadku i ponad 18% w drugim – aspekty społeczne uwzględniło. Wiarygodność tych wyników osłabia fakt, że w przypadku zamówień o wartości równej lub wyższej niż 30.000 euro liczby te nie korespondują z danymi uzyskanymi w toku tego samego badania a dotyczącymi oceny doświadczeń i powodów stosowania aspektów społecznych.

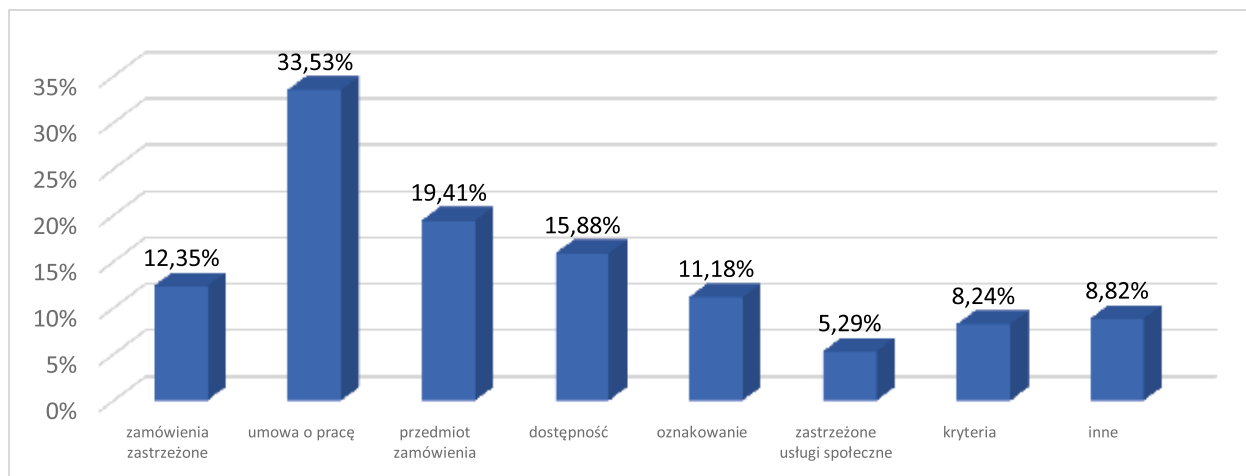
Wykres 16 Ilość rodzajów aspektów społecznych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości równej lub wyższej niż 30.000 euro

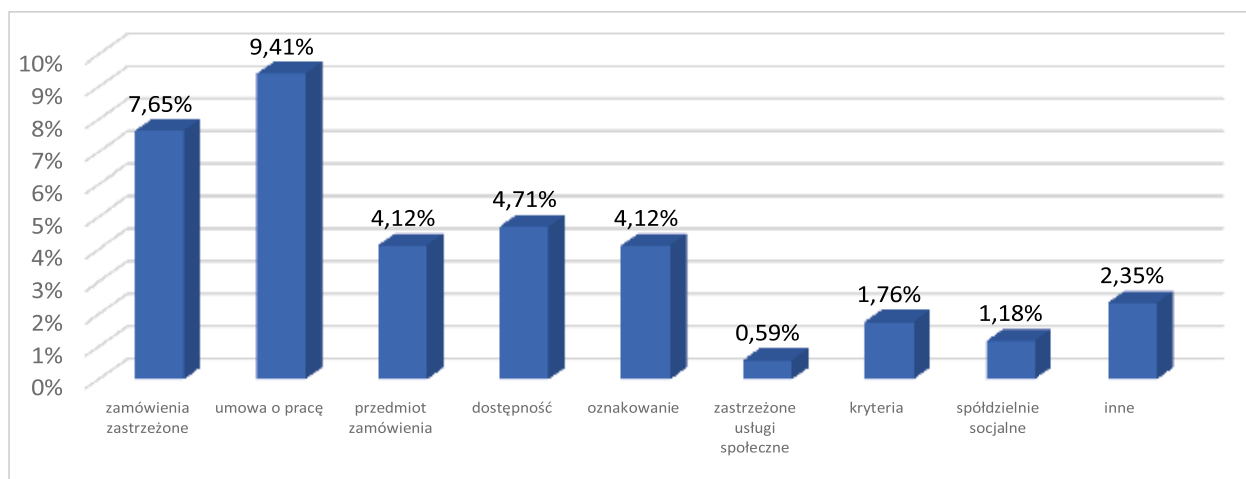
Wykres 17 Ilość rodzajów aspektów społecznych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości niższej niż 30.000 euro

Wykres 18 Rodzaje aspektów społecznych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości równej lub wyższej niż 30 000 euro

Wykres 19 Rodzaje aspektów społecznych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości niższej niż 30 000 euro

W toku badania zamawiający przekazali informacje, że najczęściej uwzględnianym aspektem społecznym jest wymóg zatrudnienia osób wykonujących zamówienie na podstawie umowy o pracę (odpowiedzi ponad 33% udzielających zamówień ponadprogowych i prawie 10% w przypadku zamówień podprogowych). Odnośnie do zamówień ponadprogowych kolejne miejsca w rankingu częstotliwości wykorzystywania zajmują uwzględnienie aspektów społecznych w opisie przedmiotu zamówienia na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy Pzp (prawie 20%) oraz uwzględnienie wymagań w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników (prawie 16%). W przypadku zamówień podprogowych uwagę zwraca wskazanie na zamówienia zastrzeżone tylko dla spółdzielni socjalnych na podstawie art. 15a ustawy o spółdzielniach socjalnych (w sytuacji braku obowiązku stosowania przepisów Pzp) oraz udzielanie zamówień zastrzeżonych (prawie 8% badanych).

5.2.7.1 Zamówienia zastrzeżone

Instytucję zamówienia zastrzeżonego (art. 22 ust. 2 oraz 2a ustawy Pzp) w postępowaniach o udzielenie zamówienia o wartości równej lub przekraczającej 30.000 euro zastosowało 12,5% respondentów. W odniesieniu do postępowań o wartości mniejszej niż 30.000 euro na stosowanej tej instytucji wskazało 7,65% respondentów.

Ankietowani, którzy zadeklarowali zastosowanie zamówień zastrzeżonych wskazali na: niepełnosprawnych, bezrobotnych, pozbawionych wolności, wykluczonych społecznie jako grupy marginalizowane, do których miała odnosić się integracja społeczno-zawodowa oraz wymagany poziom zatrudnienia. Przy czym jedynie w czterech przypadkach wskazano na zgodny z ustawą Pzp procent zatrudnienia osób marginalizowanych oraz trzech respondentów wskazało, że „procent ten był zgodny z ustawą”.

Na pytanie *dlaczego nie stosowali państwo zamówień zastrzeżonych* prawie 82% respondentów odpowiedziało, że nie było takiej potrzeby.

5.2.7.2 Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę

Wymóg zatrudnienia na podstawie umowy o pracę (art. 29 ust. 3a ustawy Pzp) w postępowaniach o udzielenie zamówienia o wartości równej lub przekraczającej 30.000 euro zastosowało 33,53% respondentów. W odniesieniu do postępowań o wartości mniejszej niż 30.000 euro na stosowanej tej instytucji wskazało 9,41% respondentów.

Na pytanie *Jakiego przedmiotu zamówienia dotyczył wymóg/jakich czynności realizowanych przez osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę?* większość z respondentów wskazała na zamówienia na roboty budowlane, z czego jeden wskazał na konkretne czynności – kierowanie robotami budowlanymi. Jeden respondent wskazał na wszystkie zamówienia, jeden na usługi cateringowe, a jeden na usługi pralnicze.

5.2.7.3 Aspekty społeczne związane z realizacją zamówienia na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy Pzp

Aspekty społeczne związane z realizacją zamówienia (w tym zatrudnienie grup marginalizowanych), o których mowa w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp, w postępowaniach o udzielenie zamówienia o wartości równej lub przekraczającej 30.000 euro, zastosowało 19,41% respondentów, a w postępowania o wartości mniejszej niż ta kwota 4,12% respondentów. Jako grupy marginalizowane wskazane do zatrudnienia określono w pięciu przypadkach bezrobotnych (w tym raz długotrwale bezrobotnych), a w jednym – niepełnosprawnych. Respondenci wskazali, że zamówienie czterokrotnie uzyskał podmiot nierealizujący celów społecznych, a dwa zamówienia podmiot realizujący cele integracji społeczno-zawodowej.

Kolejne pytanie dotyczyło uwzględnienia innego niż zatrudnienie aspektu społecznego odnoszącego się do wymagań związanych z realizacją zamówienia na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy Pzp. W odpowiedzi na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziało 12% ankietowanych stosujących art. 29 ust. 4. Prawie 50% stwierdziło, że z różnych powodów nie stosowało innych aspektów społecznych (ze względu na brak potrzeb, brak przedmiotu zamówienia, brak obowiązku stosowania takich wymogów). Bez małą 40,72% respondentów nie udzieliła odpowiedzi w tym zakresie.

5.2.7.4 Wymagania w zakresie dostępności

Wymogi dotyczące dostępności (art. 29 ust. 5 ustawy Pzp) w postępowaniach o udzielenie zamówienia o wartości równej lub przekraczającej 30.000 euro, zastosowało 15,88% respondentów, a w postępowaniach o wartości mniejszej niż ta kwota 4,71% respondentów.

Na pytanie *Jakiego przedmiotu zamówienia dotyczył wymóg w zakresie dostępności?* udzielono 5 odpowiedzi odnoszących się bezpośrednio lub pośrednio do robót budowlanych (wskazano m.in. czynności projektowania i kalkulacji, kwestie udogodnień architektonicznych).

Na pytanie o przyczyny niestosowania wymagań w zakresie dostępności w większości respondenci wskazywali na brak potrzeby, ale również na brak obowiązku lub na ograniczenia rynku i źródła finansowania.

5.2.7.5 Oznakowanie

Oznakowanie społeczne (art. 30a ustawy Pzp) w postępowaniach o udzielenie zamówienia o wartości równej lub przekraczającej 30.000 euro, zastosowało 11,18% respondentów, a w postępowania o wartości mniejszej niż ta kwota 4,12% respondentów.

Tylko dwaj respondenci wskazali rodzaj oznaczenia – jeden odwołał się do oznakowania CE, drugi wskazał tabliczki dla niewidomych. Odpowiedzi te (nie związane z oznakowanymi społecznymi) mogą jednak wskazywać na brak zrozumienia przez respondentów wymagań, jakie mogą określać na podstawie art. 30a ustawy Pzp.

Na pytanie, jakiego przedmiotu zamówienia dotyczyło odwołanie się w zakresie oznakowania społecznego respondenci wskazywali przede wszystkim na roboty budowlane, catering, usługi turystyczne i hotelarskie, dostawy artykułów spożywczych i kalendarzy.

Jako przyczyny niestosowania odwołania do oznakowań społecznych wskazywano najczęściej brak potrzeby.

5.2.7.6 Kryteria oceny ofert

Aspekty społeczne jako kryterium oceny ofert w postępowaniach o udzielenie zamówienia o wartości równej lub przekraczającej 30.000 euro, zastosowało 8,24% respondentów, a w postępowania o wartości mniejszej niż ta kwota 1,76% respondentów. Tylko 3 respondentów potrafiło zidentyfikować zastosowane kryterium jako poziom zatrudnienia.

Na pytanie dotyczące przyczyn niestosowania aspektów społecznych w kryteriach oceny ofert respondenci najczęściej wskazywali na brak potrzeb, brak obowiązku albo brak odpowiedniego zamówienia.

5.2.7.7 Zamówienia zastrzeżone udzielane na podst. art. 138p ustawy Pzp

Analiza doświadczeń respondentów dotyczących udzielania zamówień zastrzeżonych na podst. art. 138p ustawy Pzp sprowadza się właściwie do weryfikacji przyczyn niestosowania tego przepisu. Jedynie 5,29% respondentów deklaruje, że stosowało ten instrument w postępowaniach o udzielenie zamówienia o wartości równej lub przekraczającej 30.000 euro i tylko 0,59% w postępowaniach poniżej tej wartości. Wydaje się jednak, że respondenci utożsamiają art. 138p z uproszczoną procedurą udzielania zamówień na usługi społeczne i inne szczególne usługi, o której mowa w art. 138o ustawy Pzp. Wskazują na to podane przez respondentów rodzaje usług, jakie były przedmiotem zamówienia przy rzekomym zastosowaniu art. 138p – pocztowe, informatyczne, sprzątanie i ochrona – w przypadku których ustawa Pzp nie przewiduje możliwości zastosowania takiego instrumentu. Jeden respondent wskazuje, że stosował zamówienia zastrzeżone na podstawie art. 138p ustawy Pzp na opiekę medyczną.

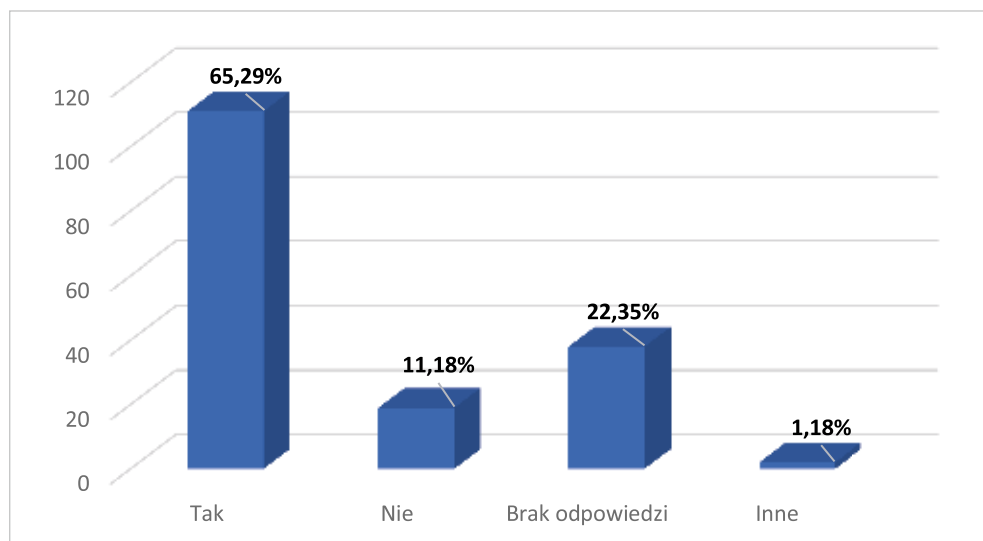
Wśród przyczyn niestosowania zamówień zastrzeżonych na podstawie art. 138p ustawy Pzp wskazano na brak potrzeb, brak przedmiotu zamówienia oraz brak obowiązku.

5.2.8 WERYFIKACJA UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH NA ETAPIE REALIZACJI ZAMÓWIENIA

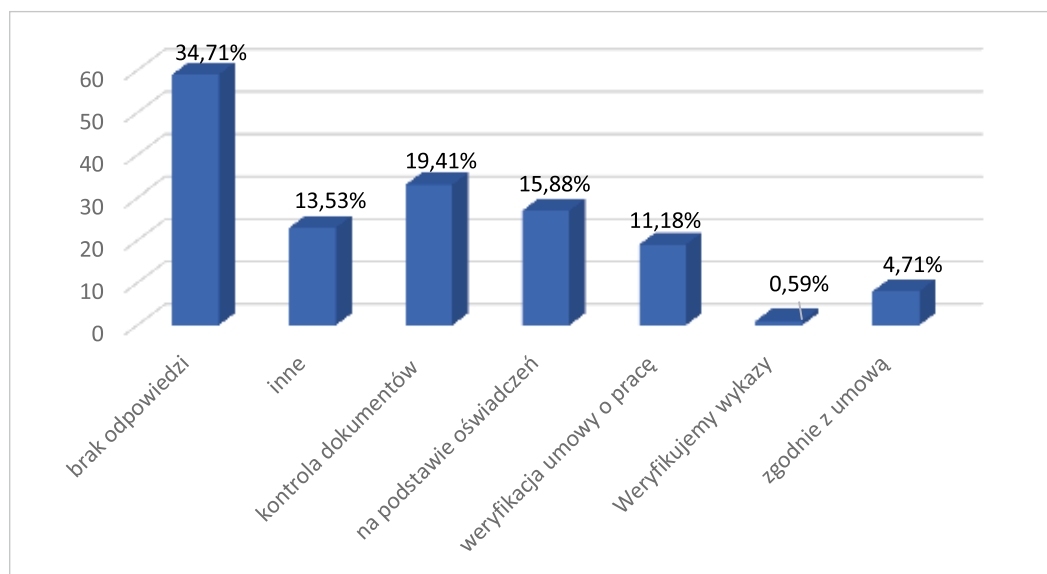
Większość ankietowanych zamawiających (ponad 65%) weryfikuje uwzględnienie aspektów społecznych przez wykonawcę. Brak weryfikacji deklaruje nieco ponad 11%, a 22% nie udzieliło odpowiedzi.

Sposób weryfikacji określiło w toku badania nieco ponad 65% respondentów. Prawie 35% z nich odmówiło odpowiedzi. Najczęściej wykorzystywana jest kontrola dokumentów (prawie 20%), weryfikacja na podstawie oświadczeń (prawie 16%) i weryfikacja umowy o pracę (nieco ponad 11%).

Wykres 20 Weryfikacja uwzględnienia aspektów społecznych przez wykonawcę

Wykres 21 Sposób weryfikacji uwzględnienia aspektów społecznych przez wykonawcę

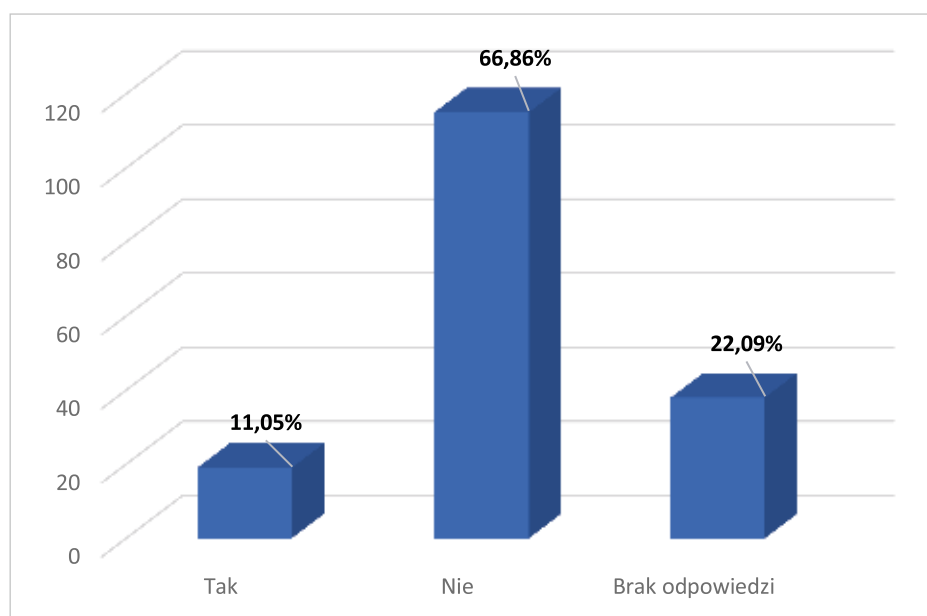

Respondenci, którzy określili jednoznacznie wykorzystywany przez nich sposób weryfikacji uwzględnienia aspektów społecznych przez wykonawcę, najczęściej oceniają go pozytywnie. Wskazują wprawdzie na problemy z realizacją tego obowiązku związane np. z RODO, jednak nie potrafią jednoznacznie wskazać, jakiego rodzaju metody weryfikacji można by wdrożyć, w celu poprawy skuteczności weryfikacji. Najczęstsza odpowiedź na to pytanie brzmi „trudno powiedzieć”.

5.2.9 TRUDNOŚCI W STOSOWANIU ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Wyniki badania wskazują, że większość ankietowanych (prawie 67%) nie zauważyła trudności ze stosowaniem aspektów społecznych w zamówieniach. Tylko 11% badanych stwierdziło, że takie trudności występują.

Wykres 22 Wystąpienie trudności ze stosowaniem aspektów społecznych w zamówieniach publicznych

Wśród trudności ankietowani wymieniali, cyt.:

- 1) „Konieczność nałożenia kar umownych lub wypowiedzenia umowy ze względu na nieuwzględnienie przez wykonawcę aspektów społecznych na etapie realizacji umowy.
- 2) Konieczność unieważnienia postępowania ponieważ cena najkorzystniejszej oferty przewyższała kwotę, którą zamawiający zamierzał przeznaczyć na sfinansowanie zamówienia.
- 3) Problem z weryfikacją dokumentów na etapie postępowania.
- 4) Wydłużenie czasu potrzebnego na przeprowadzenie postępowania.
- 5) Wykonawcy nie mają świadomości i takie zapisy ich zniechęcają do składania ofert.
- 6) Umowy o pracę bo podnoszą koszty a fundusze mamy ograniczone.
- 7) Egzekwowanie umów o pracę od wykonawców”.

Ankietowani nie potrafili powiedzieć, jakie działania należałoby podjąć, aby przeciwdziałać trudnościom ze stosowaniem aspektów społecznych w zamówieniach publicznych.

5.2.10 KORZYŚCI Z UDZIELANIA ZAMÓWIEŃ SPOŁECZNYCH

Tylko 4,2% badanych przyznaje się do szacowania korzyści bezpośrednich lub pośrednich z udzielenia zamówienia prospołecznego. Ponad 74,85% jednoznacznie deklaruje, że takich szacunków nie podejmuje. Reszta ankietowanych nie udzieliła odpowiedzi.

W toku badania, większość ankietowanych nie potrafiła określić korzyści pośrednich i bezpośrednich możliwych do uzyskania w wyniku udzielenia zamówienia. Jeden respondent wskazał na zwiększenie możliwości zatrudnienia (prawdopodobnie chodziło o walkę z bezrobociem) oraz jeden na ograniczenie szarej strefy.

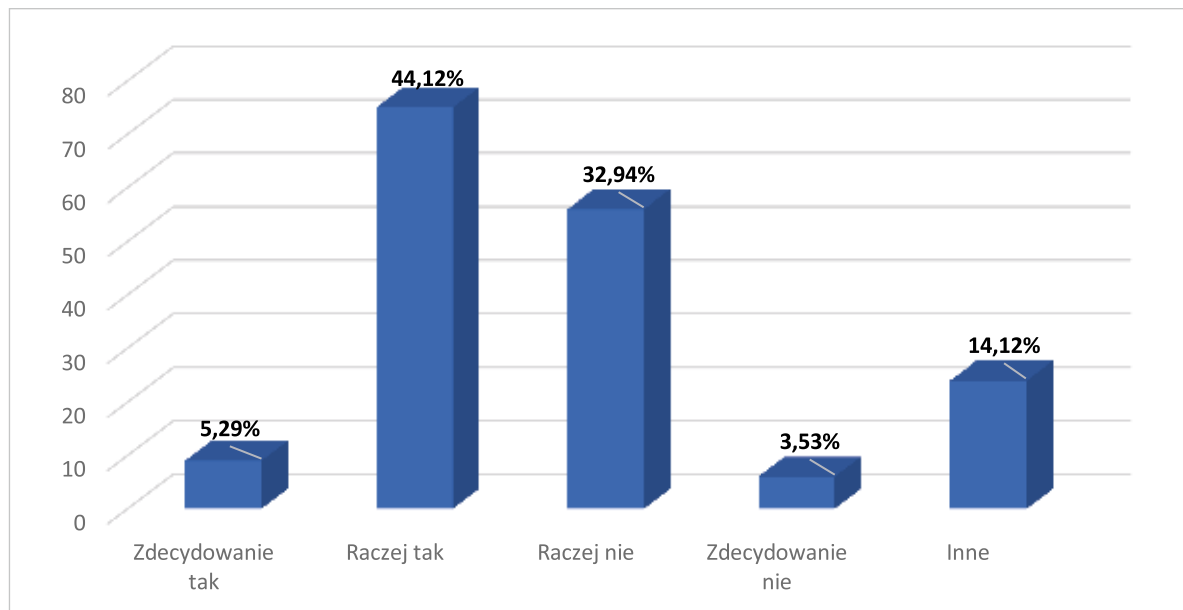
5.2.11 KOSZTY UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Podobnie jak w przypadku korzyści z udzielenia zamówienia społecznego, tak i w zakresie kosztów badani zamawiający nie podejmują działań zmierzających do ich oszacowania. Stąd też, nie są w stanie wskazać na poziom kosztów związanych z uwzględnieniem aspektów społecznych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego i realizacją zamówienia społecznego. Tym samym nie jest możliwe porównanie tego kosztu z kosztem postępowania lub realizacji zamówienia nie uwzględniającego aspektów społecznych. 76% ankietowanych stwierdza, że nie jest w stanie określić wzrostu/spadku kosztów związanych z organizacją/prowadzeniem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego lub kosztów związanych z realizacją zamówienia uwzględniającego aspekty społeczne (w stosunku do zamówienia publicznego, w którym takie aspekty społeczne nie zostały uwzględnione). Tylko niewiele ponad 1% (dwóch respondentów) twierdzi, że potrafi się odnieść do tego typu kosztów wskazując na brak wpływu na etapie postępowania oraz nieznaczny wzrost kosztów przygotowania/prowadzenia postępowania.

5.2.12 ADEKWATNOŚĆ PRZEPISÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH DO SYTUACJI RZECZYWISTEJ

Prawie połowa badanych oceniła pozytywnie adekwatność przepisów prawnych dotyczących uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych do sytuacji rzeczywistej. Wprowadzie tylko ok. 5% miało taką opinię w stopniu zdecydowanym, jednak pozytywne opinie przeważały w stosunku do oceny negatywnej (nieco ponad 36%). Osoby udzielające odpowiedzi „inne” w większości tłumaczyły niezajęcie stanowiska w tej sprawie brakiem doświadczenia lub wiedzy.

Wykres 23 Ocena adekwatności przepisów prawnych dotyczących uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych do sytuacji rzeczywistej

Zamawiający definiowali trudności przy stosowaniu regulacji dotyczących aspektów społecznych w zamówieniach publicznych. Należą do nich w szczególności, cyt.:

- 1) „brak spójności przepisów,
- 2) stosowanie klauzul społecznych czyli ich zapisanie w umowie,
- 3) stosowanie umów o pracę podnosi znacznie koszty – brak z tego powodu ofert,
- 4) udokumentowanie przez wykonawców spełnienia kryteriów,
- 5) problem z weryfikacją czynności, które powinny być objęte umową o pracę”

Znamienne wydaje się też zdanie jednego z ankietowanych: „to co wybieramy z tych aspektów jest nam znane i nie powoduje nam trudności”.

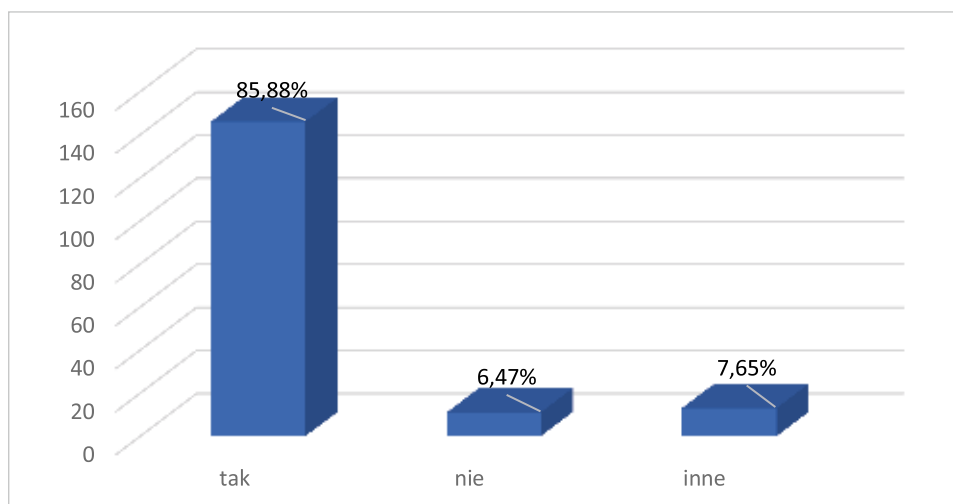
Zdaniem ankietowanych do usunięcia lub zniwelowania trudności związanych ze stosowaniem w praktyce przepisów dotyczących aspektów społecznych w zamówieniach publicznych może przyczynić się upowszechnianie dobrych praktyk i wzorców dokumentacji, szkolenia, skoordynowanie działań podmiotów odpowiedzialnych za system zamówień publicznych, a także ujednolicone orzecznictwo oraz szczegółowe wyjaśnienia i interpretacje UZP.

5.2.13 PLANOWANIE UWZGLĘDNIENIA ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH W PRZYSZŁYCH ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Wobec uzyskanych odpowiedzi na wcześniej zadane pytania, znamienne jest, że prawie 86% badanych zamierza w przyszłości udzielać zamówień z wykorzystaniem aspektów społecznych. Tylko niespełna 6,5% respondentów tego nie planuje. Prawie 8% badanych (którzy udzielili odpowiedzi „inne”) asekuruje się nieprzewidywalnością przyszłości w zakresie – odpowiednio – funkcjonowania jednostki, obowiązywania przepisów prawa itd.

Mając na uwadze nikłą świadomość badanych w zakresie celów uwzględniania aspektów społecznych, nie należy zbyt optymistycznie interpretować tych zamiarów zamawiających. Wydaje się raczej, że chodzi tu o udzielenie odpowiedzi, która według badanych jest oczekiwana.

Wykres 24 Planowanie uwzględnienia aspektów społecznych w przypadku przyszłych zamówień publicznych

5.2.14 WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH TELEFONICZNYCH BADAŃ ANKIETOWYCH

Ponad 70% ankietowanych uznaje za uzasadnione uwzględnianie aspektów społecznych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Bardziej przekonani do stosowania tych aspektów są ankietowani zatrudnieni w administracji rządowej.

Respondenci mają stosunkowo niewielką wiedzę na temat celów stosowania aspektów społecznych. Znakomita większość ankietowanych jest w stanie wskazać maksymalnie dwa takie cele. Celem najczęściej wskazywanym jest wspieranie zatrudnienia na podstawie umów o pracę. Jest to również najczęściej stosowany przez badanych instrument społeczny, zarówno w przypadku zamówień o wartości poniżej jak i powyżej 30 000 euro.

Olbrzymia większość respondentów (ponad 70%) twierdzi, że zamawiający, dla których pracują nie posiadają dokumentów programowych ani regulaminów dotyczących uwzględniania aspektów społecznych. Przy czym nieco lepsza sytuacja występuje w administracji rządowej, gdzie odsetek takich odpowiedzi to ok 50%, niż w administracji samorządowej (85% respondentów deklaruje brak regulacji).

Respondenci wyrażają zróżnicowane oceny swojego doświadczenia w stosowaniu aspektów społecznych. Ponad piąta część respondentów wskazuje, że doświadczenia takiego nie posiada. Ponad 55% ocenia swoje doświadczenie wysoko lub raczej wysoko. Najlepszą ocenę swojego doświadczenia prezentują respondenci z administracji rządowej (72% ocenia je pozytywnie).

Olbrzymia większość respondentów mających doświadczenie w stosowaniu aspektów społecznych (ponad 70%) jest w stanie podać tylko jeden czynnik, który wpłynął na podjęcie decyzji o stosowaniu aspektów społecznych w zamówieniach publicznych. Czwarta część respondentów takiego czynnika w ogóle nie jest w stanie wskazać. Czynnikiem wskazywanym przez ponad połowę respondentów jest obowiązek ustawowy.

Przyczynami niestosowania aspektów społecznych według respondentów jest przede wszystkim brak czasu. Drugą najczęściej wskazywaną przyczyną jest brak wiedzy.

Ponad 50% respondentów wskazało, że zastosowało jakiś aspekt społeczny w zamówieniu o wartości przekraczającej próg stosowania ustawy Pzp. W przypadku zamówień o wartości poniżej 30 000 euro na stosowanie tych aspektów wskazało 18% respondentów. Znakomita większość respondentów przyznaje się do zastosowania jednego lub dwóch aspektów społecznych. Aspektami tymi są najczęściej wprowadzenie obowiązku zatrudnienia na podstawie umowy o pracę i określenie w opisie przedmiotu zamówienia wymagań związanych z realizacją zamówienia, które obejmują aspekty społeczne lub związane z zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia osób bezrobotnych, młodocianych i niepełnosprawnych. Jako przyczyny niestosowania konkretnych aspektów społecznych respondenci wskazali przede wszystkim na brak potrzeb i brak odpowiedniego przedmiotu zamówienia.

Znaczna większość respondentów wskazuje, że na etapie wykonania zamówienia prowadzona jest kontrola stosowania aspektów społecznych. Kontrola ta dotyczy dokumentów (część respondentów wskazuje wprost na umowę o pracę) oraz oświadczeń wykonawcy. Za czynnik utrudniający kontrolę respondenci uważają m.in. ograniczenia wynikające z ochrony danych osobowych. Ankietowani uważają jednak stosowane mechanizmy kontroli za efektywne.

Większość ankietowanych nie jest w stanie wskazać żadnych trudności w stosowaniu aspektów społecznych. Około 11% wskazuje na takie trudności wiążąc je, m.in. z wydłużeniem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego czy ograniczeniem konkurencyjności postępowań.

Znikoma część respondentów (2-4%) udzieliła pozytywnej odpowiedzi na pytanie o szacowanie korzyści i kosztów (pośrednich i bezpośrednich) wynikających ze stosowania aspektów społecznych.

Respondenci w większości (ok. 50%) uważali obowiązujące regulacje prawne w zakresie społecznych zamówień publicznych za adekwatne do rzeczywistej sytuacji na rynku. Wskazali natomiast na konieczność upowszechniania dobrych praktyk, wytycznych i przykładowych zapisów, jako instrumentów, które przyczynią się do lepszego stosowania tych regulacji.

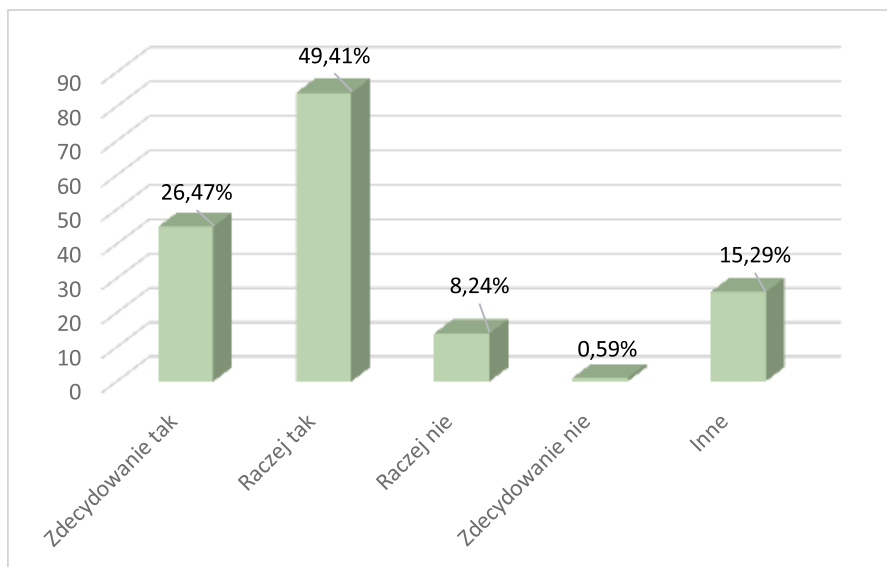
Znakomita większość respondentów zadeklarowała, że w przyszłości zamierza stosować klauzule społeczne przy udzielanych zamówieniach jednak porównując je z odpowiedziami dotyczącymi stanu wiedzy na temat celów społecznych, zastosowanych do tej pory instrumentów, należy ostrożnie oceniać tego typu deklaracje.

5.3 ANALIZA WYWIADÓW DOTYCZĄCYCH ZAMÓWIEŃ ŚRODOWISKOWYCH

5.3.1 ZASADNOŚĆ UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

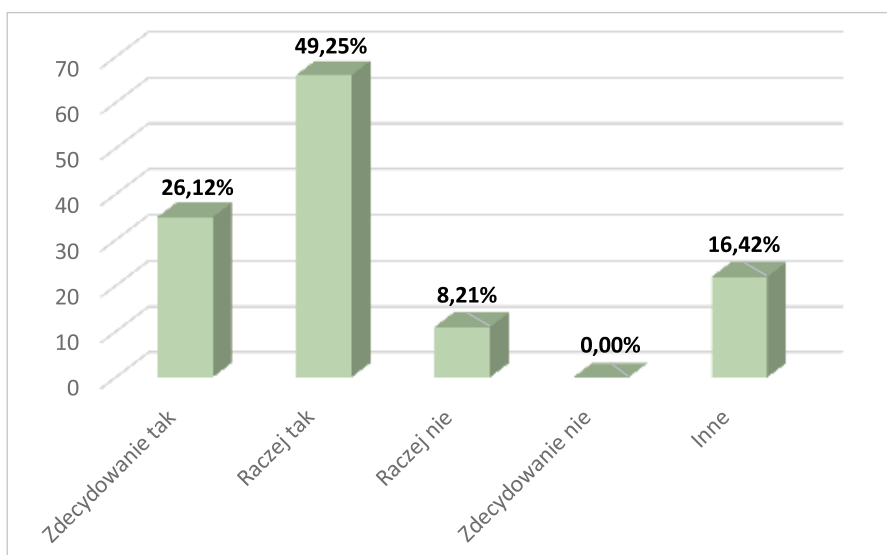
Prawie 76% badanych uznaje za uzasadnione uwzględnianie aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego (suma odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Zdecydowanie pozytywnie wypowiedziało się 26,47% badanych. Prawie 9% respondentów uznało, że uwzględnianie takich aspektów przy udzielaniu zamówień publicznych nie jest uzasadnione (suma odpowiedzi „raczej nie”, „zdecydowanie nie”, „inne”). Wśród „innych” dominowały odniesienia do braku doświadczeń ankietowanych, czy też braku odpowiednich zamówień, które pozwalałyby na taką możliwość.

Wykres 25 Ocena zasadności uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego

Podobnie kształtowała się struktura odpowiedzi zamawiających będących jednostkami sektora finansów publicznych.

Wykres 26 Ocena zasadności uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego według zamawiających z art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp

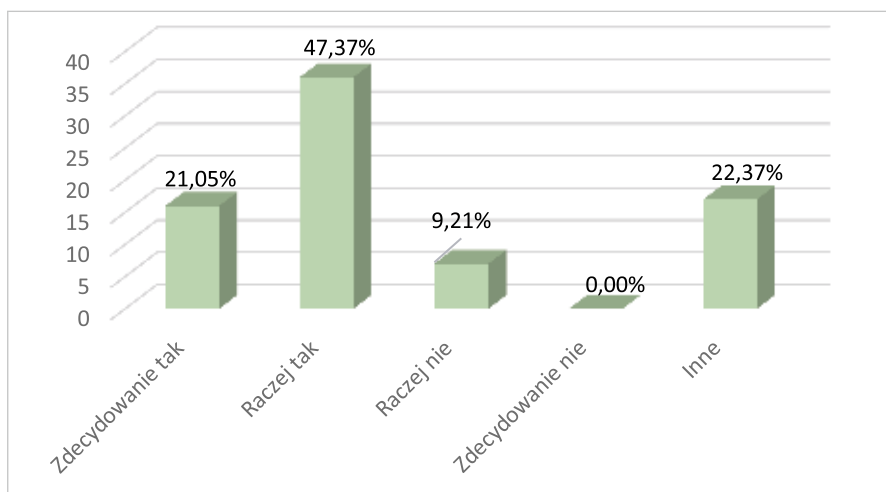

Wśród zamawiających z art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy Pzp pozytywnie odpowiedziało 66,66%, a negatywnie 33,33%. Zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy Pzp udzielił pozytywnej odpowiedzi w 70%, z art. 3 ust. 1 pkt 3a ustawy Pzp – w 50%, a z art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy Pzp – w 62%.

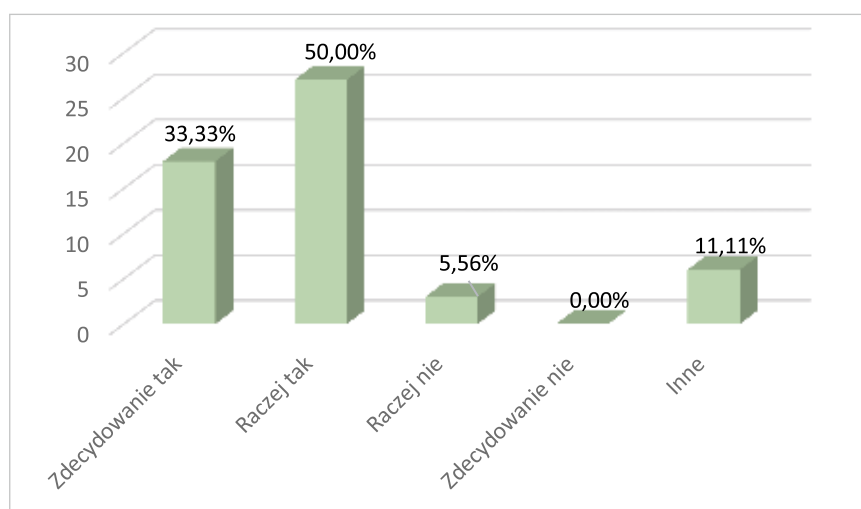
Warto zwrócić uwagę na porównanie odpowiedzi udzielanych przez jednostki z tzw. podsektora samorządowego i administracji rządowej. Jednostki samorządowe udzieliły

odpowiedzi pozytywnych w ponad 68%, natomiast podmioty administracji rządowej – w 83%.

Wykres 27 Ocena zasadności uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego przez zamawiających z podsektora samorządowego

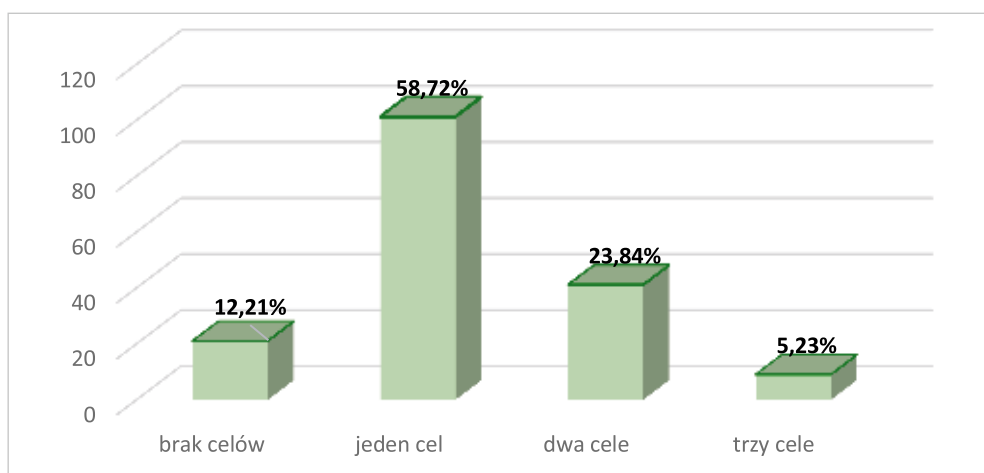
Wykres 28 Ocena zasadności uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego przez zamawiających z podsektora rządowego

5.3.2 CELE ŚRODOWISKOWE REALIZOWANE W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

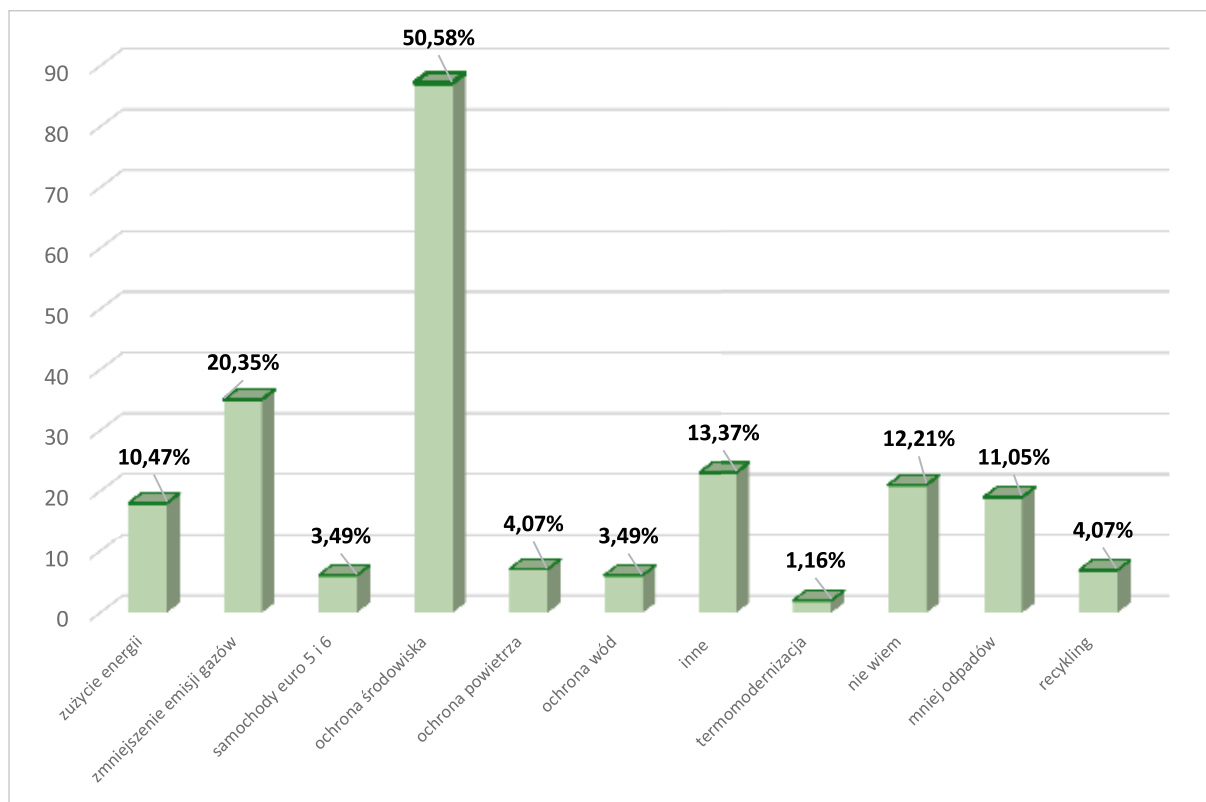
Weryfikacji został poddany stan wiedzy respondentów. Ankietowani mogli wskazać do dziesięciu celów środowiskowych. Odpowiedzi respondentów pokazują, iż istotna ich część nie jest w stanie podać żadnego celu środowiskowego, a żaden z ankietowanych nie potrafi wskazać więcej niż trzech celów.

Wykres 29 Ilość celów środowiskowych wskazanych przez respondenta

Analiza jakościowa odpowiedzi wskazuje na kilka problemów. Największa część odpowiedzi w istocie nie zawiera określenia żadnego celu. Skoro bowiem połowa respondentów wskazuje, że celem zamówień środowiskowych jest ochrona środowiska, uznać należy, że dla podania takich odpowiedzi nie jest konieczna żadna wiedza, a wystarczy logiczna analiza pytania. Najczęstszą merytoryczną odpowiedzią na to pytanie jest wskazanie zmniejszenia emisji gazów (20,35%). W istocie na ten sam czynnik wskazują respondenci podający w odpowiedziach normy emisji spalin (3,4%) i ochronę powietrza (4,07%). Kolejny wskazywany przez ankietowanych cel to ograniczanie ilości odpadów (11,05%). Na ograniczenie zużycia energii wprost wskazuje 10,47% respondentów, a pośrednio dodatkowo niespełna 2% respondentów odwołujących się do termomodernizacji. Wskazanie samochodów spełniających normy emisji spalin euro 5 i 6 oraz termomodernizacja oznacza, że respondent utożsamia cel z metodą osiągnięcia tego celu. W przypadku odpowiedzi z grupy „inne” podano olbrzymią ilość informacji, które nie mają związku z celami środowiskowymi zamówień publicznych. Respondenci wskazują przykładowo tu cel konkretnego zamówienia (zakup komputerów) lub cele pozaśrodowiskowe (wspieranie regionalnych firm). Można zatem powiedzieć, że wiedza ankietowanych co do celów środowiskowych jest niewielka i powierzchowna.

Wykres 30 Cele środowiskowe wskazane przez respondentów⁶

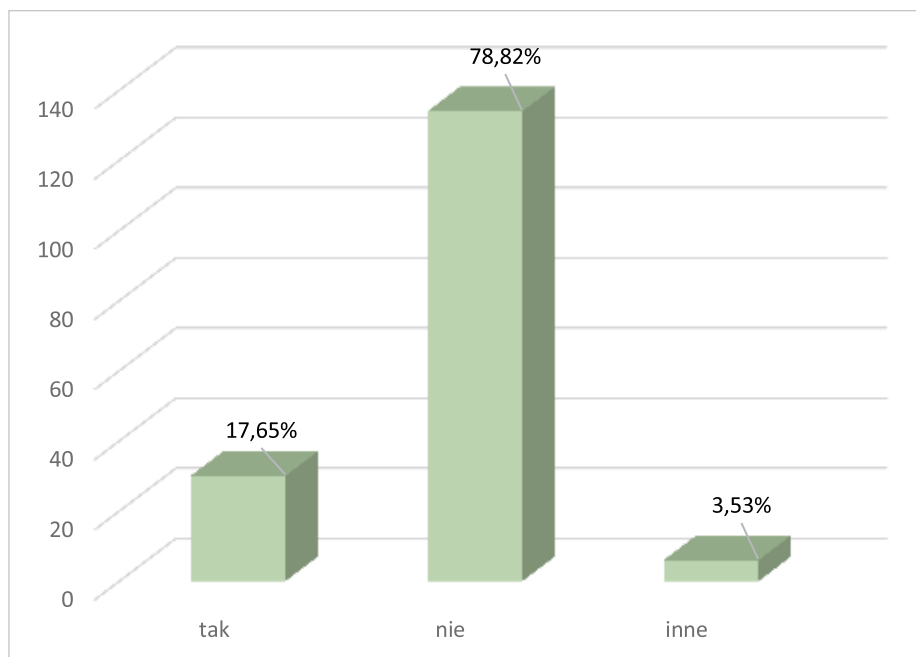
Analiza odpowiedzi pokazuje, że źródłem tej wiedzy są albo otoczenie (np. media, które podają uproszczone informacje o istocie zamówień zielonych) albo doświadczenia własne z konkretnych postępowań przetargowych. Wśród ankietowanych nie pojawiają się praktycznie odpowiedzi, które wskazywałyby na wiedzę usystematyzowaną. Skoro respondenci generalnie nie są w stanie podać celów stosowania aspektów środowiskowych, uznać należy, że ich wdrożenie odbywać się może tylko na zasadzie automatyzmu lub przymusu. Konieczne wydaje się zintensyfikowanie działań edukacyjnych nie tyle w obszarze gotowych rozwiązań, ale w obszarze identyfikacji celów. Bez tego stosowanie zamówień zielonych będzie co najwyżej instrumentalne.

5.3.3 WEWNĘTRZNE REGULACJE DOTYCZĄCE UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

Pytanie o posiadanie wewnętrznych regulacji dotyczących uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu było pytaniem o okoliczność obiektywną. Jakkolwiek nie można wykluczyć istnienia takiej regulacji, o której istnieniu respondenci nie wiedzieli.

⁶ Respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź. Wskaźnik procentowy ustalono w odniesieniu do liczby respondentów, a nie liczby odpowiedzi.

Wykres 31 Wprowadzenie wewnętrznych regulacji dotyczących uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego

Prawie 79% badanych stwierdziła, że nie posiada żadnych regulacji wewnętrznych odnoszących się do uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego. Tylko 17,65% potwierdziła funkcjonowanie w ich jednostkach takich dokumentów. Wśród „innych” znalazły się między innymi odpowiedzi „być może w centrali jest” oraz odpowiedzi wskazujące na brak wiedzy w tym zakresie.

Analizując odpowiedzi pod kątem rodzaju zamawiających, największy odsetek podmiotów, które wprowadziły wewnętrzne regulacje dotyczące uwzględniania aspektów środowiskowych w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego stanowią zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy Pzp. W badanej próbie jest to grupa bardzo jednorodna – jednostki organizacyjne Lasów Państwowych. Natomiast spośród zamawiających z art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp w ponad 80% przypadków takich regulacji nie wprowadziło.

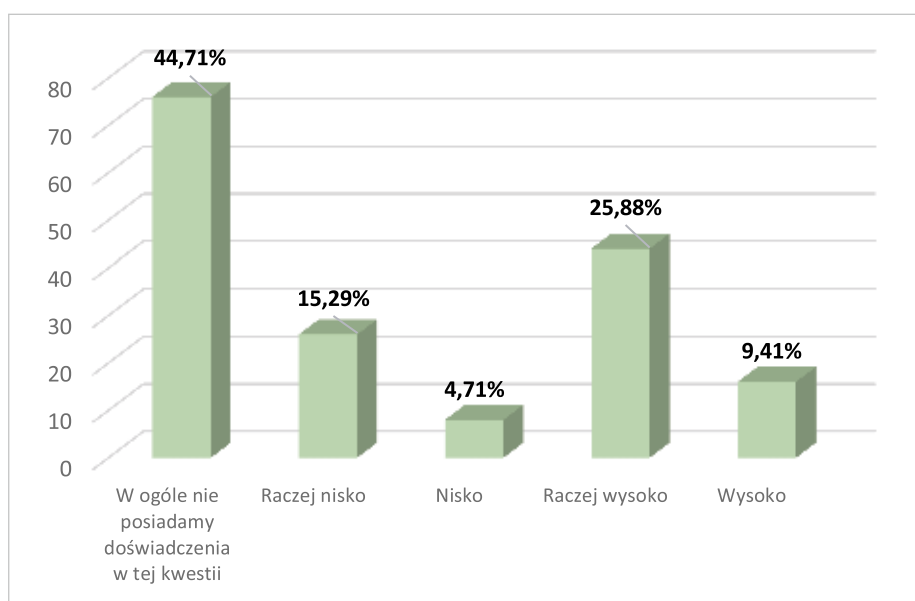
Porównanie odpowiedzi osób reprezentujących jednostki z podsektora samorządowego i podsektora rządowego prowadzi do wniosku, że wśród ankietowanych reprezentujących sektor samorządowy 81,5% respondentów wskazało na brak stosownych regulacji. Ankietowani z sektora rządowego udzielili odpowiedzi negatywnej w ponad 83% przypadków.

Stosowne regulacje wprowadziło z kolei prawie 22% zamawiających, którzy nie są jednostkami sektora finansów publicznych.

5.3.4 DOŚWIADCZENIE W UWZGLĘDNIANIU ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

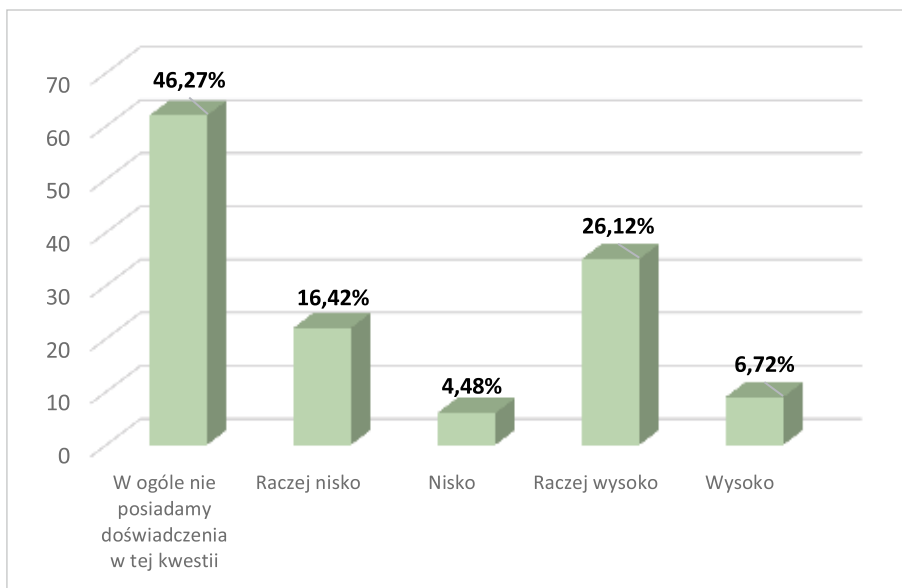
Poproszeni o ocenę doświadczeń w uwzględnianiu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego ponad 44% respondentów wskazało na jego brak. Swoje doświadczenie pozytywnie oceniło nieco ponad 35% badanych, z czego 9,41% respondentów uważa, że ma duże doświadczenie w zakresie stosowania aspektów środowiskowych.

Wykres 32 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego

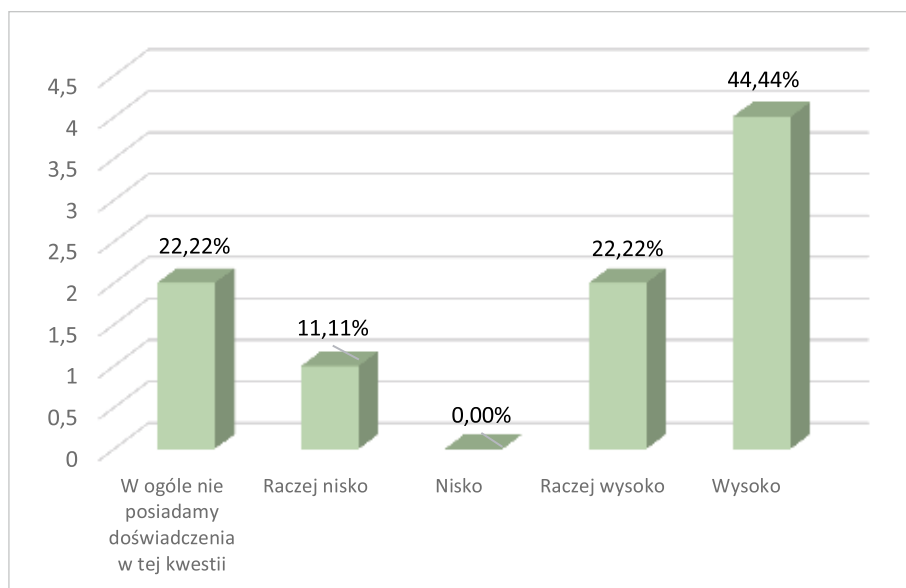

Spośród poszczególnych kategorii zamawiających najwyżej swoje doświadczenie w uwzględnianiu aspektów środowiskowych ocenili zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy Pzp i art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy Pzp. Zdecydowanie najgorzej wypadali pracownicy zamawiających, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy Pzp.

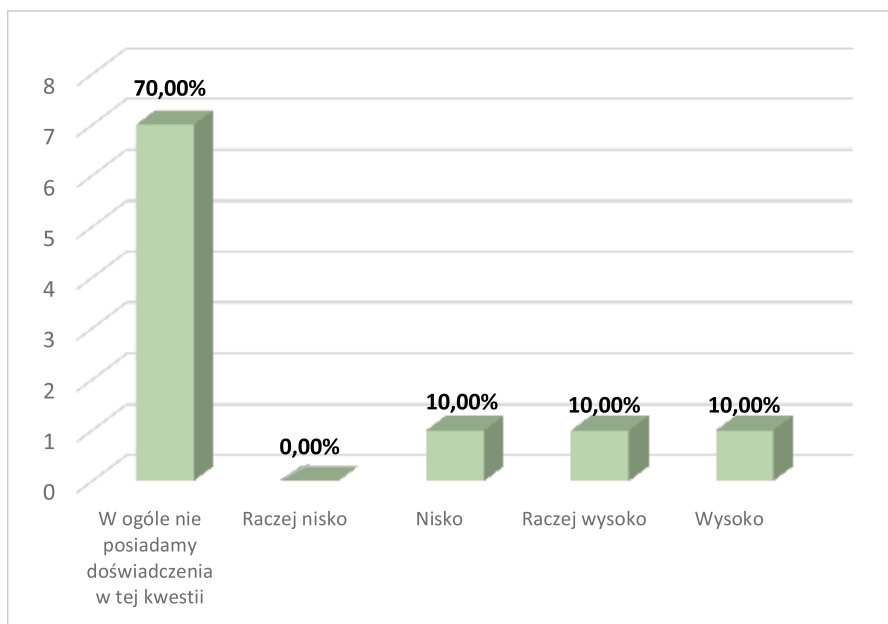
Wykres 33 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp

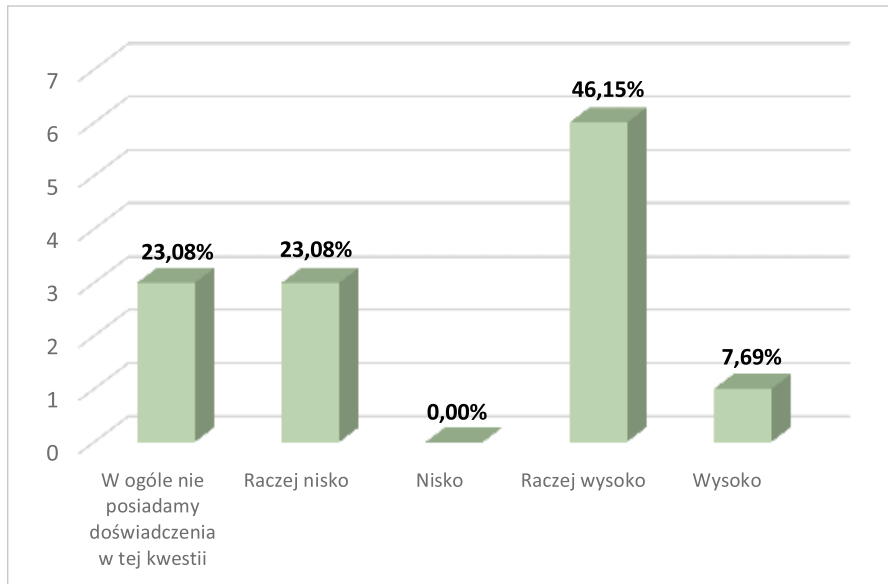
Wykres 34 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy Pzp

Wykres 35 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy Pzp

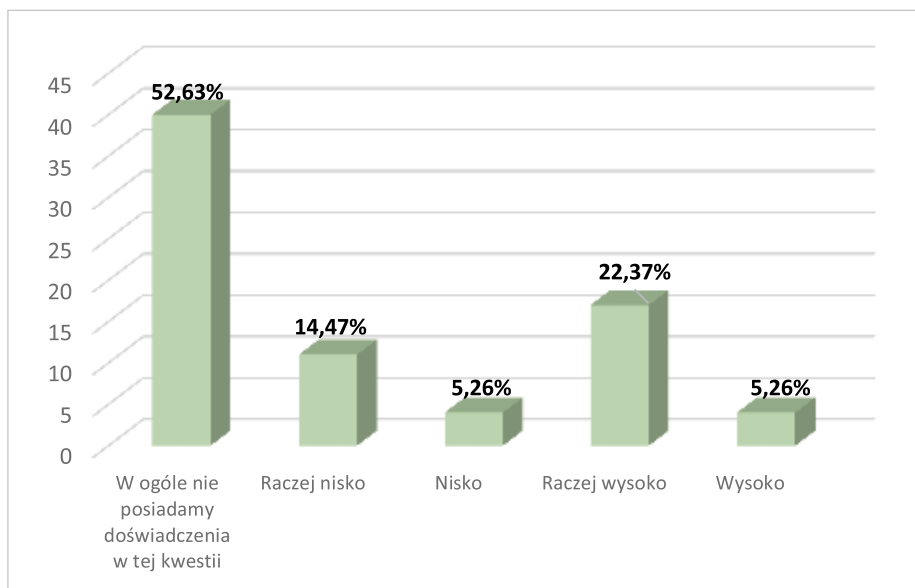

Wykres 36 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy Pzp

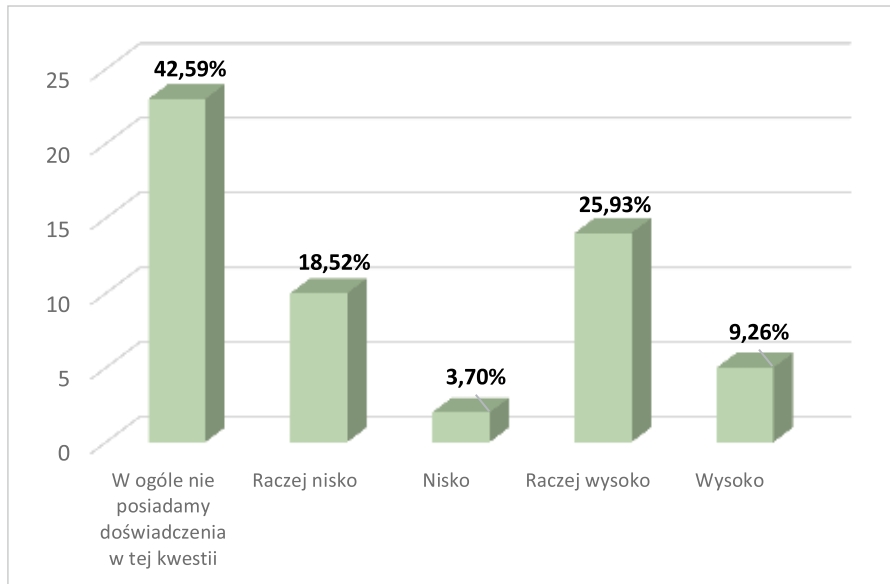

Ocena doświadczeń wypada bardziej pozytywnie w podsektorze rządowym. Ponad 52% respondentów z podsektora samorządowego wskazuje na brak doświadczenia (odpowiednio ponad 42% ankietowanych z podsektora rządowego). Z kolei pozytywnie swoje doświadczenie ocenia ponad 27% respondentów samorządowych (w podsektorze rządowym jest to prawie 36%).

Wykres 37 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z podsektora samorządowego

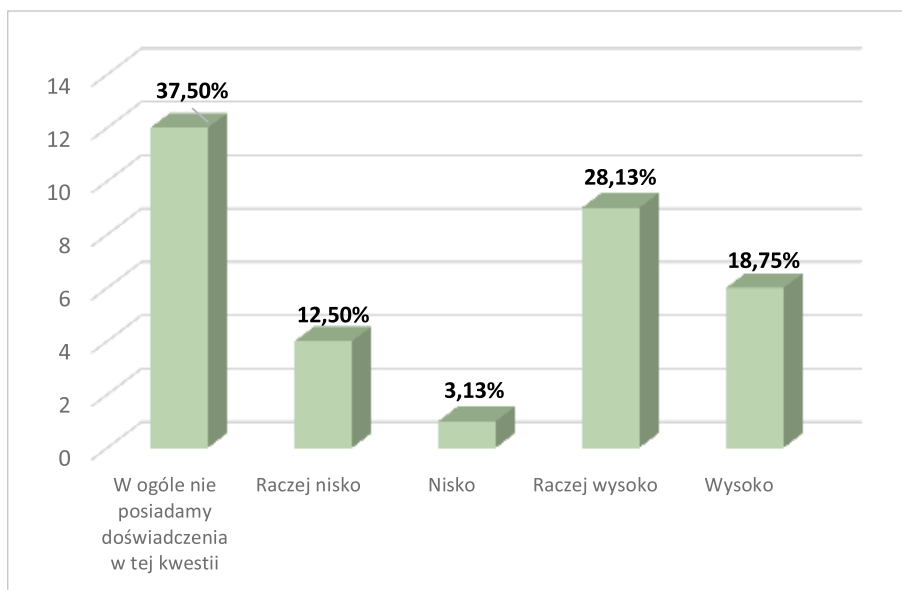

Wykres 38 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający z podsektora rządowego

Wśród respondentów spoza sektora finansów publicznych zdecydowanie mniej wykazuje na brak doświadczeń, a wysoko lub raczej wysoko swoje doświadczenie ocenia ok. 47%.

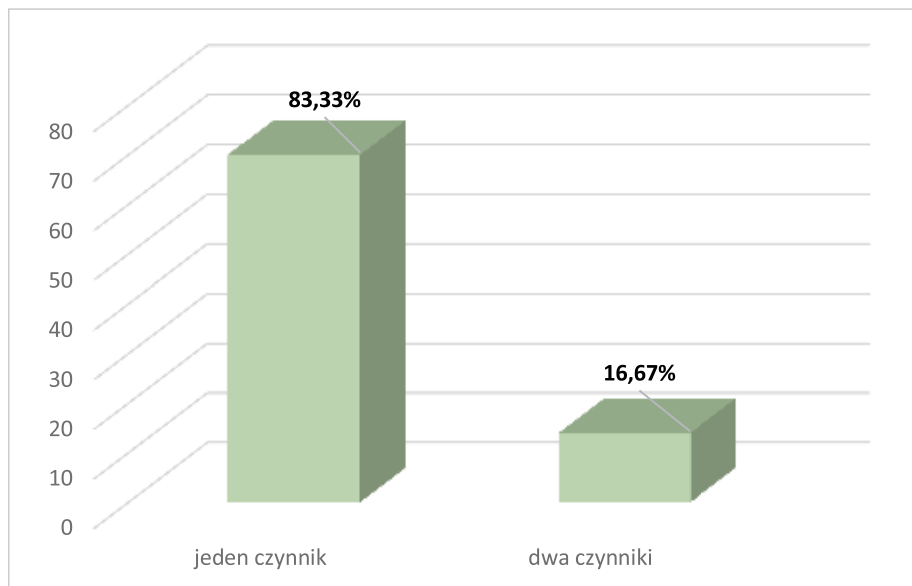
Wykres 39 Doświadczenie w uwzględnieniu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego – zamawiający spoza sektora finansów publicznych

5.3.5 POWODY STOSOWANIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

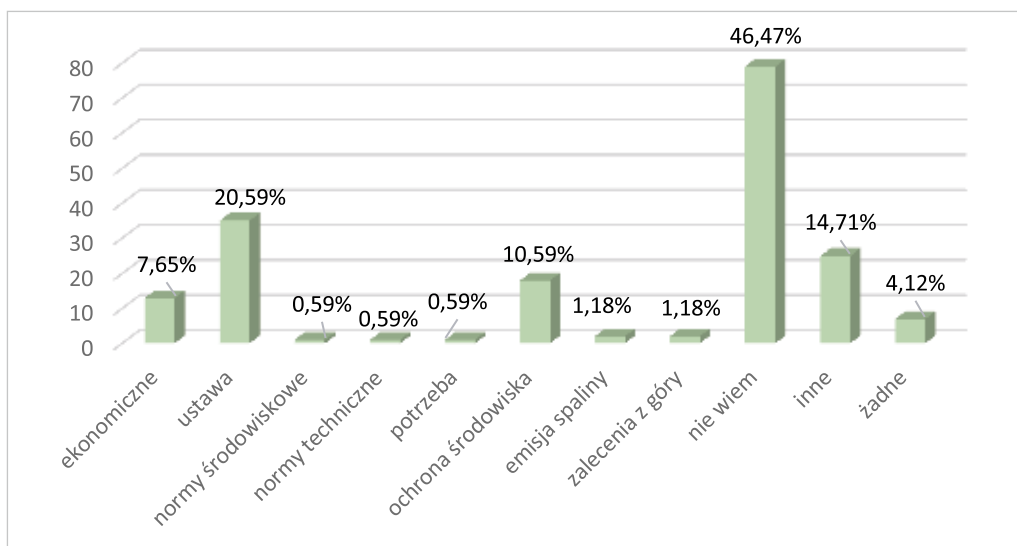
Wśród respondentów pytanych o czynniki, które przesądziły o podjęciu decyzji o zastosowaniu aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych, prawie połowa (46,47%) nie była w stanie podać żadnego czynnika. Żaden z ankietowanych, którzy udzielili odpowiedzi na to pytanie, nie wskazał więcej niż dwóch czynników.

Wykres 40 Ilość czynników, które przesądziły o podjęciu decyzji o stosowaniu aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych

Jako powód stosowania aspektów środowiskowych w postępowaniu przetargowym ankietowani wymienili w zasadzie tylko obowiązek ustawowy, który jest znacznie ograniczony do zamówień na określone przedmioty oraz względy ekonomiczne. Pozostałe odpowiedzi wskazywały na pomieszczenie przyczyn z celami lub zastosowanymi narzędziami.

Wykres 41 Czynniki, które przesądziły o podjęciu decyzji o stosowaniu aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych⁷

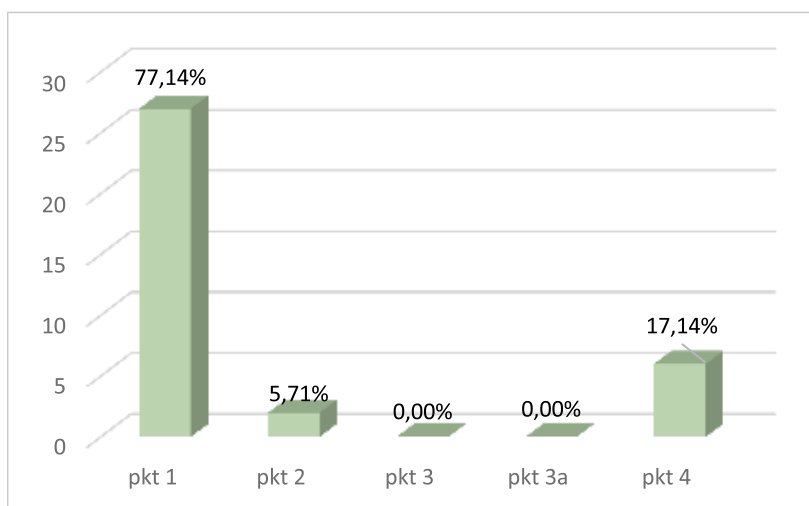

Spośród zamawiających wskazujących na obowiązek ustawowy ponad 77% stanowili zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy Pzp. Powód ten podali też przedstawiciele

⁷ Respondenci mogli podać więcej niż jedną odpowiedź. Wskaźnik procentowy ustalono w odniesieniu do liczby respondentów, a nie liczby odpowiedzi.

zamawiających z art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy Pzp. Grupa wskazujących na ten czynnik składała się z mniej więcej równych podgrup administracji rządowej i samorządu terytorialnego. O połowę mniejsza była reprezentacja zamawiających spoza sektora.

Wykres 42 Obowiązek ustawowy jako czynnik, który przesądził o podjęciu decyzji o stosowaniu aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych według kategorii zamawiających

Wśród zamawiających odwołujących się do czynników ekonomicznych dominowali zamawiający z art. 3 ust. 1 pkt 1 i pkt 4 ustawy Pzp (przedsiębiorcy).

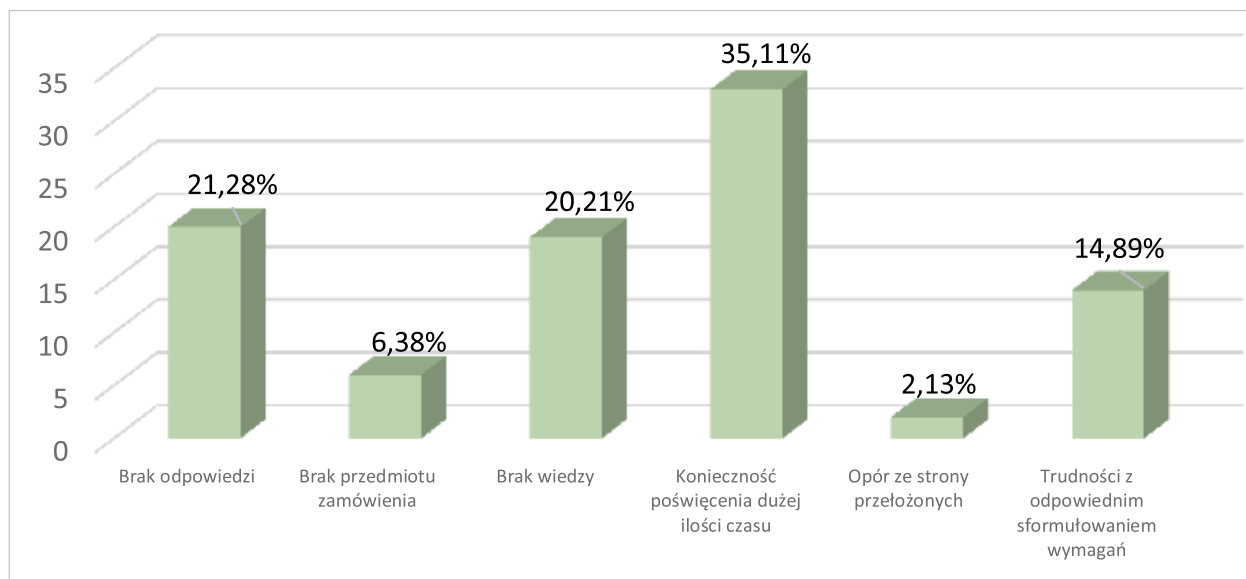
5.3.6 PRZYCZYNY NIESTOSOWANIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W POSTĘPOWANIACH O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

Weryfikacji poddano odpowiedzi respondentów wykazujących brak doświadczenia w uwzględnianiu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

Spośród respondentów niestosujących aspektów środowiskowych, najczęściej wskazywało na brak czasu (ponad 35% wszystkich odpowiedzi). Ponad 21% respondentów w ogóle nie jest w stanie odpowiedzieć na pytanie. Na brak wiedzy i wystarczających umiejętności (suma odpowiedzi: „Trudności z odpowiednim sformułowaniem wymagań” oraz „Brak wiedzy”) wskazało ponad 35% ankietowanych.

Część z nich zasłaniała się brakiem przedmiotu zamówienia, który zastosowanie aspektów środowiskowych by uzasadniał. Takie wskazanie oznacza świadomość istnienia aspektów środowiskowych, które jednak nie są identyfikowane z udzielanymi zamówieniami. Świadczy to o przekonaniu respondentów co do merytorycznej niezasadności stosowania aspektów środowiskowych wynikającej z obiektywnych przesłanek dotyczących przedmiotu dokonywanych zamówień publicznych.

Wykres 43 Powody niestosowania aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego

5.3.7 UWZGLĘDNIANIE ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Ankietowanym zadano pytania o uwzględnienie aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych udzielonych w roku 2017. Pytania dotyczyły zamówień o wartości równej lub większej niż 30.000 euro, jak i zamówień do których ze względu na wartość nie stosuje się przepisów ustawy Pzp. Uczestnicy badania mogli przy tym wskazać rodzaj i liczbę zastosowanych aspektów środowiskowych odwołując się do:

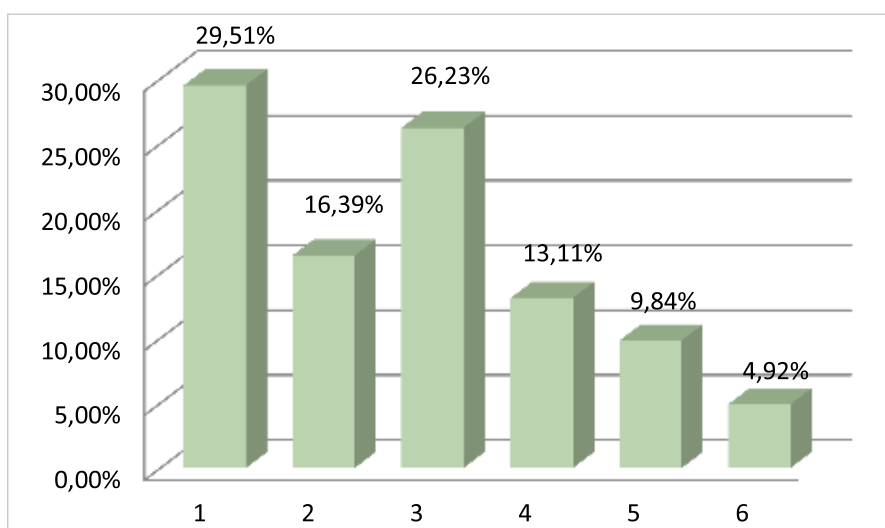
- 1) stosowania systemów i środków zarządzania środowiskowego jako warunku udziału w postępowaniu;
- 2) sporządzenia opisu przedmiotu zamówienia przez określenie wymagań dot. wydajności lub funkcjonalności, w tym wymagań środowiskowych;
- 3) określenia w opisie przedmiotu zamówienia wymagań związanych z realizacją zamówienia, które obejmują aspekty środowiskowe;
- 4) odwołania się w opisie przedmiotu zamówienia/kryteriach oceny ofert do oznakowania związanego z aspektami środowiskowymi;
- 5) zastosowania kryterium kosztu z wykorzystaniem rachunku kosztów cyklu życia, który może obejmować w szczególności koszty poniesione przez zamawiającego lub innych użytkowników związane z nabyciem, użytkowaniem (w szczególności zużycie energii i innych zasobów), wycofaniem z eksploatacji, w szczególności koszty zbierania i recyklingu oraz przypisywane ekologicznym efektom zewnętrznym związane

z cyklem życia produktu, usługi lub robót budowlanych dotyczące emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń oraz inne związane z łagodzeniem zmian klimatu, o ile ich wartość pieniężną można określić i zweryfikować;

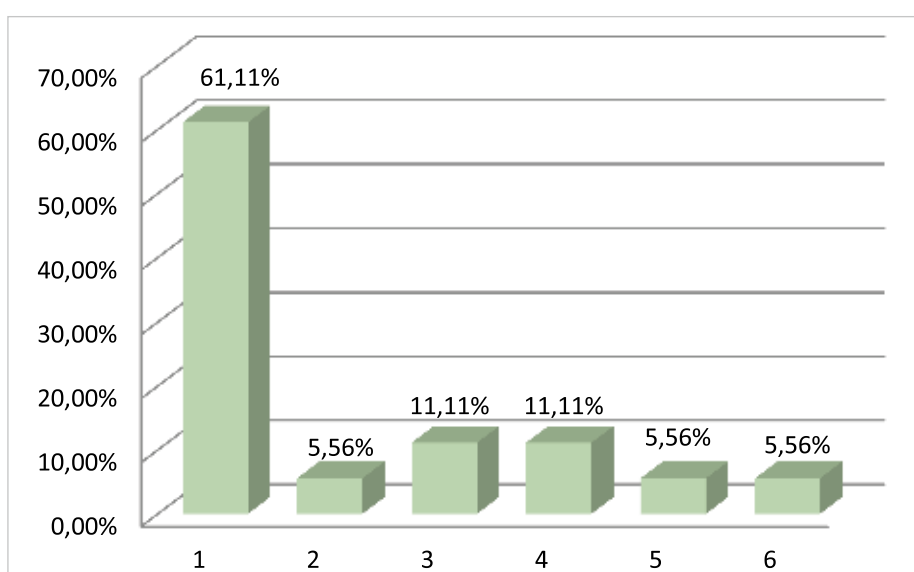
- 6) odwołania się w kryteriach oceny ofert do aspektów środowiskowych, w tym efektywności energetycznej przedmiotu zamówienia.

Z sześciu ujętych w ankiecie możliwości uwzględnienia aspektów środowiskowych w postępowaniu przetargowym respondenci wskazywali na zastosowanie od 1 do 6 aspektów.

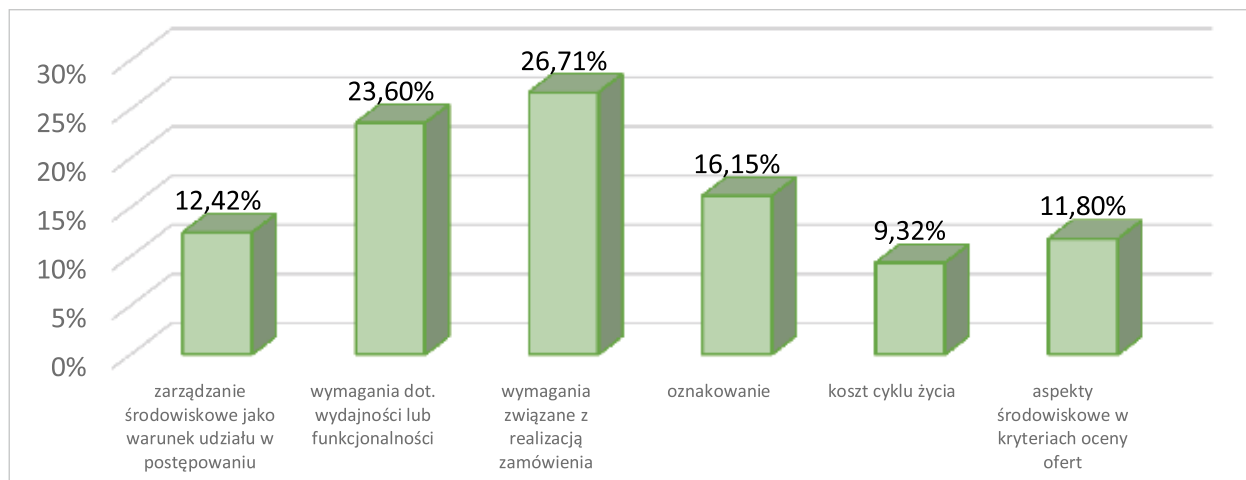
Wykres 44 Ilość rodzajów aspektów środowiskowych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości równej lub wyższej niż 30.000 euro

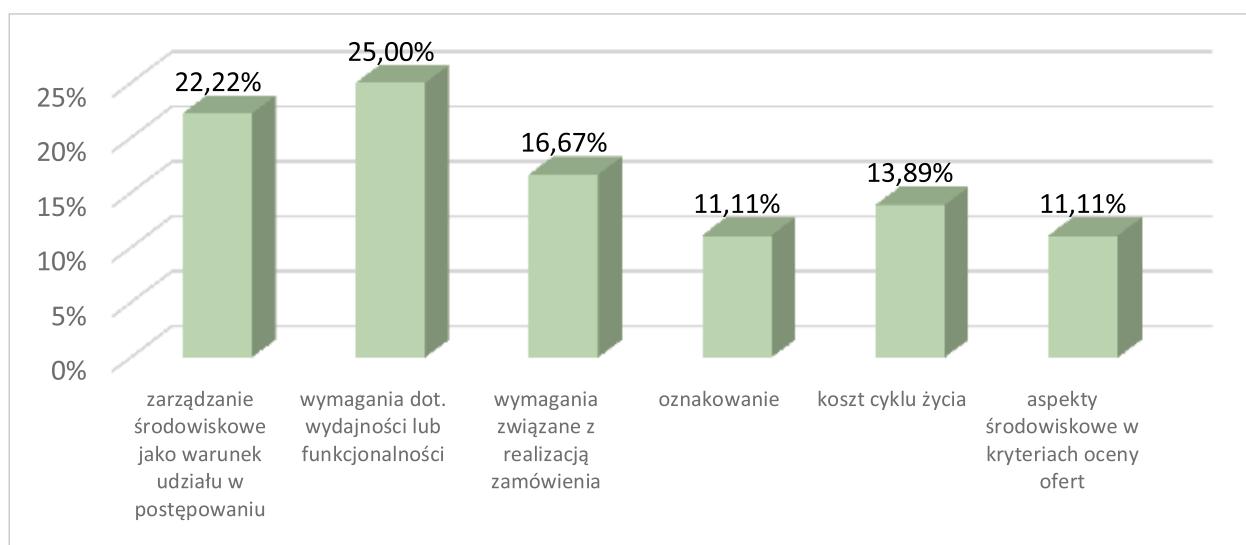
Wykres 45 Ilość rodzajów aspektów środowiskowych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości niższej niż 30.000 euro

Wykres 46 Rodzaje aspektów środowiskowych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości równej lub wyższej niż 30.000 euro

Wykres 47 Rodzaje aspektów środowiskowych uwzględnionych w zamówieniach publicznych o wartości niższej niż 30.000 euro

W przypadku zamówień, do których stosuje się przepisy ustawy Pzp, respondenci najczęściej wskazywali na sporządzenie opisu przedmiotu zamówienia z uwzględnieniem środowiskowych warunków realizacji zamówienia. Z kolei najrzadziej stosowanym instrumentem było zastosowanie kryterium kosztu z wykorzystaniem rachunku kosztów cyklu życia.

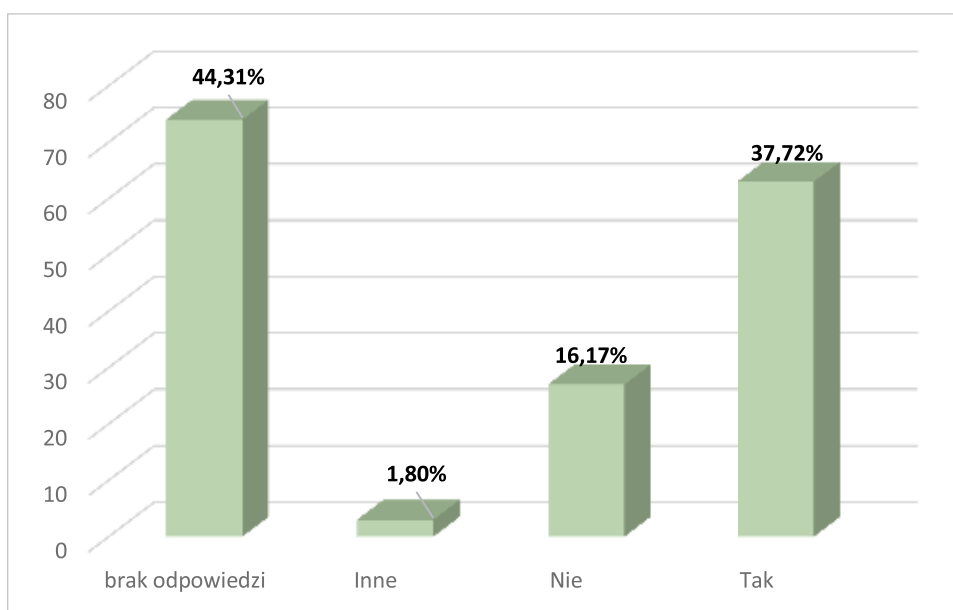
W przypadku zamówień o wartości poniżej progu bagatelności, najczęściej wskazywanym przez ankietowanych instrumentem było sporządzenie opisu przedmiotu zamówienia z określeniem wymagań dot. wydajności lub funkcjonalności. Najrzadziej decydowano się na bezpośrednie zastosowanie określonego oznakowania ekologicznego, jak i zastosowanie środowiskowych kryteriów oceny ofert.

Aspekty środowiskowe były uwzględniane w zamówieniach na usługi cateringowe, segregację, odbiór i recykling różnych rodzajów odpadów (w tym budowlanych), roboty termomodernizacyjne oraz dostawę oświetlenia.

5.3.8 WERYFIKACJA UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH NA ETAPIE WYKONANIA ZAMÓWIENIA

Na pytanie o stosowanie metod weryfikacji aspektów środowiskowych znaczna część respondentów (44,31%) nie udzieliła żadnej odpowiedzi. Spośród pozostałych ankietowanych ponad 37% wskazało, że takie mechanizmy stosują. Pojawiało się przy tym wskazanie na odpowiednie zapisy umowy.

Wykres 48 Stosowanie mechanizmów weryfikacji

Znamienny jest również fakt, iż wszyscy respondenci, którzy wskazują na kontrolę na etapie realizacji zamówienia, deklarują, że jest ona mechanizmem skutecznym. Respondenci nie dostrzegają przy tym potrzeby jakiegokolwiek zmiany w tym zakresie.

5.3.9 TRUDNOŚCI W STOSOWANIU ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Pytanie o trudności w stosowaniu aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych nie przyniosło żadnych istotnych informacji. Większość respondentów nie udzieliła na nie odpowiedzi, co sugeruje, iż takie trudności nie wystąpiły. Jedynie niewielki odsetek ankietowanych wskazał, że stosowanie aspektów środowiskowych doprowadziło

do unieważnienia postępowania ze względu na brak ofert lub wysoką cenę oferty. Wymieniali oni również trudności związane z koniecznością zapewnienia dużej precyzji w określaniu aspektów środowiskowych w postępowaniu przetargowym.

5.3.10 KORZYŚCI Z UDZIELANIA ZIELONYCH ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH

Wskazując korzyści z realizacji zielonych zamówień publicznych respondenci odnosili się do konkretnych postępowań przetargowych. Wymieniali przy tym m.in.:

- mniejsze zużycie paliwa w autobusach,
- mniejsze zużycie energii elektrycznej przez zamawiane urządzenia.

Respondenci wskazywali również na korzyści o charakterze niemierzalnym, do których należą korzyści wizerunkowe reprezentowanej przez siebie jednostki, która jest postrzegana jako podmiot świadomy i zaangażowany w kwestie środowiskowe.

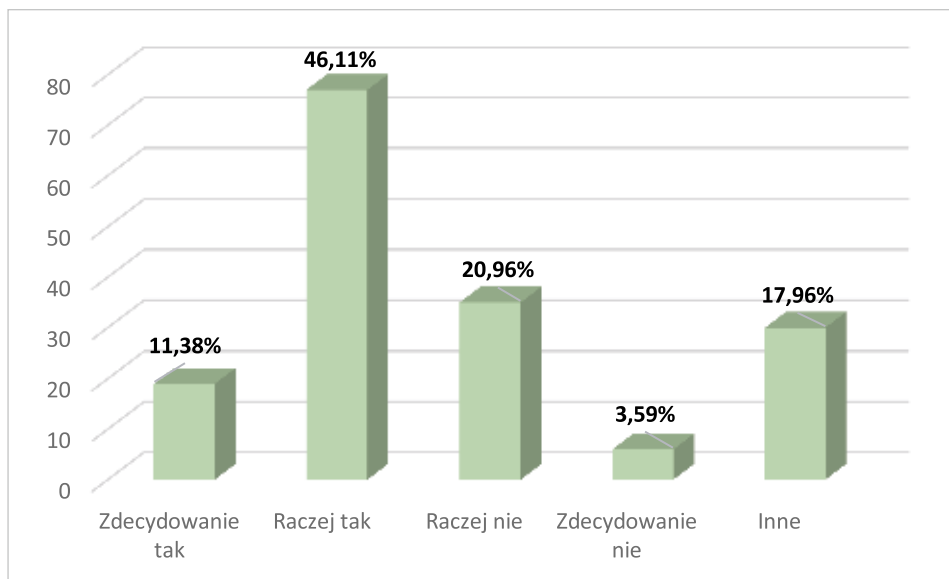
5.3.11 KOSZTY UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Na pytanie o wpływ stosowania aspektów na koszty prowadzenia postępowania nieliczni respondenci (3 ankietowanych), którzy udzielili w tym zakresie odpowiedzi, wskazali na niezmiennosc kosztów. W odniesieniu do wpływu uwzględnienia aspektów środowiskowych na koszty wykonania zamówienia, jeden respondent wskazał na niezmiennosc kosztów, podczas gdy dwóch ankietowanych stwierdziło, iż uwzględnienie aspektów środowiskowych doprowadziło nawet do nieznacznego obniżenia kosztów.

5.3.12 ADEKWATNOŚĆ PRZEPISÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH UWZGLĘDNIANIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH DO SYTUACJI RZECZYWISTEJ

Ponad połowa badanych (57,5%) uważa, że przepisy prawne dotyczące aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych są dostosowane do rzeczywistości. Prawie 18% respondentów udzieliło odpowiedzi „inne”, co może równie dobrze oznaczać brak wiedzy, brak zdania lub brak doświadczeń w tym zakresie. Pamiętać jednak należy, że wskaźnik ten obejmuje w przeważającej większości osoby, które aspektów tych nie stosują. Trudno zatem na tej podstawie formułować jednoznaczne wnioski. Można jedynie stwierdzić, iż wśród pracowników zamawiających istnieje przekonanie, że przepisy prawa odpowiadają rzeczywistości.

Wykres 49 Ocena adekwatności przepisów prawnych dotyczących uwzględniania aspektów środowiskowych w zamówieniach publicznych do sytuacji rzeczywistej

Odnosząc się do trudności przy uwzględnianiu aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia, zamawiający wskazywali na wymóg precyzyjnego opisu przedmiotu zamówienia, w tym obowiązek wykazania równoważności, trudności związane z opisem kryteriów oceny ofert albo problemy z weryfikacją zdolności wykonawcy do należytego wykonania zamówienia (w oparciu o stawiane warunki udziału w postępowaniu) i sprawdzeniem w oparciu o przedkładane środki dowodowe czy oferowane roboty budowlane, dostawy lub usługi odpowiadają wymaganiom określonym przez zamawiającego. Wśród zamawiających panuje również obawa, iż zastosowanie aspektów środowiskowych w konkretnym postępowaniu o udzielenie zamówienia może spowodować, iż żaden wykonawca nie złoży oferty przez co postępowanie trzeba będzie unieważnić.

Zdaniem ankietowanych do usunięcia lub zniwelowania trudności związanych ze stosowaniem aspektów środowiskowych w praktyce może przyczynić się upowszechnianie dobrych praktyk i wzorcowych dokumentacji, organizacja szkoleń i konferencji poświęconych tej tematyce, skoordynowanie działań podmiotów odpowiedzialnych za system zamówień publicznych, a także przyjęcie jednolitej wykładni w orzecznictwie Krajowej Izby Odwoławczej.

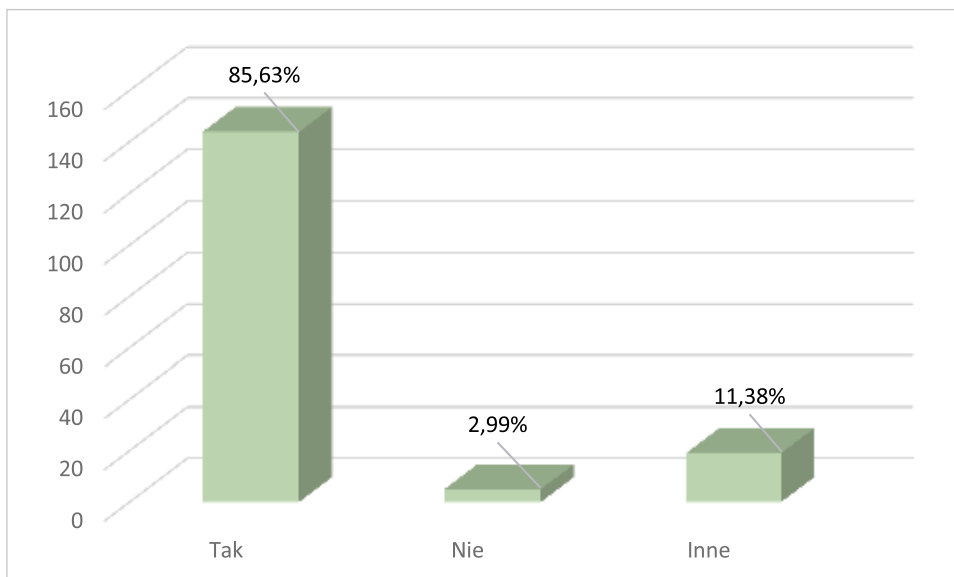
5.3.13 PLANOWANIE UWZGLĘDNIENIA ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W PRZYSZŁYCH ZAMÓWIENIACH PUBLICZNYCH

Mając na uwadze, iż większość ankietowanych nie stosowała aspektów środowiskowych w udzielanych zamówieniach znamienne jest, że prawie 86% respondentów zamierza je uwzględnić w przyszłych postępowaniach o udzielenie zamówienia. Tylko niespełna

3% respondentów wyraźnie podkreśliło, iż nie ma takich zamiarów. Ponad 11% badanych (którzy udzielili odpowiedzi „inne”) asekuje się nieprzewidywalnością przyszłości co do sposobu funkcjonowania jednostki, czy też obowiązujących regulacji prawnych w tym zakresie.

Mając na uwadze zidentyfikowany brak wiedzy respondentów na temat celów zielonych zamówień, z czym łączy się brak potrzeby stosowania aspektów środowiskowych w udzielanych zamówieniach, jest wysoce prawdopodobne, iż udzielenie odpowiedzi pozytywnych na to pytanie nie będzie miało przełożenia na przyszłe działania respondentów. Chociaż wyrazili oni chęć uwzględnienia aspektów środowiskowych w przyszłych postępowaniach przetargowych, sama deklaracja z ich strony nie zobowiązuje do podjęcia stosownych działań w tym kierunku.

Wykres 50 Planowanie uwzględnienia aspektów środowiskowych w przypadku przyszłych zamówień publicznych

5.3.14 WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH TELEFONICZNYCH BADAŃ ANKIETOWYCH

Ponad 76% ankietowanych uznaje za uzasadnione uwzględnianie aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, przy czym bardziej przekonani do ich stosowania są ankietowani reprezentujący administrację rządową.

Respondenci mają jednak stosunkowo niewielką wiedzę na temat celów stosowania aspektów środowiskowych. Jest ona również bardzo powierzchowna i nieusystematyzowana. To prowadzi do wniosku, że stosowanie aspektów środowiskowych na szerszą skalę odbywać się może tylko na zasadzie automatyzmu lub przymusu. Konieczne

wydaje się zintensyfikowanie działań edukacyjnych nie w obszarze gotowych konkretnych rozwiązań (wbrew wskazaniom respondentów), ale w obszarze identyfikacji celów środowiskowych w konkretnych grupach zamówień.

Olbrzymia większość respondentów (prawie 79%) twierdzi, że zamawiający, dla których pracują nie posiadają dokumentów programowych ani regulaminów dotyczących uwzględniania aspektów środowiskowych.

Znaczna część respondentów wskazuje, że nie posiada żadnego doświadczenia w zakresie stosowania aspektów środowiskowych. Jest to wynik znacznie gorszy niż w przypadku aspektów społecznych, co zapewne wynika z braku prawnego obowiązku stosowania tych instrumentów (z wyjątkiem obowiązków dla zamówień z określonych grup produktowych). Jeżeli do tej grupy dodać osoby, które nisko oceniają poziom swojego doświadczenia, okazuje się, że jedynie nieco ponad 35% ankietowanych ma większe doświadczenie w stosowaniu tych aspektów.

Przyczynami niestosowania aspektów środowiskowych w postępowaniach o udzielenie zamówienia jest przede wszystkim brak czasu, ale i brak wiedzy.

Aspekty środowiskowe są stosowane przede wszystkim jako element opisu przedmiotu zamówienia (w ramach wymagań dot. wydajności lub funkcjonalności oraz wymagań dot. realizacji zamówienia). Dotyczy to ponad połowy wszystkich wskazań w odniesieniu do zamówień podlegających reżimowi ustawy Pzp oraz 40% wskazań w przypadku zamówień podprogowych.

Większość respondentów deklarujących doświadczenie w realizacji zielonych zamówień publicznych wskazuje, że na etapie wykonania umowy prowadzona jest kontrola stosowania aspektów środowiskowych. Ankietowani uznają przy tym stosowane mechanizmy za efektywne.

Większość ankietowanych stosujących aspekty środowiskowe w prowadzonych postępowaniach przetargowych nie jest w stanie wskazać żadnych trudności w tym zakresie. Niewielka grupa wskazuje na ryzyko unieważnienia postępowania ze względu na zbyt wysokie ceny ofert.

Respondenci, którzy ocenili adekwatność regulacji prawnych do rzeczywistości, generalnie uważali te regulacje za adekwatne. Wskazali natomiast na konieczność upowszechniania dobrych praktyk, wytycznych i przykładowych zapisów, jako instrumentów, które przyczynią się do lepszego stosowania tych regulacji. Znakomita większość respondentów, w tym ankietowanych z brakiem doświadczenia w realizacji zielonych zamówień publicznych, zadeklarowała zamiar stosowania aspektów środowiskowych w przyszłych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

6. ANALIZA DOKUMENTACJI POSTĘPOWAŃ O UDZIELENIE ZAMÓWIENIA PUBLICZNEGO

6.1 PRZEDMIOT ANALIZY

Raport przygotowano w oparciu o dokumentację postępowań o udzielenie zamówienia publicznego. Analizą objęto losowo wybraną próbę 273 postępowań przetargowych oraz losowo wybraną próbę 210 zamówień, do których ze względu na wartość nie stosuje się przepisów ustawy Pzp. Szczegółowej weryfikacji poddano:

- 90 postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, do których stosuje się ustawę Pzp i w których zastosowane zostały aspekty środowiskowe,
- 120 postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, do których stosuje się ustawę Pzp i w których zastosowane zostały aspekty społeczne,
- 63 postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, do których stosuje się ustawę Pzp, a w których nie zastosowano aspektów środowiskowych lub społecznych,
- a także 210 zamówień o wartości poniżej równowartości kwoty 30 000 euro.

Za cel analizy przyjęto weryfikację uwzględnionych w tych postępowaniach aspektów społecznych i środowiskowych przewidzianych przepisami ustawy Pzp. W przypadku zamówień o wartości poniżej progu bagatelności analiza koncentrowała się na identyfikacji rozwiązań tożsamych z instrumentami ustawowymi.

W toku analizy zweryfikowano również określone przez zamawiających uprawnienia kontrolne i sankcje służące egzekwowaniu spełniania przez wykonawców określonych wymagań społecznych i środowiskowych na etapie realizacji zamówienia. Uwzględniono przy tym zapisy SIWZ, jak i wzorów umów w konkretnych postępowaniach.

6.2 ZAMÓWIENIA UWZGLĘDNIAJĄCE ASPEKTY SPOŁECZNE – PRZYKŁADY

W analizowanej dokumentacji przeważa instrument polegający na obowiązku zatrudnienia na podstawie umowy o pracę. O niskim zainteresowaniu pozostałymi aspektami społecznymi świadczy istotna dysproporcja w stosowaniu tego narzędzia w porównaniu z innymi, analizowanymi wyżej. Zauważyć należy jednak, że nie jest możliwe dokładne określenie zarówno struktury przedmiotowej, jak i podmiotowej występowania konkretnego instrumentu społecznego.

Częstotliwość wystąpienia konkretnego instrumentu zależy od struktury próby, to jest ilości zamówień na usługi i roboty budowlane (przedmiot), a także ilości zamówień udzielanych przez poszczególne typy zamawiających (podmiot). Stwierdzenie, że najczęściej aspekty społeczne wykorzystywane były przez jednostki sektora finansów publicznych będzie niemiarodajne, ponieważ ci zamawiający dominują w przyjętej do badania próbie. Natomiast w ujęciu przedmiotowym należy uwzględnić obowiązek zastosowania niektórych aspektów społecznych w przypadkach, gdy przedmiotem zamówienia są roboty budowlane lub usługi.

Analiza dokumentacji pod kątem udzielania zamówień jako zamówień zastrzeżonych, o których mowa w art. 22 ust. 2 oraz 2a ustawy Pzp pozwoliła na zidentyfikowanie czterech przypadków zastosowania tego instrumentu. We wszystkich zidentyfikowanych przypadkach zamawiający wskazują, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych. W dwóch przypadkach ograniczono rodzaj grup marginalizowanych do osób pozbawionych wolności, lub zwalnianych z zakładów karnych. W pozostałych dwóch przypadkach wskazano na osoby niepełnosprawne. Minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób z grup marginalizowanych ustanawiano na poziomie 30%. Oceny dokonywano na podstawie przepisów ustawy Pzp dotyczących weryfikacji podmiotowej wykonawców. Przedmiot zamówień zastrzeżonych obejmował zarówno dostawy (sprzęt do nauki zawodu, kalendarze), jak i usługi (cateringowe).

W odniesieniu do wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, o którym mowa w art. 29 ust. 3a ustawy Pzp, zgodnie z brzmieniem powołanego przepisu, wymogi takie były stosowane przede wszystkim w przypadkach zamawiania usług i robót budowlanych. Choć zdarzały się przykłady stawiania tego wymogu w stosunku do osób realizujących zamówienie na dostawy (np. zamówienie na dostawy oleju opałowego). Powszechna jest praktyka określenia tego obowiązku zarówno w treści wąsko rozumianej

specyfikacji istotnych warunków zamówienia, jak i we wzorze umowy stanowiącym załącznik do tej specyfikacji. Zawarcie tych zapisów we wzorze umowy ma oczywisty wpływ na możliwość egzekwowania zaoferowanych warunków społecznych realizacji zamówienia. Zgodnie z wymogiem ustawowym, jako konsekwencję wymogu wykonania zamówienia przez osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę, zamawiający opisywali zarówno zasady kontroli spełnienia tego obowiązku, jak i sankcje za jego niewykonanie. Sankcje dotyczyły zarówno samego niespełnienia wymogu zatrudnienia, jak i niezrealizowania zobowiązań wykonawcy dotyczących czynności kontrolnych. Sankcjami tymi były kary umowne oraz prawo do odstąpienia od umowy. Najczęściej zapisy dotyczące umów o pracę były wykorzystaniem wzorów klauzul zaproponowanych przez Prezesa UZP.

Uprawnione wydaje się uogólnienie, że odnośnie do wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, zamawiający coraz dokładniej uwzględniają specyfikę przedmiotu zamówienia, co widać np. przy precyzowaniu czynności jakie mają być wykonywane przez osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę. Daje się zaobserwować prawidłowość, że im bardziej skomplikowany czy rozbudowany jest przedmiot zamówienia, tym bardziej konkretnie wskazywane są czynności, które mają być objęte umową o pracę.

Poza tym, zamawiający precyzując wymogi wobec wykonawców odnośnie do kontroli spełnienia nałożonych obowiązków, powszechnie uwzględniają zasady ochrony danych osobowych. Szczególne znaczenie ma to w przypadkach, gdy zamawiający decyduje się na formy kontroli bardziej bezpośrednie niż weryfikacja oświadczeń wykonawcy.

W zakresie odwołania się do aspektów społecznych lub związanych z zatrudnieniem, w ramach wymogów związanych z realizacją zamówienia, o których mowa w art. 29 ust. 4 ustawy Pzp, zidentyfikowano wyraźne odniesienie się do tego przepisu w sześciu przypadkach. Dotyczyły one zatrudnienia grup marginalizowanych. Nie można wykluczyć, że bardzo szeroki zakres przedmiotowy tego przepisu jest uwzględniany w szczegółowym opisie przedmiotu zamówienia. Aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne związane z innowacyjnością są pojęciami bardzo szerokim znaczeniu.

Analiza dokumentacji pod względem wymogów dotyczących dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników (art. 29 ust. 5 ustawy Pzp) doprowadziła do zidentyfikowania jednego takiego przypadku dotyczącego robót budowlanych. Wykorzystanie tego instrumentu nie wymaga jednak bezpośredniego odniesienia się w dokumentacji postępowania do art. 29 ust. 5 ustawy Pzp. Rzeczywiste zastosowanie tego przepisu polega na odpowiednim sporządzeniu opisu przedmiotu zamówienia bez konieczności odwoływania się bezpośrednio do osób niepełnosprawnych i musi być skorelowane z wymogami dotyczącymi np. cech konkretnych realizowanych obiektów budowlanych.

W przedstawionej dokumentacji zamawiający rzadko odwoływali się do oznakowania, o którym mowa w art. 30a ustawy Pzp. Możliwe było wskazanie jednego przypadku odwołania się w opisie przedmiotu zamówienia i jednego w kryteriach oceny ofert. Obydwa dotyczyły serwowania kawy i herbaty posiadających znak Fairtrade lub inny równoważny, potwierdzający, że oferowane produkty wytwarzane są z poszanowaniem zasad tzw. Sprawiedliwego Handlu: uczciwej ceny za produkt, sprawiedliwej płacy i odpowiednich warunków socjalnych pracowników, przejrzystości, uczciwości i szacunku w relacjach handlowych.

W pięciu przypadkach stwierdzono, że zamawiający odwołał się w kryteriach oceny ofert do innych aspektów społecznych. Cztery przypadki dotyczyły zatrudnienia osób z grup społecznie marginalizowanych, w jednym premiowano zatrudnienie na podstawie umowy o pracę (zamówienie na dostawy). Postępowania te dotyczyły: pełnienia nadzoru inwestorskiego realizacji robót budowlanych polegających na kompleksowej termomodernizacji budynku, wykonania i montaż kas biletowych, odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych, dostawy druków i formularzy służbowych.

6.2.1 UDZIELENIE ZAMÓWIENIA JAKO ZAMÓWIENIA ZASTRZEŻONEGO, O KTÓRYM MOWA W ART. 22 UST. 2 USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: Sprzedaż i dostarczenie sprzętu niezbędnego do praktycznej nauki zawodu

O udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni Wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, tj. osób pozbawionych wolności, lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6czerwca 1997 roku Kodeks Karny Wykonawczy (Dz.U. poz. 557, z późn. zm.), mających trudności w integracji ze środowiskiem. Minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia tych osób musi wynosić co najmniej 30%.

Przykład nr 2

Przedmiot zamówienia: Wykonanie i dostawa kalendarzy

Zamawiający zastrzega w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały

zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, w szczególności: osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046 i 1948 oraz z 2017 r. poz. 777 i 935);

Zamawiający określa minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii nie mniejszy niż 30% osób zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub wykonawców albo ich jednostek.

6.2.2 WYMÓG ZATRUDNIENIA NA PODSTAWIE UMOWY O PRACĘ, O KTÓRYM MOWA W ART. 29 UST. 3A USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: Usługi utrzymania porządku

Zapisy w SIWZ:

1. ZATRUDNIENIE NA PODSTAWIE UMOWY O PRACĘ:

1.1. *Zamawiający wymaga zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących wskazane poniżej czynności w trakcie realizacji zamówienia:*

1.1.1. *wszystkich osób wykonujących stałe czynności (sprzątanie) na terenie obiektu – w wymiarze odpowiadającym co najmniej wymiarowi pracy tych osób na terenie obiektu. Powyższe nie dotyczy działań wykonywanych rzadziej niż raz w miesiącu (np. mycie okien, elewacji) oraz osób zastępujących stały personel wykonawcy (przez okres nie dłuższy niż 2 tygodnie w okresie realizacji umowy)*

1.2. *W trakcie realizacji zamówienia zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec wykonawcy odnośnie spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w powyższym punkcie czynności. Zamawiający uprawniony jest w szczególności do:*

1.2.1. *żądania oświadczeń i dokumentów w zakresie potwierdzenia spełnienia ww. wymogów i dokonywania ich oceny,*

1.2.2. *żądania wyjaśnień w przypadku wątpliwości w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów,*

1.2.3. *przeprowadzania kontroli na miejscu wykonywania świadczenia.*

- 1.3. *W trakcie realizacji zamówienia na każde wezwanie zamawiającego w wyznaczonym w tym wezwaniu terminie wykonawca przedłoży zamawiającemu wskazane poniżej dowody w celu potwierdzenia spełnienia wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności w trakcie realizacji zamówienia:*
 - 1.3.1. *oświadczenie wykonawcy lub podwykonawcy o zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę osób wykonujących czynności, których dotyczy wezwanie zamawiającego. Oświadczenie to powinno zawierać w szczególności: dokładne określenie podmiotu składającego oświadczenie, datę złożenia oświadczenia, wskazanie, że objęte wezwaniem czynności wykonują osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę wraz ze wskazaniem liczby tych osób, rodzaju umowy o pracę i wymiaru etatu oraz podpis osoby uprawnionej do złożenia oświadczenia w imieniu wykonawcy lub podwykonawcy;*
 - 1.3.2. *poświadczoną za zgodność z oryginałem odpowiednio przez wykonawcę lub podwykonawcę kopię umowy/umów o pracę osób wykonujących w trakcie realizacji zamówienia czynności, których dotyczy ww. oświadczenie wykonawcy lub podwykonawcy (wraz z dokumentem regulującym zakres obowiązków, jeżeli został sporządzony). Kopia umowy/umów powinna zostać zanonimizowana w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tj. w szczególności bez imion, nazwisk, adresów, nr PESEL pracowników). Informacje takie jak: data zawarcia umowy, rodzaj umowy o pracę i wymiar etatu powinny być możliwe do zidentyfikowania;*
 - 1.3.3. *zaświadczenie właściwego oddziału ZUS, potwierdzające opłacanie przez wykonawcę lub podwykonawcę składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia na podstawie umów o pracę za ostatni okres rozliczeniowy;*
 - 1.3.4. *poświadczoną za zgodność z oryginałem odpowiednio przez wykonawcę lub podwykonawcę kopię dowodu potwierdzającego zgłoszenie pracownika przez pracodawcę do ubezpieczeń, zanonimizowaną w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.*
- 1.4. *Z tytułu niespełnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności zamawiający przewiduje sankcję w postaci obowiązku zapłaty przez wykonawcę kary umownej w wysokości określonej we wzorze umowy. Niezłożenie przez*

wykonawcę w wyznaczonym przez zamawiającego terminie żądanych przez zamawiającego dowodów w celu potwierdzenia spełnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę traktowane będzie jako niespełnienie przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności.

- 1.5. W przypadku uzasadnionych wątpliwości co do przestrzegania prawa pracy przez wykonawcę lub podwykonawcę, zamawiający może zwrócić się o przeprowadzenie kontroli przez Państwową Inspekcję Pracy.

Zapisy we wzorze umowy:

§ 10 Umowy o pracę

1. Zamawiający wymaga zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, na czas określony lub nieokreślony, przez Wykonawcę – wszystkich osób wykonujących stałe czynności (sprzątanie) na terenie ZTPO – w wymiarze odpowiadającym co najmniej wymiarowi pracy tych osób na terenie ZTPO. Powyższe nie dotyczy działań wykonywanych rzadziej niż raz w miesiącu (np. mycie okien, elewacji) oraz osób zastępujących stały personel wykonawcy (przez okres nie dłuższy niż 2 tygodnie w okresie realizacji umowy).
2. W trakcie realizacji zamówienia Zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec Wykonawcy odnośnie spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w powyższym punkcie czynności. Zamawiający uprawniony jest w szczególności do:
 - 1) żądania oświadczeń i dokumentów w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów i dokonywania ich oceny,
 - 2) żądania wyjaśnień w przypadku wątpliwości w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów,
 - 3) przeprowadzania kontroli na miejscu wykonywania świadczenia.
3. W trakcie realizacji zamówienia na każde wezwanie Zamawiającego w wyznaczonym w tym wezwaniu terminie, Wykonawca przedłoży Zamawiającemu wskazane poniżej dowody w celu potwierdzenia spełnienia wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę przez Wykonawcę lub podwykonawcę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności w trakcie realizacji zamówienia:
 - 1) oświadczenie wykonawcy lub podwykonawcy o zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę osób wykonujących czynności, których dotyczy wezwanie zamawiającego. Oświadczenie to powinno zawierać w szczególności: dokładne określenie podmiotu składającego oświadczenie, datę złożenia oświadczenia, wskazanie, że objęte wezwaniem czynności wykonują osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę

- wraz ze wskazaniem liczby tych osób, rodzaju umowy o pracę i wymiaru etatu oraz podpis osoby uprawnionej do złożenia oświadczenia w imieniu wykonawcy lub podwykonawcy
- 2) poświadczoną za zgodność z oryginałem odpowiednio przez wykonawcę lub podwykonawcę kopię umowy/umów o pracę osób wykonujących w trakcie realizacji zamówienia czynności, których dotyczy ww. oświadczenie wykonawcy lub podwykonawcy (wraz z dokumentem regulującym zakres obowiązków, jeżeli został sporządzony). Kopia umowy/umów powinna zostać zanonimizowana w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tj. w szczególności bez imion, nazwisk, adresów, nr PESEL pracowników). Informacje takie jak: data zawarcia umowy, rodzaj umowy o pracę i wymiar etatu powinny być możliwe do zidentyfikowania;
 - 3) zaświadczenie właściwego oddziału ZUS, potwierdzające opłacanie przez wykonawcę lub podwykonawcę składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne z tytułu zatrudnienia na podstawie umów o pracę za ostatni okres rozliczeniowy;
 - 4) poświadczoną za zgodność z oryginałem odpowiednio przez wykonawcę lub podwykonawcę kopię dowodu potwierdzającego zgłoszenie pracownika przez pracodawcę do ubezpieczeń, zanonimizowaną w sposób zapewniający ochronę danych osobowych pracowników, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.
4. Z tytułu niespełnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności Zamawiający przewiduje sankcję w postaci obowiązku zapłaty przez Wykonawcę kary umownej w wysokości określonej 1000 zł za każdy taki przypadek. Niezłożenie przez Wykonawcę w wyznaczonym przez Zamawiającego terminie żądanych przez Zamawiającego dowodów w celu potwierdzenia spełnienia przez Wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę traktowane będzie jako niespełnienie przez Wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane w punkcie 1 czynności.
 5. W przypadku utrzymywania się stanu zaniechania zatrudnienia którejkolwiek z osób, o których mowa w ust. 1 na podstawie umowy o pracę przez okres dłuższy niż 7 dni, Zamawiającemu przysługuje prawo odstąpienia od umowy i naliczenia kary umownej zgodnie z §7 ust. 2 pkt 3.
 6. W przypadku uzasadnionej wątpliwości co do przestrzegania prawa pracy przez Wykonawcę lub podwykonawcę, zamawiający może zwrócić się o przeprowadzenie kontroli przez Państwową Inspekcję Pracy.

Przykład nr 2

Przedmiot zamówienia: Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią kontenerową oraz przebudową sieci wodociągowej

Zapisy w SIWZ:

Zamawiający wymaga zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę, na podstawie umowy o pracę, osób, które w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U.z 2014 r. poz. 1502, z późn. zm.) zobowiążą się do wykonywania na rzecz Wykonawcy lub podwykonawcy, w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym czynności:

- *w pracach projektowych (analiza uwarunkowań przestrzennych, analiza uwarunkowań prawnych, ustalenie zakresu mapy do celów projektowych, wykonanie projektu budowlanego, opracowanie przedmiaru robót, opracowanie projektu wykonawczego, opracowanie kosztorysów, opracowanie specyfikacji technicznej wykonania i odbioru robót, nadzór autorski)*
- *w wykonaniu przepompowni (wykonanie wykopów oraz przekopów, rurociągów, montaż zbrojenia ław i płyt fundamentowych, przygotowanie ręczne zbrojenia, deskowanie ław fundamentowych, wykonanie podłoża betonowego, układanie mieszanki betonowej pompą do betonu – ławy fundamentowe, bloki oporowe, montaż przepompowni z kompletnym wyposażeniem, szafką sterowniczą, montaż systemu powiadamiania o stanach awaryjnych, wykonanie podsypki filtracyjnej w gotowym wykopie z gotowego kruszywa, obsypka przepompowni, zasypanie wykopów, ogrodzenie z siatki, wykonanie podbudowy z kruszywa łamanego -utwardzenie dojazdu do przepompowni)*
- *w wykonaniu zasilenia przepompowni (ręczne kopanie rowów dla kabli, nasypanie warstwy piasku grubości na dno rowu kablowego, ułożenie rur osłonowych, układanie kabli w rurach, pustakach lub kanałach zamkniętych, ręczne zasypywanie rowów dla kabli w gruncie, montaż złączy kablowych, wykonanie pomiarów)*
- *w robotach ziemnych (kanalizacja grawitacyjna, kanalizacja tłoczna, przyłącza ciśnieniowe, przyłącza grawitacyjne, sieć wodociągowa – przygotowanie terenu pod budowę, wykonanie wykopów oraz przekopów, rowów, rozścielenie ziemi urodzajnej (humusu) spycharką na terenie płaskim, pompowanie próbne pomiarowe lub oczyszczające, wykonanie filtrów wpłukiwanych w grunt bezpośrednio bez opsytki, oznakowanie trasy gazociągu ułożonego w ziemi taśmą z tworzywa sztucznego)*
- *robotach montażowych -kanalizacja tłoczna (montaż rurociągów, rur, studzienek kanalizacyjnych, przyłączy ciśnieniowych)*
- *w wykonaniu sieci wodociągowej (montaż rurociągów, połączenie rur, montaż i podłączenie do sieci energetycznej, wodociągowej, przydomowych przepompowni, wykonanie próby wodnej szczelności sieci wodociągowych, dezynfekcja sieci)*

- *robotach montażowych – przyłącza grawitacyjne, kanalizacja grawitacyjna (wykonanie kanałów z rur, studni włączowych, próba wodna szczelności kanałów rurowych o śr. nominalnej 200 mm*
- *wykonanie przejść przez przeszkody (przeciskiem, przewiertem)*
- *ukształtowaniu terenu (wykonanie ogrodzenia, dróg, chodników).(…)*

W trakcie realizacji zamówienia zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec wykonawcy odnośnie spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę.

Zapisy we wzorze umowy:

§ 19

1. *Wykonawca zobowiązuje się do zatrudnienia przez Wykonawcę lub podwykonawcę, na podstawie umowy o pracę, osób, które w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U.z 2014 r. poz. 1502, z późn. zm.) zobowiążą się do wykonywania na rzecz Wykonawcy lub podwykonawcy, w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym czynności w pracach projektowych (analiza uwarunkowań przestrzennych, analiza uwarunkowań prawnych, ustalenie zakresu mapy do celów projektowych, wykonanie projektu budowlanego, opracowanie przedmiaru robót, opracowanie projektu wykonawczego, opracowanie kosztorysów, opracowanie specyfikacji technicznej wykonania i odbioru robót, nadzór autorski), w wykonaniu przepompowni (wykonanie wykopów oraz przekopów, rurociągów z kompletnym wyposażeniem, szafką sterowniczą, montaż systemu powiadamiania o stanach awaryjnych, wykonanie podsypki filtracyjnej w gotowym wykopie z gotowego kruszywa, obsypka przepompowni, zasypanie wykopów, ogrodzenie z siatki, wykonanie podbudowy z kruszywa łamanego -utwardzenie dojazdu do przepompowni, układanie mieszanki betonowej pompą do betonu – ławy fundamentowe, bloki oporowe), w wykonaniu zasilenia przepompowni (ręczne kopanie rowów dla kabli, nasypanie warstwy piasku grubości na dno rowu kablowego, ułożenie rur osłonowych, układanie kabli w rurach, pustakach lub kanałach zamkniętych, ręczne zasypywanie rowów dla kabli w gruncie, montaż złączy kablowych, wykonanie pomiarów), w robotach ziemnych (kanalizacja grawitacyjna, kanalizacja tłoczna, przyłącza ciśnieniowe, przyłącza grawitacyjne, sieć wodociągowa –przygotowanie terenu pod budowę, wykonanie wykopów oraz przekopów, rowów, rozścielenie ziemi urodzajnej (humusu) spsycharką na terenie płaskim, oznakowanie trasy wodociągu, kanalizacji tłocznej ułożonego w ziemi taśmą z tworzywa sztucznego), robotach montażowych – kanalizacja tłoczna (montaż rurociągów, rur, studzienek kanalizacyjnych, przyłączy ciśnieniowych), wykonaniu sieci wodociągowej (montaż rurociągów, połączenie rur, montaż i podłączenie do sieci energetycznej, wodociągowej, przydomowych przepompowni, wykonanie próby wodnej szczelności sieci wodociągowych, dezynfekcja sieci), robotach montażowych – przyłącza grawitacyjne,*

kanalizacja grawitacyjna (wykonanie kanałów z rur, studni włączowych, próba wodna szczelności kanałów rurowych, wykonaniu przejść przez przeszkody, (przeciski, przewier-ty), ukształtowaniu terenu (wykonanie ogrodzenia, dróg, chodników).

2. *Wykonawca zobowiązuje się dostarczyć Zamawiającemu oświadczenia własne lub podwykonawcy, potwierdzające wywiązanie się ze zobowiązania, o którym mowa w ust. 1 na każde wezwanie Zamawiającego w wyznaczonym przez Zamawiającego terminie.*
3. *Za niedopełnienie wymogu określonego w ust. 1 Wykonawca zapłaci karę w wysokości 0,5% wynagrodzenia określonego w § 4 ust. 1 niniejszej umowy, za każdą osobę zatrudnioną w inny niż opisany w ust. 1 sposób.*
4. *Za każdorazowe niedostarczenie oświadczenia określonego w ust.2 w wyznaczonym terminie Wykonawca zapłaci karę w wysokości 0,5% wynagrodzenia określonego w § 4 ust. 1 niniejszej umowy.*
5. *Zamawiający może odstąpić od umowy w przypadku powyżej trzykrotnej konieczności nałożenia przez Zamawiającego na Wykonawcę kary, o której mowa w ust. 3 i/lub 4. Odstąpienie wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności.*
6. *W trakcie realizacji zamówienia zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec wykonawcy odnośnie spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę.*

6.2.3 ODWOŁANIE SIĘ DO ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH LUB ZWIĄZANYCH Z ZATRUDNIENIEM, W RAMACH WYMOGÓW ZWIĄZANYCH Z REALIZACJĄ ZAMÓWIENIA, O KTÓRYCH MOWA W ART. 29 UST. 4 USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: dostawa fabrycznie nowego USG – ultrasonografu wielozadaniowego wyposażonego w 5 głowic (convex do badań jamy brzusznej, liniową do badań naczyniowych, sektorową kardiologiczną, liniową do badań tarczycy, piersi, endocavity wieloczęstotliwościową do badań ginekologiczno-położniczych), wraz z zainstalowaniem, montażem, uruchomieniem, szkoleniem personelu oraz świadczeniami gwarancyjnymi.

Zapisy w SIWZ

1.1 Klauzula społeczna

- 1.1.1. *Na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy – Prawo zamówień publicznych, Zamawiający będzie wymagał, aby przy realizacji Przedmiotu zamówienia zatrudniona*

była minimum 1 osoba bezrobotna na umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Osoba ta winna być zatrudniona w jednej z poniższych form:

- 1) na podstawie skierowania właściwego urzędu pracy, zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065 z późn. zm.), lub na podstawie właściwego dokumentu kierującego bezrobotnego do pracodawcy, wystawionego przez organ zajmujący się realizacją zadań z zakresu rynku pracy, określony w analogicznych przepisach państwa członkowskiego UE lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego;*
 - 2) w ramach zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828 z późn. zm.), lub odpowiadających mu programów lub form zatrudnienia określonych w przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.*
- 1.1.2. Zatrudnienie minimalnej liczby wskazanych osób powinno trwać nieprzerwanie przez cały okres trwania umowy, z zastrzeżeniem, że zatrudnienie wymaganej liczby osób powinno nastąpić nie później niż w terminie 3 dni od daty zawarcia umowy i trwać nie krócej niż do dnia sporządzenia protokołu zdawczo-odbiorczego o którym mowa w § 2 ust. 5 wzoru umowy – załączniku nr 3 do SIWZ.*
 - 1.1.3. Wykonawca w terminie do 5 dni od dnia podpisania umowy obowiązany jest do przedłożenia Zamawiającemu zgłoszenia oferty pracy przedstawionej Powiatowemu Urzędowi Pracy, odpisu skierowania bezrobotnego przez Powiatowy Urząd Pracy do Wykonawcy oraz umowy o pracę.*
 - 1.1.4. Zamawiający uprawniony będzie do kontroli spełniania przez Wykonawcę wymagań określonych w pkt. 1.1.1. i 1.1.2. Na żądanie Zamawiającego Wykonawca obowiązany będzie niezwłocznie udokumentować fakt zatrudniania ww. osoby, w szczególności przez przedłożenie umowy o pracę oraz dokumentów poświadczających status osoby zatrudnionej.*
 - 1.1.5. W przypadku niezatrudniania w sposób określony w pkt. 1.1.1. i 1.1.2. wymaganej liczby wskazanych osób (chyba że nastąpiło to z przyczyn nieleżących po stronie Wykonawcy), Zamawiający będzie uprawniony do rozwiązania umowy bez zachowania okresu wypowiedzenia*
 - 1.1.6. Wykonawca zapłaci Zamawiającemu karę umowną za każdy dzień, w którym Wykonawca nie zatrudniał osoby bezrobotnej w sposób wskazany w pkt. 1.1.1. i 1.1.2., Zamawiający obciąży Wykonawcę karą umowną w wysokości aktualnie obowiązującej kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę.*

Zapisy we wzorze umowy:

§ 7

1. *Na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy – Prawo zamówień publicznych, Zamawiający będzie wymagał, aby przy realizacji Przedmiotu zamówienia zatrudniona była minimum 1 osoba bezrobotna na umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Osoba ta winna być zatrudniona w jednej z poniższych form:*
 - 1) *na podstawie skierowania właściwego urzędu pracy, zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1065 z późn. zm.), lub na podstawie właściwego dokumentu kierującego bezrobotnego do pracodawcy, wystawionego przez organ zajmujący się realizacją zadań z zakresu rynku pracy, określony w analogicznych przepisach państwa członkowskiego UE lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego;*
 - 2) *w ramach zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828 z późn. zm.), lub odpowiadających mu programów lub form zatrudnienia określonych w przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.*
2. *Zatrudnienie minimalnej liczby wskazanych osób powinno trwać nieprzerwanie przez cały okres trwania umowy, z zastrzeżeniem, że zatrudnienie wymaganej liczby osób powinno nastąpić nie później niż w terminie 3 dni od daty zawarcia umowy i trwać nie krócej niż do dnia sporządzenia protokołu zdawczo-odbiorczego o którym mowa w § 2 ust. 5 umowy.*
3. *Wykonawca w terminie do 5 dni od dnia podpisania umowy obowiązany jest do przedłożenia Zamawiającemu zgłoszenia oferty pracy przedstawionej Powiatowemu Urzędowi Pracy, odpisu skierowania bezrobotnego przez Powiatowy Urząd Pracy do Wykonawcy oraz umowy o pracę.*
4. *Zamawiający uprawniony będzie do kontroli spełniania przez Wykonawcę wymagań określonych w ust. 1 i 2. Na żądanie Zamawiającego Wykonawca obowiązany będzie niezwłocznie udokumentować fakt zatrudniania ww. osoby, w szczególności przez przedłożenie umowy o pracę oraz dokumentów poświadczających status osoby zatrudnionej.*
5. *W przypadku niezatrudniania w sposób określony w ust. 1 i 2 wymaganej liczby wskazanych osób (chyba że nastąpiło to z przyczyn nieleżących po stronie Wykonawcy), Zamawiający będzie uprawniony do rozwiązania umowy bez zachowania okresu wypowiedzenia.*

§ 5

Kary umowne

1. Wykonawca zapłaci Zamawiającemu karę umowną:
 - 1) za każdy dzień, w którym Wykonawca nie zatrudnił osoby bezrobotnej w sposób wskazany w § 7, Zamawiający obciąży Wykonawcę karą umowną w wysokości aktualnie obowiązującej kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Przykład nr 2

Przedmiot zamówienia: zakup i dostawa materiałów eksploatacyjnych do urządzeń biurowych

Zapisy w SIWZ:

1. Zamawiający zgodnie z art. 29 ust. 4 pkt 1) ustawy wymaga zatrudnienia do realizacji zamówienia 1 osoby bezrobotnej w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy skierowanej do wykonawcy przez Urząd Pracy w pełnym wymiarze czasu pracy, na okres realizacji umowy, na warunkach i w terminach określonych we wzorze umowy.
2. Osoba bezrobotna powinna być zatrudniona w terminie nie dłuższym niż 14 dni przed podpisaniem umowy i nie dłuższym niż 30 dni od daty zawarcia umowy.
3. Wykonawca w terminie do 35 dni od daty zawarcia umowy zobowiązany będzie przedłożyć Zamawiającemu komplet dokumentów potwierdzających zatrudnienie osoby bezrobotnej, tj.:
 - a) Zgłoszenia/zgłoszenie ofert/y pracy przedstawionych Urzędowi Pracy,
 - b) kopię skierowania osób bezrobotnych przez Urząd Pracy do pracodawcy,
 - c) kopię umowy o pracę z zachowaniem zapisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2016 r., poz. 922).
4. Sposób dokumentowania spełnienia klauzuli społecznej, uprawnienia Zamawiającego w zakresie kontroli spełnienia przez wykonawcę ww. wymagań oraz sankcji z tytułu niespełnienia tych wymagań określono we wzorze umowy.

Zapisy we wzorze umowy:

§ 6

1. Wykonawca zgodnie z art. 29 ust. 4 pkt 1) ustawy PZP, zobowiązuje się do zatrudnienia 1 osoby bezrobotnej w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji

zatrudnienia i instytucjach rynku pracy skierowanej do Wykonawcy przez Urząd Pracy, w pełnym wymiarze czasu pracy, na okres realizacji Umowy.

2. *Osoba bezrobotna powinna być zatrudniona w terminie nie dłuższym niż 14 dni przed podpisaniem Umowy i nie dłuższym niż 30 dni od daty zawarcia Umowy.*
3. *Wykonawca w terminie do 35 dni od daty zawarcia Umowy zobowiązany będzie przedłożyć Zamawiającemu komplet dokumentów potwierdzających zatrudnienie osoby bezrobotnej, tj.:*
 - a) *zgłoszenia ofert pracy przedstawionych Urzędowi Pracy lub wydruk ogłoszenia z bazy ogłoszeń Urzędu Pracy,*
 - b) *kopię skierowania osób bezrobotnych przez Urząd Pracy do pracodawcy,*
 - c) *kopię umowy o pracę z zachowaniem zapisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.*
4. *Zamawiający zastrzega sobie prawo do kontroli wypełnienia klauzuli społecznej i wymaga, aby Wykonawca w celu potwierdzenia wykonania zobowiązań wynikających z klauzuli społecznej, dokumentował fakt zatrudnienia 1 osoby bezrobotnej na podstawie art. 29 ust. 4 pkt 1) ustawy PZP, w terminie do 15 dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu kalendarzowym, w którym zaistniał fakt zatrudnienia 1 osoby bezrobotnej poprzez przedłożenie Zamawiającemu do wglądu, kopii umowy o pracę zawartej z osobą bezrobotną. W tym celu Wykonawca zobowiązany jest do uzyskania zgody na przetwarzanie danych osobowych z zachowaniem przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. 2016, poz. 922). W przypadku odmowy przez pracownika wyrażenia zgody na przetwarzanie danych osobowych Wykonawca zobowiązany jest do przedłożenia kopii umowy o pracę z zachowaniem przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. 2016, poz. 922).*
5. *Dopuszcza się zmianę osoby zatrudnionej w ramach klauzuli społecznej, z zastrzeżeniem dotrzymania warunków zatrudnienia, o których mowa w ust. 3.*
6. *W przypadku wypowiedzenia lub rozwiązania stosunku pracy z osobą zatrudnioną w ramach klauzuli społecznej, Wykonawca jest zobowiązany powiadomić Zamawiającego o tym fakcie pisemnie w terminie do 3 dni licząc od dnia, w którym nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy.*
7. *Wykonawca w terminie do 30 dni od dnia powiadomienia, o którym mowa w ust. 6, zobowiązany jest zatrudnić inną osobę bezrobotną. Postanowienia ust. 1- 4 stosuje się odpowiednio.*
8. *Zamawiający na wniosek Wykonawcy może odstąpić od zobowiązania Wykonawcy do stosowania klauzuli społecznej w okolicznościach, o których mowa w ust. 7, pod warunkiem, że do terminu zakończenia realizacji Umowy pozostało nie więcej niż 30 dni.*

9. *W przypadku stwierdzenia niezatrudnienia przez Wykonawcę 1 osoby bezrobotnej, Zamawiający będzie miał prawo do naliczania Wykonawcy kary umownej, w wysokości określonej w § 7 ust. 1 pkt 4).*
10. *Zamawiający odstąpi od naliczania kary, o której mowa w ust. 9, gdy Wykonawca wykaże, że niezatrudnienie osoby bezrobotnej nastąpiło z przyczyn nie leżących po jego stronie. Za przyczynę nie leżącą po stronie Wykonawcy będzie uznany w szczególności brak osoby bezrobotnej w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy skierowanej do Wykonawcy przez Urząd Pracy zdolnej do wykonania przedmiotu Umowy. Wykazanie braku możliwości spełnienia klauzuli społecznej z przyczyn niezależnych od Wykonawcy musi być udokumentowane i przekazane Zamawiającemu w terminie do 15 dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu kalendarzowym, w którym zaistniał fakt braku zatrudnienia osoby bezrobotnej.*

§ 7

1. *Wykonawca zapłaci Zamawiającemu kary umowne, które będą naliczane w następujących okolicznościach i wysokościach: (...)*
 - 1) *w wysokości 100,00 zł za każdy rozpoczęty dzień niezatrudnienia w ramach realizacji zobowiązania wynikającego z klauzuli społecznej, osoby bezrobotnej, o której mowa w § 6 ust. 1.*

Przykład nr 3

Przedmiot zamówienia: Rozbudowa budynku administracyjno-sanitarnego o funkcje edukacyjno-szkoleniowe wraz z zakupem wyposażenia

- 1) *Na podstawie art. 29 ust. 4 ustawy Zamawiający wymaga, aby Wykonawca do realizacji zamówienia w trakcie jego trwania zatrudnił co najmniej jedną osobę:*
 - *bezrobotną w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub,*
 - *niepełnosprawną w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub*
 - *młodocianą, o której mowa w przepisach prawa pracy, w celu przygotowania zawodowego, w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks Pracy,**która będzie bezpośrednio uczestniczyła w wykonywaniu zamówienia.*
- 2) *osoba ta zostanie zatrudniona przez Wykonawcę na podstawie stosunku pracy (umowy o pracę w rozumieniu przepisów Kodeksu pracy) w wymiarze pełnego wymiaru czasu pracy (pełny etat) – z uwzględnieniem:*

- przepisów art. 14 – art. 20 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j.: Dz. U. z 2016 r. poz. 2046 z późn. zm.) w odniesieniu do osób niepełnosprawnych;
- 3) *okres zatrudnienia: – zatrudnienie w terminie 21 dni od daty podpisania umowy do końca obowiązywania umowy;*
- 4) *Wykonawca jest obowiązany do przedłożenia Zamawiającemu oświadczenia wykonawcy o zatrudnieniu osoby bezrobotnej lub niepełnosprawnej lub młodocianej na podstawie stosunku pracy na okres nie krótszy niż do końca realizacji przedmiotu umowy – w terminie do 21 dni od daty podpisania umowy dot. realizacji zamówienia;*
- 5) *w przypadku rozwiązania stosunku pracy przez bezrobotnego/niepełnosprawnego/młodocianego lub przez pracodawcę lub wygaśnięcia stosunku pracy przed zakończeniem realizacji przedmiotu umowy, Wykonawca będzie obowiązany do zatrudnienia na to miejsce innego bezrobotnego lub niepełnosprawnego lub młodocianego w terminie do 14 dni od ustania stosunku pracy. W takim przypadku Wykonawca przedłoży Zamawiającemu oświadczenie o zatrudnieniu osoby bezrobotnej lub niepełnosprawnej lub młodocianej na podstawie stosunku pracy na okres nie krótszy niż do końca realizacji przedmiotu umowy terminie 7 dni od dnia zawarcia umowy o pracę z wyżej wymienioną osobą.*
- 6) *W trakcie realizacji zamówienia Zamawiający uprawniony jest do wykonywania czynności kontrolnych wobec wykonawcy odnośnie spełniania przez wykonawcę lub podwykonawcę wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób, o których mowa w punkcie 1). Zamawiający uprawniony jest w szczególności do:*
 - a) *żądania oświadczeń i dokumentów w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów i dokonywania ich oceny,*
 - b) *żądania wyjaśnień w przypadku wątpliwości w zakresie potwierdzenia spełniania ww. wymogów,*
 - c) *przeprowadzania kontroli na miejscu wykonywania świadczenia.*
- 7) *W przypadku uzasadnionych wątpliwości co do przestrzegania prawa pracy przez wykonawcę lub podwykonawcę, Zamawiający może zwrócić się o przeprowadzenie kontroli przez Państwową Inspekcję Pracy.*

6.2.4 WYMOGI DOTYCZĄCE DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH LUB PROJEKTOWANIA Z PRZEZNACZENIEM DLA WSZYSTKICH UŻYTKOWNIKÓW Z ART. 29 UST. 5 USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: Rozbiórka budynku wraz z zagospodarowaniem terenu

Zgodnie z art. 29 ust. 5 i art. 30 ust. 8 punkt 1 ustawy Pzp Zamawiający wymaga, aby przedmiot zamówienia został zrealizowany z uwzględnieniem potrzeb wszystkich użytkowników, w tym zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych (wymagania te zostały uwzględnione w dokumentacji technicznej) poprzez likwidację barier architektonicznych (krawężniki najazdowe, podejścia o odpowiednim spadku, itp.).

6.2.5 ODWOŁANIE SIĘ W OPISIE PRZEDMIOTU ZAMÓWIENIA DO OZNAKOWANIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 30A USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: Świadczenie usług cateringowych

Kawy i herbaty serwowane do posiłków mają posiadać znak Fair trade lub inny równoważny, tj. potwierdzający, że oferowane produkty wytwarzane są z poszanowaniem zasad: uczciwej ceny za produkt, sprawiedliwej płacy i odpowiednich warunków socjalnych pracowników, przejrzystości, uczciwości i szacunku w relacjach handlowych. (na prośbę Zamawiającego Wykonawca jest zobowiązany do udokumentowania serwowania kawy i herbaty ze znakiem Fair trade);

6.2.6 ODWOŁANIE SIĘ W KRYTERIACH OCENY OFERT DO OZNAKOWANIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 30A USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: Organizacja konferencji międzynarodowej

Kawa wykorzystywana do przygotowania serwisu kawowego pochodząca ze „Sprawiedliwego Handlu” (Fair Trade) – waga kryterium – 10%.

Zamawiający oceniając kryterium będzie brał pod uwagę zadeklarowanie przez wykonawcę wykorzystania do przygotowania serwisu kawowego w całości kawy posiadającej certyfikat

Fairtrade lub inny równoważny certyfikat, który potwierdza, że drobni producenci/rolnicy otrzymali przynajmniej cenę minimalną zapewniającą im zwrot kosztów produkcji i godziwe wynagrodzenie, wypłacona została im roczna premia Fairtrade lub równoważna premia na projekty rozwojowe wspierające społeczność lokalną, zapewniona jest możliwość udzielania prefinansowania zakupu kawy przez grupę producencką, zapewnione są odpowiednie warunki socjalne zgodnie z Konwencjami Międzynarodowej Organizacji Pracy (ochrona praw kobiet i przeciwstawianie się ich dyskryminacji, zakaz pracy przymusowej i niewykorzystywanie pracy dzieci, wolność zrzeszania się, bezpieczeństwo i ochrona zdrowia) oraz przestrzegane są standardy środowiskowe (producent ocenia swoje oddziaływanie na środowisko i tworzy plan jego minimalizacji, stopniowe ograniczanie użycia w rolnictwie środków chemicznych, zakaz stosowania GMO, stopniowe wdrażanie zrównoważonych systemów zagospodarowania odpadów, zapobieganie pożarom lasów).

Ocena w zakresie tego kryterium zostanie dokonana na podstawie wypełnionego Formularza cenowego i złożonej w nim deklaracji wykonawcy.

- *W przypadku zadeklarowania w formularzu cenowym zastosowania do przygotowania serwisu kawowego, kawy posiadającej certyfikat Fairtrade lub inny równoważny certyfikat potwierdzający spełnianie przez ten produkt wskazanych powyżej kryteriów, wykonawca otrzyma **10 punktów**.*
- *W przypadku braku zawarcia w formularzu cenowym oświadczenia na temat wykorzystania do przygotowania serwisu kawowego, kawy oznakowanej certyfikatem Fairtrade lub innym równoważnym certyfikatem potwierdzającym spełnianie przez ten produkt wskazanych powyżej kryteriów, wykonawca otrzyma **0 punktów**.*

6.2.7 ODWOŁANIE SIĘ W KRYTERIACH OCENY OFERT DO INNYCH ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: pełnienie nadzoru inwestorskiego

Kryterium Zawodowa integracja osób „ZI” będzie rozpatrywane na podstawie ilości pracowników skierowanych do realizacji zamówienia na czas wykonywania wskazanych czynności przy realizacji Umowy, którzy należą do grup określonych w art. 22 ust. 2 pkt 1 ustawy Pzp, **zadeklarowanej przez Wykonawcę w Formularzu Oferty – osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. poz. 721, z późn. zm.)**

Największa możliwa ilość pracowników, o których mowa powyżej, uwzględniana przy ocenie ofert **to 1 pracownik**. Jeżeli Wykonawca zadeklaruje większą ilość pracowników, to do oceny

ofert zostanie **przyjęta ilość 1**. Punkty w kryterium Zawodowa integracja osób „ZI” będą przyznawane według następujących zasad:

Oferta Wykonawcy, który nie zadeklaruje pracowników, o których mowa powyżej – **otrzyma 0 pkt**,

Oferta Wykonawcy, który zadeklaruje 1 pracownika lub więcej pracowników, o których mowa powyżej – **otrzyma 5 pkt**.

Przykład nr 2

Przedmiot zamówienia: realizacja robót budowlanych polegających na kompleksowej termomodernizacji budynku

Zapisy w SIWZ:

Kryterium: *Zatrudnienie osób z grup społecznie marginalizowanych*; Waga 10%

Punkty za kryterium „Zatrudnienie osób z grup społecznych marginalizowanych” kryterium społeczne (waga 10%) – (Zm) – zostaną przyznane zgodnie z poniższym opisem:

- 1) Zamawiający dokona oceny na podstawie oświadczenia wykonawcy złożonego w pkt 3 Formularza ofertowego (Załącznik nr 1) dotyczącego liczby pracowników, których wykonawca zatrudni przy realizacji przedmiotu zamówienia w szczególności do wykonywania robót budowlanych na umowę o pracę, będących członkami grup społecznie marginalizowanych, w szczególności:
 - a) osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 r. poz. 721, z późn. zm.);
 - b) bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2016 r. poz. 645, 691 i 868);
 - c) osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r.- Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. poz. 557, z późn. zm.), mających trudności w integracji ze środowiskiem;
 - d) osób bezdomnych w rozumieniu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2016 r. poz. 930);
 - e) osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2012 r. poz. 680, z 2013 r. poz. 1650, z 2014 r. poz. 1004, z 2015 r. poz. 1607 oraz z 2016 r. poz. 783);

- f) *osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia;*
 - g) *osób będących członkami mniejszości znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. z 2015 r. poz. 573 oraz z 2016 r. poz. 749).*
- 2) *Zamawiający weźmie pod uwagę zarówno pracowników zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy (pełen etat), jak też pracowników zatrudnianych w wymiarze nie mniejszym niż ½ wymiaru czasu pracy (etaty częściowe). Dla celów obliczeniowych Zamawiający dokona zsumowania etatów częściowych. Maksymalna oceniana ilość etatów – 2 etaty.*
 - 3) *Oferta w kryterium otrzyma zero punktów, jeżeli wykonawca nie zadeklaruje zatrudnienia przy realizacji przedmiotu zamówienia w/w pracowników na podstawie umowy o pracę w wymiarze równym lub większym niż ½ etatu.*

Zapisy we wzorze umowy:

§ 18. Wymagania dotyczące zatrudnienia osób wykonujących czynności w zakresie realizacji przedmiotu zamówienia

6. *Wykonawca w okresie realizacji przedmiotu umowy zobowiązuje się:*

- 1) *zatrudnić do realizacji przedmiotu zamówienia, pracowników będących członkami grup społecznie marginalizowanych. Wskazane osoby muszą zostać zatrudnione, na podstawie umowy o pracę w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy, gdzie niepełny wymiar czasu pracy nie może być niższy niż ½ etatu, przy czym suma wymiaru czasu pracy w przeliczeniu na etat nie może być mniejsza niżetatów, przyjmując, że pełny wymiar czasu pracy pracownika stanowi jeden etat;*
- 2) *zatrudnić nie później niż w ciągu 7 dni od dnia podpisania umowy, na podstawie umowy o pracę osoby, o których mowa w pkt 1, i przekazać ich wykaz Zamawiającemu;*
- 3) *składać, do dnia 10 każdego miesiąca, pisemne oświadczenie o spełnieniu wymogu, o którym mowa w pkt 1 i 2*

§ 19. Kary umowne

1. *Wykonawca zapłaci Zamawiającemu następujące kary umowne:*

- 13) *za nieterminowe przedkładanie dokumentów, o których mowa w §18 ust.6 pkt 3, w wysokości 500,00 złotych*

za każdy rozpoczęty dzień zwłoki od dnia upływu terminu wyznaczonego na ich złożenie,

- 14) z tytułu niewywiązania się w danym miesiącu z treści deklaracji Wykonawcy zamieszczonej w jego ofercie (pkt 3 tej oferty) tj. wówczas, gdy ilość osób wskazana przez Wykonawcę w danym miesiącu w oświadczeniu, o którym mowa w §18 ust. 6 pkt 3 będzie mniejsza niż wskazania przez Wykonawcę w pkt 3 jego oferty w wysokości 5.000,00 zł (słownie: pięć tysięcy złotych 00/100) za każdą osobę, której Wykonawca wbrew swojej opisanej wyżej deklaracji zamieszczonej (pkt 3 Formularza oferty) nie zatrudnił w danym miesiącu – za każdy miesiąc takiego niezgodnego z tą deklaracją Wykonawcy stanu zatrudnienia.

6.3 ZAMÓWIENIA UWZGLĘDNIAJĄCE ASPEKTY ŚRODOWISKOWE – PRZYKŁADY

Z analizy przeprowadzonej dokumentacji wynika, że zamawiający stosują aspekty środowiskowe w dosyć charakterystyczny i zasadniczo jednolity sposób. Po pierwsze, praktycznie standardem w przypadku zamówień na roboty budowlane są zapisy dotyczące ograniczania wytwarzania odpadów, konieczności ich odbioru przez wykonawcę i poddania recyklingowi („Wykonawca zobowiązany jest do bieżącej utylizacji wszystkich materiałów uzyskanych z prac związanych z realizacją zadania.

W czasie wykonywania robót wykonawca ma obowiązek znać i stosować przepisy dotyczące ochrony środowiska naturalnego. W ramach ww. klauzuli wykonawca zobowiązany jest prowadzić segregację odpadów powstałych przy realizacji zamówienia, pozwalającą na oddanie ich do punktu skupu surowców wtórnych lub przekazanie ich do utylizacji w celu recyklingu przez wyspecjalizowane ośrodki przetwarzającego tego typu odpady). Jest to zazwyczaj element opisu przedmiotu zamówienia obwarowany karami umownymi.

Po drugie, istnieją zamówienia na roboty budowlane które ze swej istoty mają prośrodowiskowy charakter. Są to zamówienia na tzw. termomodernizację, w przypadku których osiągnięcie określonych parametrów charakterystyki energetycznej jest celem robót budowlanych wyrażonym zazwyczaj w opisie przedmiotu zamówienia. Niekiedy parametry te stanowią kryterium wyboru najkorzystniejszej oferty. W pierwszym przypadku parametrem był współczynnik przewodności cieplnej stosowanego styropianu, w drugim zamawiający zastosował bardzo skomplikowane i wieloaspektowe kryterium oparte

na współczynniku przenikania ciepła dla ścian zewnętrznych w różnych miejscach budynku. Wagi tych kryteriów są stosunkowo niskie – 10 i 5%.

W zamówieniu, którego przedmiotem jest modernizacja drogi z wymianą oświetlenia jako kryterium oceny ofert o wadze tylko 1% ustanowiono wymóg zastosowania do budowy oświetlenia ulicznego energooszczędnych opraw ze źródłami światła LED spełniających co najmniej minimalne wymagania wskazane przez zamawiającego, zamiast opraw ze źródłami wysokoprężnymi sodowymi i metalohalogenkowymi.

W przypadku zamówienia na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków jako kryteria oceny ofert o wadze 10% każde zamawiający wskazał skuteczność oczyszczania oraz energochłonność urządzeń.

W przypadku zamówień na odbiór odpadów komunalnych powszechną praktyką wśród zamawiających jest stosowanie jako kryterium oceny ofert wielkości emisji spalin przez pojazdy używane do odbioru. Kryterium to powtarza się też w zamówieniach na usługi oczyszczania ulic, całoroczne ich utrzymanie, a nawet w zamówieniach na dowóz dzieci do szkół. Emisja spalin praktycznie nie występuje jako element warunków podmiotowych ani opisu przedmiotu zamówienia.

Trudno jednak ustalić pewną prawidłowość jeśli chodzi o wskazywane normy emisji spalin oraz wagę przypisywana im w ramach kryterium oceny ofert. Największa liczba zamawiających wskazuje w tym zakresie na normę EURO 4. Niektórzy wymagają normy EURO 5, a nawet EURO6. Są i tacy, którzy zadawalają się normą EURO2. Brak jest też jednolitości w samym sposobie opisu kryterium. Zamawiający mają tendencję do jego spłaszczania i wymagają choćby jednego samochodu spełniającego określoną normę. Tylko raz zastosowano kryterium proporcjonalne – liczba punktów zależała od ilości pojazdów spełniających normę EURO5. Część zamawiających uzależnia ilość punktów od rodzaju spełnianej normy. Waga omawianego kryterium ma bardzo dużą rozpiętość – od 5 do 40%. Najczęściej zamawiający przewidują karę umowną za wykonywanie usługi pojazdami, które wskazanej normy emisji spalin nie spełniają.

W zamówieniach dotyczących odbioru i wywozu odpadów oprócz kryterium związanego z normami emisji spalin przez wykorzystywane pojazdy zamawiający odwołują się również do innych aspektów. W jednym postępowaniu jako kryterium oceny ofert ustanowiono sposób utylizacji odpadów, gdzie premiowano wykorzystanie odpadów do produkcji biogazu (kryterium o wadze – 20%). W innym postępowaniu o analogicznym przedmiocie zamówienia zamawiający określił kryterium polegające na zorganizowaniu akcji promocyjnej selektywną zbiórkę odpadów w szkołach podstawowych, któremu przypisał wagę 30%.

W zamówieniach na usługi sprzątnięcia i utrzymanie terenów zielonych zamawiający wpisują zazwyczaj do opisu przedmiotu zamówienia wymóg stosowania środków czystości o określonym składzie lub wskazują, że mają to być środki przyjazne dla środowiska,

biodegradowalne lub ekologiczne (niekiedy z odwołaniem się do oznakowania). Rzadko kiedy taki wymóg ujmowany jest jako kryterium oceny ofert, chociaż zidentyfikowano jeden taki przypadek (waga kryterium 30%).

W zamówieniach na dostawę energii elektrycznej praktyką wśród zamawiających jest wskazywanie na udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych jako kryterium oceny ofert. Zidentyfikowano dwa sposoby opisywania tego kryterium. Według pierwszego, dla przyznania punktów w ramach kryterium wystarczy zadeklarowanie jakiegokolwiek udziału energii z OZE. Waga tego kryterium kształtuje się na niskim poziomie, tj. 5 – 10%. Zamawiający stosują to kryterium również w formie liniowej, premiując wykonawców, którzy zaoferują największy procent energii z OZE (niekiedy ograniczając poziom maksymalny). Przy tak sformułowanym kryterium ustanowiona jest zdecydowanie wyższa waga (do 40%), a wypełnienie tego wymogu jest zabezpieczone w postaci możliwej do nałożenia kary umownej.

W zamówieniach na dostawę komputerów nieodzownym elementem opisu przedmiotu zamówienia jest odesłanie do efektywności energetycznej zamawianego sprzętu poprzez odesłanie do oznakowania Energy Star lub równoważnego. W przypadku dostaw samochodów aspekty środowiskowe ujmowane są zazwyczaj w opisie przedmiotu zamówienia, gdzie wskazano maksymalne zużycie paliwa, emisji dwutlenku węgla oraz spełnianie określonych norm emisji spalin.

W analizowanych postępowaniach na usługi cateringowe zawarto odwołanie w opisie przedmiotu zamówienia do oznaczenia Fair Trade (częściowo obejmującego aspekty środowiskowe), jako wymogu względem produktów wykorzystywanych do realizacji zamówienia. W jednym zamówieniu uznano takim przedmiocie ustanowiono kryterium oceny ofert, w ramach którego punktowano liczbę zaproponowanych w menu produktów ekologicznych.

W zamówieniach na dostawę różnego rodzaju urządzeń wykorzystujących energię zamawiający określają jako kryterium oceny ofert zużycie energii przypisując mu jednocześnie stosunkowo niską wagę (5-10%). W zamówieniach na dostawę papieru kserograficznego praktyką wśród zamawiających jest odwołanie w kryteriach oceny ofert do wymogu pochodzenia surowców wykorzystywanych do jego produktu ze zrównoważonej gospodarki leśnej. Zamawiający odwołują się przy tym do dostępnych oznakowań, tj. FSC lub PEFC.

Aspekty środowiskowe w postaci wymogów w zakresie stosowanych opakowań (stosowanie opakowań nadających się do ponownego wykorzystania, recyklingu lub biodegradowalnych) niekiedy stosowany jest przez zamawiających jako obwarowany karami umownymi element opisu przedmiotu zamówienia (zamówienie na dostawę mebli), w innych przypadkach ujmowany jest w ramach kryteriów oceny ofert (zamówienie na usługi pralnicze).

Koszt cyklu życia przedmiotu zamówienia stosowany jest przez zamawiających niezwykle rzadko. Przede wszystkim pojęcie to nie zawsze jest efektem uwzględniania aspektów środowiskowych. Wynika to choćby z tego, że zamawiający mają bardzo dużą trudność z identyfikacją wszystkich kosztów. Zazwyczaj ograniczają się do wskazania niektórych kosztów lub niektórych elementów tych kosztów. Niektórzy wskazują na procent pozostałości po przedmiocie zamówienia podlegający recyklingowi, co niewątpliwie jest aspektem środowiskowym, ale część zamawiających pod pojęciem kosztu cyklu życia rozumie wyłącznie koszt jednego elementu potrzebnego do korzystania z przedmiotu zamówienia (przy dostawach drukarek i maszyn kopertujących jest to zaoferowana przez wykonawcę stawka za 1 stronę wydruku A4 i zakopertowanie jednej koperty) lub tylko kosztów eksploatacji (dostawy maszyny wyciągowej – koszt przeglądów i remontów w okresie 25 lat z wagą 5%). Tylko w jednym przypadku – postępowania na dostawy systemu informatycznego przyjęto całościowy i wieloaspektowy koszt cyklu życia produktu.

W jednostkowych przypadkach zamawiający uwzględnili aspekty środowiskowe w bardzo kreatywny sposób. W zamówieniu na budowę oczyszczalni ścieków i zagospodarowanie terenu zamawiający ustanowił jako kryterium oceny ofert wysokość nasadzanych drzew i krzewów mierzonych bez długości korzenia. Z kolei w zamówieniu na roboty leśne określony został w opisie przedmiotu zamówienia wymóg, iż wykonawca ma stosować w piłach używanych w lasach wyłącznie oleju biodegradowalnego o parametrze biodegradacji na poziomie min. 60%.

6.3.1 SPORZĄDZENIE OPISU PRZEDMIOTU ZAMÓWIENIA ZAWIERAJĄCEGO WYMAGANIA ŚRODOWISKOWE

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: dostawa samochodu klasy D

4. *Wymogi środowiskowe:*

- *Emisja gazów tj.: zanieczyszczeń tlenku azotu (NO_x), cząsteczek stałych (PM), węglowodór (HC) oraz tlenku węgla (CO), zmierzona według procedury ustalonej dla celów badań homologacyjnych – zgodnie z normą minimum EURO 5;*
- *Zużycie paliwa (energii) w cyklu mieszanym, zmierzona według procedury ustalonej dla celów badań homologacyjnych – nie więcej niż 9 litrów benzyny na 100 km; tj. zużycie energii nie więcej niż 2,88 MJ/km, obliczone zgodnie z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 maja 2011 r. w sprawie innych niż cena obowiązkowych kryteriów oceny ofert w odniesieniu do niektórych rodzajów zamówień publicznych.*

- wielkość emisji dwutlenku węgla, zmierzona według procedury ustalonej dla celów badań homologacyjnych – nie więcej niż 200 g/km.

Przykład nr 2

Przedmiot zamówienia: dostawa mebli oraz wyposażenia do celów dydaktycznych

1. *Przedmiot zamówienia, który zostanie dostarczony w opakowaniach, powinien posiadać opakowania wykonane z materiału łatwo poddającego się recyklingowi, bądź z materiałów pochodzących ze źródeł odnawialnych lub powinny to być opakowania objęte systemem wielokrotnego użytku. Materiały opakowaniowe muszą być ręcznie łatwo sortowalne i nadawać się do recyklingu, a w ich skład powinien wchodzić jeden rodzaj materiału (np. tektura, papier, tworzywo sztuczne, materiał włókienniczy).*
2. *Powierzchnie mebli szkolnych nie mogą zawierać substancji niebezpiecznych, sklasyfikowanych zgodnie z dyrektywą 1999/45/WE jako rakotwórcze (R40, R45, R49), szkodliwe dla układu rozrodczego (R60, R61, R62, R63), mutagenne (R46, R68), toksyczne (R23, R24, R25, R26, R27, R28, R51), alergogenne w przypadku wdychania (R42) lub niebezpieczne dla środowiska (R50, R50/53, R51/53, R52, R52/53, R53), powodujące dziedziczne zmiany genetyczne (R46), stwarzające niebezpieczeństwo poważnego uszkodzenia zdrowia na skutek długotrwałego narażenia (R48) lub gdy istnieje ryzyko, że mogą powodować nieodwracalne zmiany w stanie zdrowia (R68). W przypadku ftalanów: Nie dopuszcza się używania ftalanów, które w czasie stosowania spełniają kryteria klasyfikacji do któregośkolwiek z następujących zwrotów zagrożenia (lub ich połączenia): R60, R61, R62, zgodnie z dyrektywą 67/548/EWG ze zmianami.*

6.3.2 ODWOŁANIE DO SYSTEMÓW I ŚRODKÓW ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO W RAMACH WARUNKÓW UDZIAŁU W POSTĘPOWANIU

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: Całoroczne oczyszczanie dróg oraz zimowe oczyszczanie chodników, alejek i parkingów

Zamawiający wymaga by usługi będące przedmiotem zamówienia były realizowane przez Wykonawcę stosującego praktyki, procedury, procesy i zasoby służące utrzymaniu ciągłego doskonalenia skuteczności polityki środowiskowej oraz zarządzania aspektami środowiskowymi w sposób ograniczający negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne. Przedmiot zamówienia winien być realizowany z zastosowaniem wdrożonego systemu zarządzania środowiskowego spełniającego wymogi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie

ekozarządzania i audytu we wspólnocie EMAS lub z zastosowaniem wdrożonego systemu zarządzania środowiskowego opartego na europejskich lub międzynarodowych normach poświadczonych przez podmioty działające zgodnie z prawem Unii Europejskiej, europejskimi lub międzynarodowymi normami dotyczącymi certyfikacji (np. ISO 9001, ISO 14001) lub innego równoważnego systemu zarządzania środowiskowego.

6.3.3 ODWOŁANIE DO ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH W RAMACH WYMOGÓW ZWIĄZANYCH Z REALIZACJĄ ZAMÓWIENIA, O KTÓRYCH MOWA W ART. 29 UST. 4 USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: odbiór, wywóz i utylizacja odpadów pokonsumpcyjnych

3) *Zasady oceny w kryterium „Ekologia” (E) 30% – będzie rozpatrywane na podstawie podanych przez Wykonawcę w formularzu oferty informacji dotyczących sposobu utylizacji odpadów oraz minimalnej normy emisji spalin środka transportu przewidzianego do realizacji zamówienia. Brak wskazania w ofercie oferowanego sposobu utylizacji lub minimalnej normy emisji spalin w środkach transportu Wykonawcy będzie skutkować odrzuceniem oferty, jako niezgodnej z treścią siwz.*

Zamawiający przyzna ofercie punkty w następujących aspektach ekologicznych, określonych w ofercie:

a) *sposób utylizacji odpadów (max. 20 pkt):*

- zlewnia odpadów – 0 pkt*
- termiczne przekształcanie: spalanie/współspalanie – 10 pkt*
- produkcja biogazu – 20 pkt*

b) *minimalna norma emisji spalin w środkach transportu przewidzianych do realizacji zamówienia (max. 10 pkt), zgodnie z posiadanym świadectwem homologacji:*

- EURO 4 (i mniej) – 0 pkt*
- EURO 5 – 5 pkt*
- EURO 6 – 10 pkt*

W przypadku zaoferowania przez Wykonawcę samochodów o różnych normach emisji spalin, Zamawiający do oceny punktowej przyjmie normę oznaczoną najniższą liczbą, uznaną za minimalną normę oferowaną przez Wykonawcę, która zostanie wprowadzona do treści zawartej umowy o zamówienie publiczne.

6.3.4 ODWOŁANIE W OPISIE PRZEDMIOTU ZAMÓWIENIA DO OZNAKOWANIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 30A USTAWY PZP, ZWIĄZANEGO Z ASPEKTAMI ŚRODOWISKOWYMI

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: dostawa komputerów stacjonarnych

Wymagane certyfikaty i standardy:

1. *Deklaracja zgodności CE*
2. *Potwierdzenie spełnienia kryteriów środowiskowych, w tym zgodności z dyrektywą RoHS Unii Europejskiej o eliminacji substancji niebezpiecznych w postaci oświadczenia producenta jednostki (wg wytycznych Krajowej Agencji Poszanowania Energii S.A., zawartych w dokumencie „Opracowanie propozycji kryteriów środowiskowych dla produktów zużywających energię możliwych do wykorzystania przy formułowaniu specyfikacji na potrzeby zamówień publicznych”, pkt 3.4.2.1; dokument z grudnia 2006), w szczególności zgodności z normą ISO 1043-4 dla płyty głównej oraz elementów wykonanych z tworzyw sztucznych o masie powyżej 25 gram*
3. *Certyfikat TCO, wymagana certyfikacja na stronie: http://tco.brightly.se/pls/nvp!/tco_search.*
4. *Komputer musi spełniać wymogi normy Energy Star 6.0 lub posiadać certyfikat potwierdzony przez producenta.*

Wymagany wpis dotyczący oferowanego komputera w internetowym katalogu <http://www.eu-energystar.org> lub <http://www.energystar.gov> – dopuszcza się wydruk ze strony internetowej

6.3.5 ODWOŁANIE W KRYTERIACH OCENY OFERT DO OZNAKOWANIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 30A USTAWY PZP, ZWIĄZANEGO Z ASPEKTAMI ŚRODOWISKOWYMI

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: Dostawa sprzętu chłodniczego

Kryterium: Klasa efektywności energetycznej urządzenia; waga: 20%

Parametry oceniane:

Klasa C i wyższe – 0 pkt

Klasa B – 50 pkt

Klasa A (A+,A++,A+++) – 100 pkt

Liczba punktów = otrzymana liczba pkt. x waga kryterium 20%

Przykład nr 2

Przedmiot zamówienia: dostawa papieru kserograficznego

W kryterium „Kryteria środowiskowe” Zamawiający przyzna w poszczególnych podkryteriach następującą liczbę punktów:

- 1) za posiadanie certyfikatu FSC, PEFC lub innego równoważnego – 10 pkt;
- 2) za posiadanie wspólnotowego oznakowania ekologicznego Ecolabel lub innego krajowego oznakowania ekologicznego typu I lub równoważne – 10 pkt;

Za posiadanie 2 (dwóch) powyżej wymienionych dokumentów, Wykonawca może otrzymać 20 pkt. Natomiast za brak, któregośkolwiek z wymienionych dokumentów, Wykonawca otrzyma 0 pkt.

6.3.6 ZASTOSOWANIE KRYTERIUM KOSZTU Z WYKORZYSTANIEM RACHUNKU KOSZTÓW CYKLU ŻYCIA, O KTÓRYM MOWA W ART. 91 UST. 3B USTAWY PZP

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: dostawa różnego rodzaju odczynników oraz dzierżawa aparatów

Nazwa kryterium	Sposób oceny ofert	Waga
Koszt	$\text{Liczba punktów} = (K_{\min} / K_o) * 100$ gdzie: – K_{\min} – najniższy koszt spośród wszystkich ofert ocenianych – K_o – koszt w ofercie ocenianej	100%

Ocena w kryterium „Koszt”:

Na koszt składają się następujące składniki:

- cena dostawy asortymentu niezbędnego do wykonania przedmiotu zamówienia,
- czynsz dzierżawny,

- koszt zużycia energii elektrycznej.

Koszt zużycia energii zostanie obliczony zgodnie z poniższym wzorem:

$E = (M * T * S) / 1000$, gdzie:

M – moc oferowanego aparatu w watach [W]

T – założony czas pracy aparatu [h]

S – przyjęty koszt 1 kWh [zł]

W załączniku nr 1a do specyfikacji wykonawca zobowiązany jest podać moc oferowanego aparatu w watach [W]. Brak tej informacji spowoduje odrzucenie oferty.

6.3.7 ODWOŁANIE W KRYTERIACH OCENY OFERT DO INNYCH ASPEKTÓW ŚRODOWISKOWYCH

Przykład nr 1

Przedmiot zamówienia: świadczenie usług pralniczych

- 1) kryterium ekologiczne:
 - a) Zamawiający określa kryterium ekologiczne którym jest stosowanie opakowań wielokrotnego użytku w postaci worków tekstylnych do pakowania w zamian za opakowania jednorazowe (worki foliowe) zarówno asortymentu czystego jak również brudnego,
 - b) Wykonawca który zadeklaruje formę opakowania wielokrotnego użytku w postaci worków tekstylnych będzie zobowiązany do przedstawiania Zamawiającemu co najmniej raz na kwartał wyniku badania potwierdzającego kontrolowanie ich czystości bakteriologicznej,
 - c) Zamawiający oceni spełnienie tego kryterium na podstawie oświadczenia Wykonawcy (...)
 - b) Wykonawca, który zadeklaruje (...) że będzie stosował opakowania tekstylne do pakowania asortymentu przez cały okres trwania umowy otrzyma 3 pkt,

Przykład nr 2

Przedmiot zamówienia: świadczenie usług w zakresie wywozu stałych odpadów komunalnych wraz z umożliwieniem ich segregacji oraz biomasy

- 1) Poziom recyklingu – waga 10%, gdzie punkty wyliczane są wg następującego klucza:

- a) 27,01% i więcej – 10 pkt
- b) od 26,01% do 27,00% – 9 pkt
- c) od 25,01% do 26,00% – 8 pkt
- d) od 24,01% do 25,00% – 7 pkt
- e) od 23,01% do 24,00% – 6 pkt
- f) od 22,01% do 23,00% – 5 pkt
- g) od 21,01% do 22,00% – 4 pkt
- h) od 20,01% do 21,00% – 3 pkt
- i) od 19,01% do 20,00% – 2 pkt
- j) od 18,00% do 19,00% – 1 pkt
- k) mniej niż 18,00% – 0 pkt

UWAGA:

- A. Wykonawca wskaże poziom osiągniętego recyklingu za II półrocze 2016 r. w ofercie.
- B. Jednocześnie do prawidłowej oceny kryterium: poziom recyklingu, Wykonawca złoży Zamawiającemu sprawozdanie podmiotu odbierającego odpady komunalne od właścicieli nieruchomości za II półrocze 2016 r., zgodnie z art. 9n ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2016 r., poz. 250 – tekst jednolity).
- C. W/w sprawozdanie składane jest do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na wpis do działalności regulowanej.
- D. Do oceny będzie brany pod uwagę punkt IV sprawozdania podmiotu odbierającego odpady komunalne od właścicieli nieruchomości za II półrocze 2016 roku, czyli wyrażony w procentach osiągnięty poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów takich jak: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło.
- E. Wskaźnik poziomu recyklingu w wysokości 18,00% określony jako minimalny do oceny kryterium: poziom recyklingu, został określony na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 2167).
- F. Maksymalna liczba punktów w kryterium: poziom recyklingu w wysokości 10 pkt będzie przyznana w przypadku osiągniętego przez Wykonawcę w II półroczu 2016 r. wskaźnika równego 27,01% lub większego.
- G. Punkty będą liczone z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.

Przykład nr 3

Przedmiot zamówienia: odbiór, wywóz i utylizacja odpadów pokonsumpcyjnych

- 3) *Zasady oceny w kryterium „Ekologia” (E) 30% – będzie rozpatrywane na podstawie podanych przez Wykonawcę w formularzu oferty informacji dotyczących sposobu utylizacji odpadów oraz minimalnej normy emisji spalin środka transportu przewidzianego do realizacji zamówienia. Brak wskazania w ofercie oferowanego sposobu utylizacji lub minimalnej normy emisji spalin w środkach transportu Wykonawcy będzie skutkowało odrzuceniem oferty, jako niezgodnej z treścią siwz.*

Zamawiający przyzna ofercie punkty w następujących aspektach ekologicznych, określonych w ofercie:

- a) *sposób utylizacji odpadów (max. 20 pkt):*
- *zlewnia odpadów – 0 pkt*
 - *termiczne przekształcanie: spalanie/współspalanie – 10 pkt*
 - *produkcja biogazu – 20 pkt*
- b) *minimalna norma emisji spalin w środkach transportu przewidzianych do realizacji zamówienia (max. 10 pkt), zgodnie z posiadanym świadectwem homologacji:*
- *EURO 4 (i mniej) – 0 pkt*
 - *EURO 5 – 5 pkt*
 - *EURO 6 – 10 pkt*

W przypadku zaoferowania przez Wykonawcę samochodów o różnych normach emisji spalin, Zamawiający do oceny punktowej przyjmie normę oznaczoną najniższą liczbą, uznaną za minimalną normę oferowaną przez Wykonawcę, która zostanie wprowadzona do treści zawartej umowy o zamówienie publiczne.

Przykład nr 4

Przedmiot zamówienia: Budowa oczyszczalni ścieków wraz z serwisem gwarancyjnym

	Kryterium	Waga [%]	Liczba punktów	Sposób oceny wg wzoru
3.	Efekt odwadniania osadów (O)	20%	20	(O) Za każde pełne 0,25% Sm powyżej wymaganego minimum wynoszącego 25% oferta otrzyma 1 pkt, jednak nie więcej niż 20 pkt. Gdzie: „s.m.” oznacza skrót wyrażenia „suchej masy osadów” 25% oznacza minimalny wymagany wskaźnik odwodnienia (zawartość 25% suchej masy w jednostce masy całkowitej osadów)

4.	Deklarowana moc ogniw fotowoltaicznych (F)	8%	8	$F=(4*DMOFBOF-72)/11=$ Gdzie DMOFBOF – deklarowana moc ogniw fotowoltaicznych badanej oferty (kW) Minimalna moc wymagana – 18 kW (zgodnie z projektem) Maksymalna moc wymagana – 40 kW
5.	Poprawa charakterystyki energetycznej budynków (E): w tym:	7%	7	$E=AS+T+MO$
5a.	(AS) budynku administracyjno-socjalnego	3%	3	$AS=0$ pkt, gdy $EK=31,51 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$ – Za każde pełne $0,01 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$ poniżej maksymalnego wskaźnika oferta otrzyma 0,03 pkt, jednak nie więcej niż 3 pkt maksymalny dopuszczony wskaźnik zapotrzebowania na energię końcową $EK=31,51 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$
5b.	(T) budynku technicznego	2%	2	$T=0$ pkt, gdy $EK=27,80 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$ Za każde pełne $0,01 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$ poniżej maksymalnego wskaźnika oferta otrzyma 0,02 pkt, jednak nie więcej niż 2 pkt maksymalny dopuszczony wskaźnik zapotrzebowania na energię końcową $EK=27,80 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$
5c.	(MO) budynku mechanicznego oczyszczania	2%	2	$MO=0$, gdy $EK=31,80 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$ Za każde pełne $0,01 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$ poniżej maksymalnego wskaźnika oferta otrzyma 0,02 pkt, jednak nie więcej niż 2 pkt maksymalny dopuszczony wskaźnik zapotrzebowania na energię końcową $EK=31,80 \text{ kWh/m}^2\text{*rok}$

3) Efekty odwadniania osadów – (O)

Wybór przez maksymalizację.

Minimalny poziom odwadniania osadów wymagany przez Zamawiającego wynosi 25% suchej masy.

Komentarz:

Kryterium ma na celu ocenę efektów odwadniania osadów dla oferowanego typu urządzenia. Proponowane urządzenie do odwadniania osadów ma mieć zastosowanie na innych podobnych instalacjach od co najmniej 12 miesięcy (nie dopuszcza się zastosowania urządzeń prototypowych, testowych, produkcji pilotażowej etc.). Przez instalacje podobne Zamawiający rozumie komunalne oczyszczalnie ścieków, w których co najmniej 80% osadów odwadnianych pochodzi ze ścieków komunalnych. Wykonawca oferujący odwodnienie na poziomie 25% otrzyma 0 pkt Za każde pełne 0,5% Sm powyżej wymaganego minimum wynoszącego 25% oferta otrzyma 1 pkt, jednak nie więcej niż 20 pkt. Jeżeli Wykonawca zaoferuje stopień odwadniania osadów powyżej 30% do oceny zostanie przyjęta wartość 30, natomiast wskazana w ofercie wartość będzie podstawą do naliczania kar umownych w okresie świadczenia usług serwisowych.

4) Deklarowana moc ogniw fotowoltaicznych (w kW) – (F)

Wybór przez maksymalizację (minimalna moc – jak w projekcie)

Minimalna moc wymagana18 kW

Maksymalna moc wymagana40 kW

Komentarz:

Wykonawca przeanalizuje możliwość wybudowania większej instalacji fotowoltaicznej od zaprojektowanej, która jest umieszczona na dachu budynku administracyjno-socjalnego. Dla rozbudowy systemu ogniw pozostają połacie dachowe budynku MOS, technicznego oraz wiaty.

Nie dopuszcza się instalowania ogniw na gruncie, należy wykorzystać wyłącznie budynki. Zapotrzebowanie całkowite obiektu – 350 kW; zakłada się, że wytworzona energia w całości zostanie wykorzystana na potrzeby własne oczyszczalni, zwiększenie mocy ogniw przekłada się na zmniejszenie emisji poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na konwencjonalną energię elektryczną.

Zaprojektowane ogniwa zapewniają zaledwie 5% zapotrzebowania; maksymalna moc 40kW wynika z ustawy – powyżej 40kW brak rozwiązań prawnych dla rozliczania energii odnawialnej.

5) Poprawa charakterystyki energetycznej następujących budynków – (E)

Składająca się z sumy kryteriów dla następujących budynków:

*5a) AS – administracyjno-socjalnego (maksymalny dopuszczony wskaźnik (EK 31,51 kWh/m²*rok)*

*5b) T – technicznego (maksymalny dopuszczony wskaźnik (EK 27,80 kWh/m²*rok)*

*5c) MO – mechanicznego oczyszczania (maksymalny dopuszczony wskaźnik (EK 31,80 kWh/m²*rok)*

Wybór przez minimalizację wskaźnika

(wykonawca poda propozycję obniżenia wskaźnika EK (energii końcowej) w stosunku do wskaźnika dopuszczonego (wynikającego z charakterystyki energetycznej budynku) dla każdego z budynków oraz określi w ofercie działania jakimi zamierza ten cel osiągnąć)

Komentarz:

Im niższy wskaźnik EK (energii końcowej zużywanej przez budynek) – tym lepiej, ponieważ przekłada się to bezpośrednio na koszty eksploatacyjne – niższe rachunki za energię elektryczną.

Działania jakie może Wykonawca podjąć (jako zmiany NIEISTOTNE w rozumieniu ustawy prawo budowlane w projekcie budowlanym) to: zastosowanie materiałów konstrukcyjnych, izolacyjnych, stolarki okiennej i drzwiowej o lepszych właściwościach cieplnych, ocieplanych bram garażowych, redukcja mostków cieplnych, uzyskanie ponadstandardowej szczelności budynku, zainstalowanie źródła ciepła (pompy ciepła) o lepszych parametrach. Nie będzie

dopuszczone rozwiązanie polegające na pogrubieniu izolacji, zmianie wymiarów budynku czyli zmiana powierzchni zabudowy i kubatury, czy zmianie wymiarów okien, które są zmianami ISTOTNYMI).

Weryfikacja osiągniętej wielkości nastąpi po wybudowaniu poprzez sporządzenie świadectwa charakterystyki energetycznej przez podmiot niezależny od Wykonawcy.

6.4 POSTĘPOWANIA NIEUWZGLĘDNIAJĄCE ASPEKTÓW SPOŁECZNYCH LUB ŚRODOWISKOWYCH

Analizie poddano dokumentację 63 postępowań. W 34 przypadkach zamawiający nie uwzględnili ani aspektów społecznych, ani środowiskowych. W zdecydowanej większości dotyczyło to zamówień na dostawy.

W przypadku co najmniej trzech postępowań, których przedmiotem było:

1. pełnienie funkcji inwestora zastępczego przy realizacji inwestycji,
2. objęcie nadzorem autorskim i serwisem oprogramowania,
3. utrzymanie dróg,

istniała możliwość uwzględnienia aspektów społecznych co najmniej w zakresie zatrudnienia określonych osób realizujących zamówienie na podstawie umowy o pracę.

W pozostałych postępowaniach niewykluczona była możliwość uwzględnienia innych aspektów społecznych, które przykładowo przedstawia Tabela 3.

Tabela 3 *Możliwe do zastosowania aspekty społeczne*

Przedmiot zamówienia	Przykładowe aspekty społeczne
świadczenie usług w zakresie przewozu (uczniów, niepełnosprawnych mieszkańców)	przewożenie pojazdami dostosowanymi do potrzeb osób niepełnosprawnych, odpowiednie przeszkolenie osób obsługujących przewozy w zakresie potrzeb osób z niepełnościami
utrzymanie dróg	zatrudnienie osób z grup defaworyzowanych
dostawy żywności	Oznakowania społeczne
dostawa i montaż mebli biurowych	Zatrudnienie osoby z grup defaworyzowanych
zakup i dostawa sprzętu komputerowego, oprogramowania i akcesoriów komputerowych	Przestrzeganie praw człowieka (odpowiednich konwencji MOP) w łańcuchu dostaw

W analizowanych postępowaniach możliwe było również uwzględnienie aspektów środowiskowych. Ich przykłady ujęto w tabeli nr 4. Zamawiający mogli uwzględnić aspekty środowiskowe odpowiednio w opisie przedmiotu zamówienia, w tym w wymaganiach

dot. realizacji zamówienia, kryteriach oceny ofert, jak i warunkach udziału w postępowaniu.

Tabela 4 Możliwe do zastosowania klauzule środowiskowe

Przedmiot zamówienia	Przykładowe aspekty środowiskowe
dostawa w ramach leasingu operacyjnego z opcją wykupu zamiatarki elewatorowej dostosowanej do współpracy z ciągnikiem rolniczym oraz szczotki do usuwania odrostów – odchwaszczarka ciągnikowa	zużycie paliwa, poziom hałasu, dostosowanie do używania biodegradowalnych olejów
sukcesywna dostawa materiałów eksploatacyjnych do urządzeń biurowych (urządzeń wielofunkcyjnych, drukarek, faksów)	użycie komponentów pochodzących z recyklingu
świadczenie usług w zakresie przewozu (uczniów, niepełnosprawnych mieszkańców)	przewożenie pojazdami spełniającymi odpowiednie normy emisji spalin (np. Euro6), wykonanie zamówienia przez kierowców, którzy odbyli kurs ekologicznej jazdy
sukcesywne dostawy opon do sprzętu i pojazdów silnikowych	wymogi co do procesu produkcyjnego i użytych substancji niebezpiecznych, energochłonność opon, emisja hałasu przez opony
pełnienie funkcji inwestora zastępczego przy realizacji inwestycji	doświadczenie w zakresie ekologicznej realizacji robót budowlanych lub przeszkolenie pracowników w tym zakresie przed przystąpieniem do realizacji zamówienia
zakup i dostawa dwóch fabrycznie nowych ciągników rolniczych	zużycie paliwa, emisja spalin
utrzymanie dróg	doświadczenie w zakresie realizacji zamówień zapewniających większą efektywność środowiskową, zużycie paliwa, emisja spalin i hałasu przez pojazdy wykorzystywane na potrzeby realizacji zamówienia, wdrożenie środków lub systemów zarządzania środowiskowego przekładające się na realizację zamówienia z mniejszą uciążliwością dla środowiska
dostawa leków, środków farmaceutycznych, płynów infuzyjnych, pasków do glukometrów,	wymogi dotyczące opakowań (użycie materiałów pochodzących z recyklingu, surowców drzewnych pochodzących ze zrównoważonych źródeł) świadczenie dostaw pojazdami spełniającymi odpowiednie normy emisji spalin (np. Euro 6), wykonanie zamówienia przez kierowców, którzy odbyli kurs ekologicznej jazdy
dostawy żywności	udział składników wyprodukowanych metodą ekologiczną, wymogi co do formy i składu opakowań, dobieranie stosowanych produktów do pory roku, ograniczanie wytwarzania odpadów, posiadanie systemu zarządzania środowiskowego, wymogi co do transportu żywności (emisja spalin, hałasu), wymogi co do urządzeń chłodzących i zamrażających, co do szkolenia pracowników
dostawa i montaż mebli biurowych	wymogi co do składu chemicznego substancji użytych do produkcji mebli, pochodzenie surowców drzewnych ze zrównoważonej gospodarki leśnej
zakup w formie leasingu operacyjnego mobilnego przesiewacza bębnowego do przesiewania odpadów	zużycie paliwa, poziom hałasu, dostosowanie do używania biodegradowalnych olejów lub smarów
zakup i dostawa sprzętu komputerowego, oprogramowania i akcesoriów komputerowych	zużycie energii, określenie zawartości tworzyw sztucznych z recyklingu, ograniczenie stosowania substancji niebezpiecznych

Przedmiot zamówienia	Przykładowe aspekty środowiskowe
dostawa energii elektrycznej	Pochodzenie energii z odnawialnych źródeł energii
sukcesywne dostawy oleju napędowego do zbiornika zlokalizowanego na terenie zamawiającego	prośrodowiskowe cechy środka transportu, udział biopaliw w składzie oleju
dostawa agregatów prądotwórczych	zużycie energii, określenie zawartości tworzyw sztucznych z recyklingu

6.5 ZAMÓWIENIA, DO KTÓRYCH ZE WZGLĘDU NA WARTOŚĆ NIE STOSUJE SIĘ PRZEPISÓW USTAWY PZP

Analizie poddano 210 dokumentacji zamówień o wartości poniżej progu bagatelności. 69 dokumentacji dotyczyło zamówień na dostawy, 71 – zamówień na usługi i 70 – zamówień na roboty budowlane.

Analizując zebrane przypadki możemy stwierdzić, że zamawiający udzielający tych zamówień mieli na celu wyłonienie wykonawcy w wyniku postępowania konkurencyjnego lub *quasi* konkurencyjnego. Jednak tylko w nielicznych, jednostkowych przypadkach uwzględniono aspekty społeczne w rozumieniu przepisów o zamówieniach publicznych (Przykładowo, zamawiający przewidział tzw. *Klauzulę społeczną* w ramach kryteriów oceny ofert, którą uznał za spełnioną, *jeśli oferent do realizacji przedmiotu zamówienia zatrudni min. 2 osoby: bezrobotne lub młodociane w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub osoby niepełnosprawne, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lub osoby o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego*). Podobne wyniki dała weryfikacja dokumentacji pod kątem aspektów środowiskowych.

Mogłoby się wydawać, że brak ograniczeń proceduralnych w odniesieniu do zamówień o wartości poniżej progu bagatelności może prowadzić do zastosowania przez zamawiających instrumentów prospołecznych i prośrodowiskowych nieujętych w ustawie Pzp, przykładowo skierowanie stosownego zapytania do wykonawców, którzy spełniają założone przez zamawiającego wymogi. Jednak analiza przyjętej próby dokumentacji nie wskazuje na taką praktykę, przy czym biorąc pod uwagę ograniczenia wynikające ze specyfiki badania jakościowego nie można na tej podstawie dokonywać systemowej oceny sposobu uwzględniania aspektów społecznych/środowiskowych w zamówieniach, których wartość nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 30 000 euro.

7. PODSUMOWANIE

Wyniki przeprowadzonych wywiadów telefonicznych wskazują, że ankietowani co do zasady uznawali potrzebę stosowania aspektów społecznych i środowiskowych. Nie miało to jednak zbyt dużego przełożenia na znajomość celów, jakie można realizować za pomocą tego typu instrumentów, obecność wewnętrznych regulacji dotyczących stosowania zrównoważonych zamówień publicznych ani praktykę prowadzenia postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, która nie wynikałaby z ustawowych obowiązków. Większość ankietowanych deklarowała wprawdzie wolę zastosowania instrumentów prospołecznych i środowiskowych w przyszłych postępowaniach o udzielenie zamówienia, ale nie można tu wykluczyć chęci poprawy wizerunku reprezentowanej przez siebie jednostki. Deklaracja nie rodzi żadnych zobowiązań, a tym samym nie musi mieć przełożenia na przyszłe zachowania po stronie badanych zamawiających.

W zakresie aspektów społecznych wnioski z badania przykładów dokumentacji w wytypowanych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego potwierdzają, iż zamawiający najczęściej stosują obowiązkowe aspekty społeczne przede wszystkim w postaci wymogu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, o którym mowa w art. 29 ust. 3a ustawy Pzp, korzystając w tym zakresie z dostępnych wzorców dotyczących sposobu określania samego obowiązku w SIWZ, jak również uprawnień kontrolnych i sankcji służących egzekwowaniu spełniania przez wykonawców tak określonych wymagań. Wśród pozostałych instrumentów dominuje odniesienie do wsparcia poprzez zatrudnienie osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, przede wszystkim poprzez instrument zamówień zastrzeżonych na podstawie art. 22 ust. 2 oraz 2a, zastosowanie art. 29 ust. 4 lub pozacenowych kryteriów oceny ofert w tym zakresie, przy czym przeważają odwołania do zatrudnienia osób bezrobotnych i niepełnosprawnych, co również odzwierciedla generalne tendencje na rynku w zakresie społecznych zamówień publicznych. W niewielkim zakresie udało się zidentyfikować odniesienie do dostępności oraz oznakowań społecznych w badanych postępowaniach. Analiza potwierdziła również znikome zastosowanie lub brak zastosowania (mimo np. zadeklarowania tego faktu w rocznych sprawozdaniach o udzielonych zamówieniach przekazywanych na podstawie art. 98 ustawy Pzp), tzw. zamówień zastrzeżonych na podstawie art. 138p ustawy Pzp. Należy przy tym podkreślić wąski zakres przedmiotowy zamówień, do których taki instrument w ogóle można zastosować i ograniczony krąg podmiotów upoważnionych do ubiegania się o tego typu zamówienia, ale warto również w tym kontekście zwrócić uwagę na niską rozpoznawalność przedmiotowego instrumentu przez zamawiających oraz utożsamianie go z generalnym udzielaniem zamówień na usługi społeczne i inne szczególne usługi.

Praktyka w stosowaniu instrumentów środowiskowych w udzielanych zamówieniach pokazuje, iż często wynika ona z nałożonych na zamawiających zobowiązań. Obowiązki uwzględniania czynników okołosrodowiskowych w zamówieniach dla wybranych grup produktowych wynikają z kierunkowych unijnych aktów prawnych, których regulacje, bądź to w sposób bezpośredni, bądź w ramach transpozycji przepisów, stały się częścią polskiego systemu prawnego. Obowiązek uwzględnienia w ramach kryteriów oceny ofert lub specyfikacji istotnych warunków zamówienia zużycia energii, emisji dwutlenku węgla oraz zanieczyszczeń przy zakupie pojazdów transportu drogowego wynika wprost z rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 maja 2011 r. w sprawie innych niż cena obowiązkowych kryteriów oceny ofert w odniesieniu do niektórych rodzajów zamówień publicznych (Dz. U. Nr 96, poz. 559), które to transponowało przepisy dyrektywy nr 2009/33/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów transportu drogowego. Z kolei nałożony na centralne organy rządowe obowiązek nabywania efektywnego energetycznie biurowego sprzętu komputerowego w zamówieniach na dostawy o wartości równej lub przekraczającej unijne kwoty progowe wynikał⁸ z unijnego rozporządzenia nr 106/2008 z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie wspólnotowego programu znakowania efektywności energetycznej urzędzeń biurowych.

Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej transponująca z kolei dyrektywę nr 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylecia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE określiła w sposób horyzontalny m.in. jakie parametry techniczne mają spełniać zamawiane w ramach zamówień publicznych produkty oraz jakim warunkom technicznym muszą odpowiadać nabywane, wynajmowane lub użytkowane przez sektor publiczny budynki. Nałożone na organy władzy publicznej zobowiązanie do podjęcia określonych działań służących poprawie efektywności energetycznej ma zastosowanie w przypadku zamówień publicznych na dostawy, usługi lub roboty budowlane, których wartość jest równa lub przewyższa unijne kwoty progowe. Również z tej ustawy wynika nałożony na wszystkie jednostki sektora publicznego obowiązek do podjęcia określonych działań w zakresie efektywności energetycznej, co przekłada się na sposób prowadzenia przez te podmioty postępowań przetargowych, również tych o wartości poniżej unijnych kwot progowych. Jak pokazuje praktyka, w zależności od przedmiotu zamówienia, do celów weryfikacyjnych zamawiający często korzystają z dostępnych dla konsumentów źródeł informacji w postaci etykiet energetycznych, czy etykiet dla opon.

Realizując politykę zielonych zamówień publicznych, zamawiający wykorzystują również dostępne oznakowania ekologiczne. Najczęściej wykorzystywane są m.in. etykiety zrównoważonej gospodarki leśnej dla produktów drewnopochodnych (tj. FSC, PEFC),

⁸ Nałożony na centralne organy rządowe obowiązek został uchylony w związku z wygaśnięciem dnia 20 lutego 2018 r. umowy zawartej w 2003 r. przez Wspólnotę Europejską z rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki, co wynika z art. 6 Rozporządzenia Nr 106/2008.

Oznakowania ekologiczne dla efektywnego energetycznie sprzętu IT (np. Energy Star, TCO), unijne oznakowanie produkcji ekologicznej w odniesieniu do produktów spożywczych, czy też ekologiczne oznakowania wielokryterialne, którymi certyfikowane jest szereg grup produktowych (dla przykładu EU Ecolabel), co częściowo potwierdzają prezentowane dobre przykłady.

Instrumentem, który zamawiający stosują najrzadziej jest koszt jako kryterium oceny ofert. Wynika to po części z braku powszechnie dostępnych metodologii, a po części z konieczności przeprowadzenia skomplikowanych obliczeń celem ustalenia, która z ofert jest najkorzystniejsza.

Przy stosowaniu narzędzi zrównoważonych zamówień publicznych podstawowym problemem może być stosunkowo niewielki stan pogłębionej wiedzy wśród przedstawicieli zamawiających, po pierwsze co do celów, do realizacji których stosowanie tych aspektów może się przyczynić, a po drugie w odniesieniu do sposobu zastosowania instrumentów społecznych i środowiskowych w prowadzonych postępowaniach o udzielenie zamówienia. Wskazany problem zdaje się potwierdzać podkreślany przez respondentów brak potrzeby w stosowaniu instrumentów społecznych i środowiskowych. Negatywnie na stopień oraz zakres uwzględniania kwestii społecznych i środowiskowych w zamówieniach publicznych może również wpływać presja czasu związana z organizacją konkretnych postępowań przetargowych oraz poczucie konieczności skutecznego udzielenia zamówienia, które bardziej związane jest z krótkim czasem prowadzenia postępowania, brakiem odwołań i ograniczeniem kosztów niż realizacją zrównoważonych celów.

Powyższe powoduje, iż większość zamawiających stosunkowo niechętnie sięga po instrumenty prawne przewidziane dla społecznych i zielonych zamówień publicznych, z których dotychczas nie korzystała i które wymagają większego zaangażowania chociażby z punktu widzenia poszerzenia wiedzy na temat ich praktycznego zastosowania. Dotyczy to w szczególności instrumentów społecznych i środowiskowych, których zastosowanie w postępowaniu o udzielenie zamówienia ma charakter fakultatywny.

Zarówno przykłady dokumentacji w przebadanych postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego, jak i wskazywane przez zamawiających sposoby weryfikacji wdrażania aspektów społecznych czy zgłaszane potrzeby dotyczące upowszechniania dobrych praktyk, wzorców dokumentacji, czy interpretacji wskazują, że zamawiający najczęściej sięgają po instrumenty, w przypadku których istnieją szczegółowe wzorce dotyczące ich zastosowania w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego a rzadko podejmują dodatkowe – nie wymagane prawnie – działania związane np. z oceną kosztów i korzyści zastosowania aspektów społecznych.

Publikacja została opracowana w ramach projektu „Efektywne zamówienia publiczne – wzmocnienie potencjału administracji”.

Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.18: Wysokiej jakości usługi administracyjne, w latach 2017- 2018.

ISBN: 978-83-88686-68-9

Warszawa 2018